

NHL Hogeschool
Master Lerarenopleidingen:
Nederlands / Fries
Engels / Duits
Algemene economie
Natuurkunde
Wiskunde

Rapportage deel A
Uitgebreide opleidingsbeoordeling

Inleiding

Dit visitatierapport bevat de beoordeling van de bestaande hbo-master lerarenopleidingen (1e graads) voor Algemene economie, Duits, Engels, Fries, Natuurkunde, Nederlands en Wiskunde van NHL Hogeschool. De beoordeling is uitgevoerd door een visitatiepanel dat door NQA in opdracht van NHL Hogeschool is samengesteld. Het panel is in overleg met de opleiding samengesteld en is voorafgaand aan de visitatie goedgekeurd door de NVAO. Het rapport beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel. Het is opgesteld conform het *Beoordelingskader voor de uitgebreide opleidingsbeoordeling* van de NVAO (6 december 2010) en het *NQA Protocol 2011 voor de uitgebreide opleidingsbeoordeling*.

De visitatie heeft plaatsgevonden op 14 en 15 december 2011.

Het visitatiepanel bestond uit:

Dhr. drs. J.W.G. van Meegen (voorzitter, domeindeskundige)

Mw. dr. Y.A.M. Leeman (opleidings- en onderwijsdeskundige)

Dhr. drs. W.R. van den Berg (werkvelddeskundige)

Mw. V.A.C. Trescher (studentlid)

Het visitatiepanel is ondersteund door de volgende vakadviseurs:

Dhr. prof. dr. F. Zwarts (adviseur Nederlands)

Dhr. prof. dr. G.T. Jensma (adviseur Fries)

Dhr. drs. G.J. Koopman (adviseur Engels)

Dhr. drs. C.E. van Eunen (adviseur Duits)

Dhr. drs. L.J.M. Kuijk (adviseur Wiskunde)

Dhr. Dr. (PhD), ic W. Allaerts (adviseur Natuurkunde)

Dhr. drs. H.R. Goudsmit (adviseur Algemene Economie)

Peter van Achteren, senior-auditor van NQA, trad op als secretaris van het panel en werd daarbij ondersteund door Adriaan Horrevorts, eveneens senior-auditor van NQA.

Bij de aanvraag werd door de instelling een kritische reflectie aangeboden die naar vorm en inhoud voldeed aan de eisen van het desbetreffende beoordelingskader van de NVAO en aan de eisen van het *NQA Protocol 2011*.

Het panel heeft de kritische reflectie bestudeerd en een bezoek aan de opleiding gebracht. De kritische reflectie en alle overige (mondeling en schriftelijk) verstrekte informatie hebben het visitatiepanel in staat gesteld om tot een weloverwogen oordeel te komen.

Deze zeven 1^e graads lerarenopleidingen zijn als cluster gevisiteerd. In overleg tussen de opleidingen en NQA is gekomen tot een werkwijze vergelijkbaar met de werkwijze zoals deze in 2009 is gehanteerd bij de 2^e graads lerarenopleidingen.

Het totale visitatiepanel bestaat uit een kernpanel en adviseurs. Het kernpanel is in gezamenlijkheid verantwoordelijk voor de totale beoordeling van de opleidingen. Ieder heeft daarbinnen een specifieke rol(len): voorzitter, opleidingsdeskundige, werkveldvertegenwoordiger,

vakdeskundige, studentlid. Het kernpanel wordt ondersteund door adviseurs die een informerende en adviserende rol hebben over de kwaliteit van de vakinhoudelijke aspecten van de opleidingen. De adviseurs werken in clusters van verwante opleidingen. De leden van het kernpanel voeren de regie (zie ook bezoekprogramma).

De kritische reflectie die de opleidingen opleveren bestaat uit twee delen:

- Deel A behandelt voor alle opleidingen de standaarden in één doorlopende tekst. Het bevat de complete argumentatie en onderbouwing voor alle opleidingen. Voor de vakspecifieke aspecten wordt voor de afzonderlijke opleidingen verwezen naar deel B (zie hieronder).
- Deel B bevat de vakspecifieke invulling voor de standaarden 2, 3 en 4 behorende bij Programma en standaard 16 behorende bij Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties, als verbijzondering van de betreffende facetten in deel A.

Het kernpanel heeft de kritische reflectie deel A en de delen B volledig bestudeerd. De adviseurs hebben kennis genomen van de eindkwalificaties van de opleiding (algemeen en vakspecifiek) en bestudeerden de standaarden 2, 3, 4 en 16 volledig (deel A en B). Alle leden van het kernpanel en alle adviseurs bestudeerden en beoordeelden afstudeerproducten. Het panel heeft van elk van de opleidingen, met uitzondering van de opleiding Fries, zeven eindwerkstukken beoordeeld. Het panel heeft van deze zeven werken per opleiding, vier werken geselecteerd uit een lijst met afgestudeerden.

Het visitatiepanel heeft haar bevindingen, overwegingen en conclusies vastgelegd in het visitatierapport, dat bestaat uit twee delen:

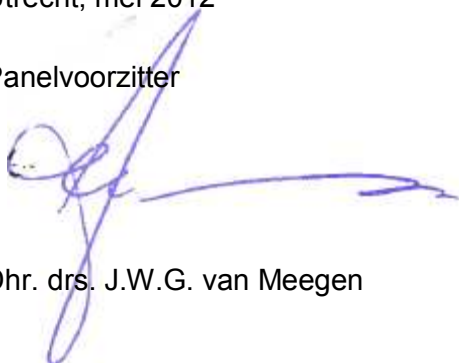
- Rapportage deel A: een hoofdrapport, waarin de oordelen van het panel over de standaarden 1 en 5 tot en met 15 generiek worden uitgesproken. In het hoofdrapport is de vaste structuur van het visitatierapport aangehouden: inleiding, samenvatting, basisgegevens van de opleidingen, beoordeling, eindoordeel over de opleidingen, aanbevelingen, en bijlagen
- Rapportage deel B: een deelrapport, waarin de oordelen van het panel over de standaarden 2, 3, 4 en 16 opleidingsspecifiek worden uitgesproken om de nadruk op de inhoudelijke kwaliteit van de opleidingen te leggen.

Het visitatiepanel verklaart dat de beoordeling van de opleiding in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Utrecht, mei 2012

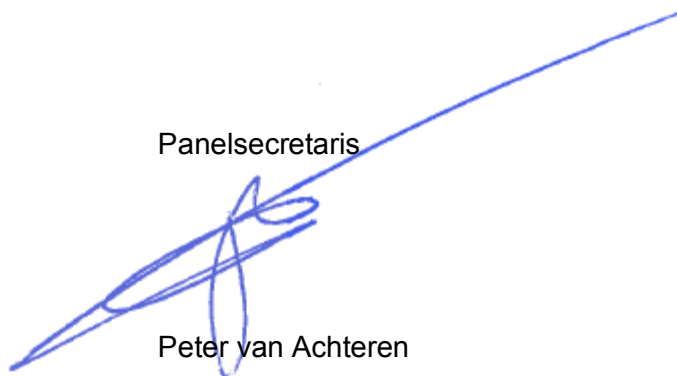
Panelvoorzitter

Dhr. drs. J.W.G. van Meegen

Panelsecretaris

Peter van Achteren

Samenvatting

De hbo-master lerarenopleidingen Nederlands, Fries, Engels, Duits, Algemene Economie, Natuurkunde en Wiskunde maken onderdeel uit van de Interafdeling Educatieve Masters. Deze afdeling is ingesteld in het najaar van 2010 en bestaat uit genoemde opleidingen en de masteropleiding Pedagogiek. Het panel heeft alle standaarden met minimaal een voldoende gewaardeerd. Het totaaloordeel over de opleidingen is 'voldoende'.

Beoogde eindkwalificaties

De opleidingen hebben hun eindkwalificaties geformuleerd als competenties (competentiebibliotheek en landelijke kennisbasis met indicatoren). De landelijk opgestelde SBL-competenties en de bekwaamheidseisen uit de wet BiO (Beroepen in het Onderwijs) voor een leraar VHO zijn een belangrijk referentiekader geweest bij het opstellen van de competenties. De competenties vormen het matchingsresultaat van de beroepsrollen en de context waarin deze vervuld worden. De gekozen contexten hebben betrekking op het microniveau, het mesoniveau en het macroniveau. Als beroepsrollen zijn beschreven: pedagoog-didacticus, vakexpert, (praktijk)onderzoeker, innovator, reflective practitioner, en teamlid. In de beroepsrol pedagoog-didacticus zijn de volgende subrollen verenigd: ontwerper van onderwijs, begeleider of regisseur van (onderwijs)leerprocessen, en evaluator van zowel het onderwijsleerproces als het leerproduct.

De master lerarenopleidingen van NHL Hogeschool leggen in de uitvoering van het onderwijs het zwaartepunt op de ontwikkeling van de competenties vakinhoudelijk/vakdidactisch competent, competent in samenwerken met collega's, competent in samenwerken met de omgeving en de onderzoekscompetentie. De opleidingen hebben een match gemaakt met de Dublin descriptor, waarmee het masterniveau is aangetoond. In de doelstellingen kan de aandacht voor internationale oriëntatie nog versterkt worden.

Programma

In de beleidsnotitie *Master is Meerwaarde* wordt de onderwijsorganisatorische en het onderwijskundig beleidskader neergezet voor de zeven master lerarenopleidingen. Het leerplan van de opleidingen omvat 90 EC. De toelatingseisen voor de master lerarenopleidingen zijn landelijk afgestemd en zijn bij deze opleidingen onder meer onderdeel van het *Studentenstatuut*. De opleidingen beschikken over een goed uitgewerkte instroomprocedure en een verschillende passende begeleidingsmogelijkheden om de aansluiting voor studenten zowel inhoudelijk als qua vorm te optimaliseren.

Ruim tweederde bestaat uit modulair opgebouwd vak(didactisch) onderwijs. De beroepscomponent omvat 27 EC en bestaat uit drie professionaliseringstaken (P-taken/ P-lijn). Voorts kennen de opleidingen een opbouw langs de studie jaren. De eerste twee jaren gelden als de funderende fase en het derde afsluitende studiejaar is de verdiepende fase. De funderende fase legt de basis in termen van conceptuele vakkennis, competentiebeheersing en onderzoeksvaardigheden. De verdiepende fase, ook wel integrerende of onderzoeksfase genoemd, richt zich op kennisontwikkeling binnen het eigen vakgebied en op praktijkgericht onderzoek. De opbouw van de programma's is positief en er

is sprake van een duidelijke relatie met de (vakspecifieke) doelstellingen. De opleidingen waarborgen de actualiteit, relevantie en het niveau van het programma. Zo blijkt onder meer uit de stappen die genomen worden om aan te sluiten bij de recent vastgestelde nieuwe kennisbases. Over het algemeen is er voldoende aandacht voor het aanleren van relevante vaardigheden binnen de programma's. Wel wordt over het programma opgemerkt dat binnen een groot deel van de opleidingen de expliciete aandacht voor (vak)didactiek en de onderzoekscomponent versterkt kan worden.

De opleidingsdidactiek is eveneens vastgelegd in de beleidsnotitie *Master is Meerwaarde*. Er wordt uitgegaan van efficiënt, effectief, studeerbaar onderwijs dat inhoudelijk en methodisch aansluit bij de doelgroep. Hetgeen onder meer inhoudt dat in het onderwijs expliciet gebruik gemaakt wordt van de werkervaring van de studenten. Gelegenheid tot het inbrengen van die werkervaring is er onder meer bij de hoor- en werkcolleges die onderdeel uitmaken van het vak(didactisch) onderwijs. De zeven opleidingen gebruiken dezelfde óf gelijksoortige werkvormen. De vormgeving van de programma's is goed doordacht en passend bij de visie van de opleidingen. De borging van de kwaliteit van het werkplekleren en het beoordelen van de studenten aldaar, kan op een hoger plan gebracht worden.

De onderwijsprogramma's zijn goed studeerbaar. De opleidingen beschikken over de juiste instrumenten om de studielast blijvend te monitoren en waar nodig maatregelen te nemen. Resultaten van evaluatie-instrumenten laten zien dat studenten overwegend positief zijn over de studeerbaarheid. In de visitatiegesprekken geven studenten van de verschillende opleidingen aan dat hun opleiding (goed) te doen is in de tijd die ervoor staat.

Personeel

Het docententeam van de opleidingen beschikken over de kwalificaties om het onderwijs op het beoogde masterniveau te verzorgen. De juiste vakspecifieke kennis is aanwezig en de cv's getuigen van voldoende organisatorische en didactische competenties. Ook de praktijkkennis is in de profielen van de docententeams vertegenwoordigd. Ook door de inzet van gastdocenten brengen de opleidingen specifieke en actuele kennis in het onderwijs. Het scholingsbeleid is erop gericht de onderzoeksexpertise van docenten te versterken. De onderzoekservaring wordt mede ingebracht door de gepromoveerde docenten in de teams. De expertise op het gebied van praktijkgericht onderzoek en de vertaling van de aanwezige expertise naar de begeleiding van het onderzoek kunnen verbeterd worden. De opleidingen beschikken over een adequaat aanstellingsbeleid en een goede cyclus van plan- en beoordelingsgesprekken. Er kan een nauwere aansluiting gemaakt worden tussen de gewenste kwaliteiten in de teams en het professionaliseringsbeleid. De student/fte-ratio van de opleidingen is positief. Docenten ervaren wel werkdruk, maar herkennen ook (resultaten van) de activiteiten om die terug te brengen. Studenten zijn positief over de bereikbaarheid en de betrokkenheid van docenten.

Voorzieningen

De opleidingen hebben recent een verhuizing ondergaan, waarmee afscheid genomen is van een situatie waarbij het onderwijs verspreid was over verschillende gebouwen van de RUG. De opleidingen beschikken nu over een eigen, goed geëquipeerd gebouw aan de rand van de Zernike Campus. De voorzieningen zijn toereikend voor de verzorging van het onderwijs.

Ook studiebegeleiding en informatievoorziening worden zijn op orde. De betrokkenheid van de medewerkers van de opleidingen draagt bij aan de tevredenheid van de studenten over deze onderdelen.

Interne kwaliteitszorg

De opleidingen hanteren een kwaliteitszorgsysteem waarbij sprake is van periodieke evaluaties aan de hand van toetsbare streefnormen. Het systeem is passend bij het karakter van de opleidingen. Er is tevens aan gedacht geluiden die informeel gedeeld worden onderdeel te maken van de cyclus.

De evaluaties en de resultaten daarvan vormen aanleiding voor de opleidingen om verbetermaatregelen te nemen. Deze dragen aantoonbaar bij aan de realisatie van streefdoelen. Zo laten de resultaten van het NSE 2011 een hogere mate van tevredenheid over de opleidingen zien, dan het onderzoek in 2010. De opleidingen zouden het proces om tot verbeteractiviteiten te komen overzichtelijker kunnen organiseren. De betrokkenen worden door de opleidingen voldoende bij de interne kwaliteitszorg betrokken. De rol van de examencommissie zal nog versterkt moeten worden om in lijn te werken met de richtlijnen hieromtrent.

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De kaders voor het toetsbeleid zijn beschreven in het document *Master is Meerwaarde*. Het toetskader is verder uitgewerkt in de notitie Toetsplan vakmasters. De documenten beschrijven de inrichting van de toetsing, de kwaliteitscriteria, de rol van het werkveld en de examencommissie. Elke opleiding heeft een toetsmatrijs waarin beschreven is op welke wijze de stof wordt getoetst, welke onderdelen aan bod moeten komen en de weging van de onderdelen in het eindoordeel. Voor elke onderwijseenheid zijn leerdoelen beschreven alsmede de relatie van de leerdoelen met de eindkwalificaties. De beoordelingsinstrumenten voor de drie P-taken zijn in handleidingen vastgelegd. In de praktijk blijkt dat in lijn met het toetsbeleid wordt gewerkt. De relatie tussen de toetsing en beoordeling, de inhoud van de modules en de eindkwalificaties is veelal zeer helder.

De opleidingen hanteren afwisselende toetsvormen zoals tentamen, verslag, mondelinge toets, presentatie, rapport, assessment op basis van een portfolio. Bij de start van elke module is duidelijk hoe de toetsing en beoordeling er uitzien. Beoordelingscriteria van open opdrachten en P-taken worden zoveel mogelijk vormgegeven door het gebruik van rubrics. Deze rubrics worden over het algemeen positief gewaardeerd, maar sommige rubrics kunnen nog concreter geformuleerd worden. De afgestudeerde studenten voldoen bij alle opleidingen aan de beoogde kwalificaties en hebben het masterniveau behaald. Het werkveld is tevreden over het niveau van de kennis en vaardigheden van de afgestudeerden. Studenten kunnen met hetgeen zij aan competenties hebben verworven goed functioneren in de beoogde bovenbouw, zo blijkt uit het gesprek met alumni. In het totale pakket van eindkwalificaties wordt aandacht gevraagd voor de resultaten van de inspanningen om de onderzoekscomponent bij studenten te versterken.

Inhoudsopgave

1	Basisgegevens van de opleiding	11
2	Beoordeling	13
	Beoogde eindkwalificaties	13
	Standaard 1 Beoogde eindkwalificaties	13
	Programma	15
	Standaard 2 Oriëntatie van het programma	15
	Standaard 3 Inhoud van het programma	15
	Standaard 4 Vormgeving van het programma	15
	Standaard 5 Instroom	16
	Standaard 6 Studeerbaarheid	17
	Standaard 7 Duur	19
	Personeel	19
	Standaard 8 Personeelsbeleid	19
	Standaard 9 Kwaliteit van het personeel	20
	Standaard 10 Kwantiteit van het personeel	22
	Voorzieningen	24
	Standaard 11 Materiële voorzieningen	24
	Standaard 12 Studiebegeleiding	25
	Kwaliteitszorg	27
	Standaard 13 Evaluatie resultaten	27
	Standaard 14 Verbetermaatregelen	28
	Standaard 15 Betrokkenheid bij kwaliteitszorg	29
	Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	31
	Standaard 16 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	31
3	Eindoordeel over de opleiding	33
4	Aanbevelingen	35
5	Bijlagen	37
	Bijlage 1: Eindkwalificaties van de opleiding	39
	Bijlage 2: Overzicht opleidingsprogramma	43
	Bijlage 3: Deskundigheden leden visitatiepanel en secretaris	51
	Bijlage 4: Bezoekprogramma	65
	Bijlage 5: Bestudeerde documenten	67
	Bijlage 6: Overzicht bestudeerde afstudeerwerken	69
	Bijlage 7: Verklaring van correctheid en volledigheid	71

1 Basisgegevens van de opleiding

Administratieve gegevens van de opleiding

1. Naam opleiding in CROHO	M Leraar Nederlands M Leraar Fries M Leraar Engels M Leraar Duits M Leraar Algemene economie M Leraar Natuurkunde M Leraar Wiskunde
2. Registratienummer opleiding in CROHO	45269 Leraar Nederlands 45276 Leraar Fries 45262 Leraar Engels 45265 Leraar Duits 45275 Leraar Algemene Economie 45272 Leraar Natuurkunde 45263 Leraar Wiskunde
3. Oriëntatie en niveau	Hbo-master
4. Aantal studiepunten	90
5. Afstudeerrichting(en)	N.v.t.
6. Variant	Deeltijd
7. Locatie	Groningen
8. Jaar vorige visitatie	Vorige visitatie: 2006 (Nederlands, Fries, Duits, Algemene Economie en Natuurkunde) en 2005 (Engels en Wiskunde)

Administratieve gegevens van de instelling

9. Naam instelling	NHL Hogeschool
10. Status instelling	Bekostigd
11. Resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	Niet van toepassing

Kwantitatieve gegevens over de opleiding

Tabel contacturen

Contacturen*	Jaar 1	Jaar 2	Jaar 3
Nederlands	6	6	6
Fries	6	6	6
Engels	6	6	6
Duits	6	6	6
Algemene Economie	6	6	6
Natuurkunde	6	6	6
Wiskunde	6	6	6

* Contacturen: Het gemiddeld aantal klokuren per week aan geprogrammeerde contacttijd, voor ieder jaar van de opleidingen.

Tabel docentkwaliteit en student-docentratio

	Docentkwaliteit: aandeel master of PhD (%)*	Student-Docentratio**
Nederlands	100	1:25,6
Fries	100	1:10
Engels	100	1:21,8
Duits	100	1:26,3
Algemene Economie	100	1:28,2
Natuurkunde	100	1:21,2
Wiskunde	100	1:28,1

* Docentkwaliteit. HBO: het aandeel docenten met een master of PhD.

** Student-docentratio HBO: De verhouding tussen het totaal aantal ingeschreven deeltijd studenten en het totaal aantal fte aan onderwijzend personeel van de opleiding in het meest recente studiejaar.

Tabel rendement en uitval

	NL	FR	EN	DU	AE	NA	WK
Rendementen*							
(Instroom) Cohort 2008	47,4	0	66,7	14,2	41,2	66,7	61,1
(Instroom) Cohort 2007	62,5	-	50	33,3	85,7	0	57,1
(Instroom) Cohort 2006	33,3	-	37,5	0	33,3	75	38,5
Uitval A**							
(Instroom)cohort 2010	21,4	100	18,8	25	25	0	8,3
(Instroom)cohort 2009	8,3	0	23,1	20	0	33,3	28,6
(Instroom)cohort 2008	15,8	0	0	42,9	5,9	22,2	11,1
(Instroom)cohort 2007	0	0	41,7	33,3	0	66,7	28,6
(Instroom)cohort 2006	33,3	0	12,5	0	33,3	25	15,4
(Instroom)cohort 2005	0	0	100	40	14,3	20	30
Uitval B***							
(Instroom)cohort 2008	18,8	0	0	0	25	0	0
(Instroom)cohort 2007	0	-	0	50	14,3	100	20
(Instroom)cohort 2006	0	-	42,9	100	50	0	36,4
(Instroom)cohort 2005	25	-	-	33,3	0	0	42,9

* Rendement (masteropleidingen): Het aandeel van het totaal aantal deeltijd masterstudenten dat het masterdiploma haalt in de nominale studieduur + één jaar.

** Uitval A (masteropleidingen). Het aandeel van het totaal aantal deeltijd masterstudenten dat na één jaar niet meer bij de opleiding staat ingeschreven, zo mogelijk van de laatste zes cohorten.

*** Uitval B (masteropleidingen). Voor opleidingen met een nominale studieduur van meer dan één jaar: Het aandeel van het totaal aantal deeltijd masterstudenten dat in de nominale studieduur alsnog zonder diploma uitvalt uit de opleiding, zo mogelijk voor de laatste zes cohorten.

2 Beoordeling

Het visitatiepanel beschrijft hieronder per standaard van het NVAO beoordelingskader de bevindingen, overwegingen en conclusies. Het eindoordeel over de opleiding volgt in hoofdstuk 3.

Beoogde eindkwalificaties

Standaard 1 Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Bevindingen

Competenties en relatie met eisen beroepspraktijk

De eindkwalificaties van de opleidingen zijn, samen met het onderwijskundig kader, beschreven in de notitie 'Master is Meerwaarde' (2009). De eindkwalificaties zijn geformuleerd als competenties (competentiebibliotheek) en landelijke kennisbasis met indicatoren, zie verder. De notitie werd geschreven door een breed samengestelde werkgroep waarvan het werkveld onderdeel uitmaakte. De werkveldcommissie heeft positieve feedback gegeven op de inhoud van de notitie.

De landelijk opgestelde SBL-competenties en de bekwaamheidseisen uit de wet BiO (Beroepen in het Onderwijs) voor een leraar VHO zijn een belangrijk referentiekader geweest voor het opstellen van de competenties. De bekwaamheid als docent vho (voorbereidend hoger onderwijs) is geconcretiseerd met behulp van een zevental door het SBL in samenwerking met het onderwijsveld geformuleerde competenties, die opgenomen zijn in de wet BiO. De competenties vormen het matchingsresultaat van de *beroepsrollen* van een leraar en de *context*, waarin deze vervuld worden. De gekozen contexten hebben betrekking op het microniveau, het mesoniveau en het macroniveau. Als beroepsrollen zijn beschreven: pedagoog-didacticus, vakexpert, (praktijk)onderzoeker, innovator, reflective practitioner, en teamlid. In de beroepsrol pedagoog-didacticus zijn de volgende subrollen verenigd: ontwerper van onderwijs, begeleider of regisseur van (onderwijs)leerprocessen, en evaluator van zowel het onderwijsleerproces als het leerproduct. In de notitie 'Master is Meerwaarde' wordt aangegeven dat de vho-docent zich in belangrijke mate van zijn beroeps- en vakgenoten op bachelorniveau onderscheid door expertise op het vakgebied. De rol van vak(didactisch)expert, die ook de vakontwikkelingen in de bovenbouw havo/vwo vorm moet kunnen geven, leiden tot het beleid om zo'n tweederde van de master lerarenopleiding aan de vakcomponent te besteden.

De master als vakexpert moet in staat zijn om actuele en relevante ontwikkelingen binnen het onderwijs in het algemeen en binnen zijn vakgebied in het bijzonder te overzien en daaruit mogelijke consequenties voor innovaties van het (vak)onderwijs te trekken. Een academische houding en het kunnen uitvoeren van praktijkgericht onderzoek zijn hierbij van groot belang. Om hiertoe adequaat in staat te zijn kiezen de master lerarenopleidingen ervoor om een onderzoekscompetentie als een afzonderlijke competentie aan de zeven SBL-competenties toe te voegen. Het toevoegen van de competentie voor onderzoek geeft de ambitie van de opleidingen weer om via praktijkgericht onderzoek bij te dragen aan de ontwikkelingen, c.q. innovatie van het vakonderwijs in de bovenbouw havo en vwo.

Bovenstaande resulteert (in totaliteit) tot de volgende generieke competentieset voor de opleidingen: 1. Interpersoonlijk competent, 2. Pedagogisch competent, 3. Vakinhoudelijk/ Vakdidactisch competent, 4. Organisatorisch competent, 5. Competent in samenwerken met collega's, 6. Competent in samenwerking met de omgeving, 7. Competent in reflectie en zelfsturing, en 8. Onderzoekscompetentie.

De master lerarenopleidingen van NHL Hogeschool leggen in de uitvoering van het onderwijs het zwaartepunt op de ontwikkeling van de competenties 3, 5, 6 en 8. De opleidingen hebben een match gemaakt met de Dublin descriptor, waarmee het masterniveau is aangetoond.

De genoemde acht competenties worden ook wel domeincompetenties genoemd. Elke competentie is vervolgens geconcretiseerd door middel van een beperkt aantal handelings- of gedragsindicatoren. De indicatoren vormen samen de zogenaamde competentiebibliotheek en maken het performance-aspect van de competentie inzichtelijk en beoordeelbaar. Samen met de eindtermen van de vakcomponent zijn ze te beschouwen als de (eind)kwalificaties voor het beroep van docent vho.

De eindtermen voor de vakcomponent zijn vastgelegd in kennisbases per vakgebied. De kennisbasis is de afgelopen periode herijkt. In juni 2011 zijn de nieuwe kennisbases gereed gekomen. Voor de totstandkoming van de landelijke kennisbases leverde elke NHL-opleiding een docent als redactielid, waarvan er drie als voorzitter functioneerden. De kennisbases met hun indicatoren zijn in 2010-2011 gelegitimeerd door panels van externe deskundigen met daarin vertegenwoordigers uit het wetenschappelijk onderwijs, het vho en de vakorganisaties. In de panels waren voorts experts aanwezig die betrokken waren bij hbo-onderwijs. De master lerarenopleidingen van NHL Hogeschool zijn in het voorjaar van 2011 gestart met de voorbereiding voor de gefaseerde invoering van de landelijke vak(didactische) kennisbasis. Elke opleiding deed in het voorjaar van 2011 een 'nulmeting' om de huidige kennisbasis te vergelijken met de landelijke kennisbasis. Op grond daarvan vindt vanaf het studiejaar 2011-2012 een geleidelijke invoering plaats, waarbij de eindtermen worden vervangen door de indicatoren uit de kennisbasis. Voor het eerste studiejaar is de omzetting grotendeels gerealiseerd.

Overwegingen

Het visitatiepanel is positief over de set eindkwalificaties die door de opleidingen worden gehanteerd. In de competenties zijn zowel de vakinhoudelijke als de vakdidactische

component stevig verankerd. Het onderwijs wordt momenteel aangepast aan de nieuwste kennisbases, volgens een naar oordeel van het panel zorgvuldig proces. Het panel herkent in de competenties het beoogde masterniveau. De opleiding kan in de doelstellingen van de opleidingen meer aandacht hebben voor de internationale oriëntatie. Het panel is het met de opleidingen eens dat dit nog weinig systematisch in het onderwijs aanwezig is.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor alle opleidingen.

Programma

Standaard 2 Oriëntatie van het programma

De oriëntatie van het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de beroepspraktijk

Zie rapportage deel B

Standaard 3 Inhoud van het programma

De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

Zie rapportage deel B

Standaard 4 Vormgeving van het programma

De vormgeving van het programma zet aan tot studeren en biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde eindkwalificaties te bereiken

Zie rapportage deel B

Standaard 5 Instroom

Het programma sluit aan bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Bevindingen

De toelatingseisen voor de masteropleidingen zijn landelijk geregeld. De opleiding heeft deze opgenomen in het *Studentenstatuut*. Het kader voor toelating wordt door de opleidingen als volgt beschreven:

1. Voor reguliere toelating tot de masteropleiding dient een student in het bezit te zijn van het bachelordiploma of een vergelijkbaar diploma in hetzelfde vak. Vergelijkbaar zijn MO-A, een tweede- en de voormalige derdegraads bevoegdheid van een nlo en een student die een WO-bachelor haalde met een educatieve minor van dertig EC (door de overheid gekwalificeerd als beperkte tweedegraads bevoegdheid).
2. In alle andere gevallen beslist het bevoegd gezag per geval over toelating. Voor toelating kunnen aanvullende eisen worden gesteld teneinde te voldoen aan de startbekwaamheid voor een masteropleiding.

Voor de studenten van eerste categorie, de reguliere instroom, bestaat sinds enkele jaren een gestandaardiseerde intakeprocedure. Enerzijds is deze procedure erop gericht een advies te geven om al dan niet met de studie te beginnen. Aan de hand van een standaardformulier geeft de kerndocent dit advies gelet op motivatie, kwaliteit van het startportfolio en voldoende werkervaring. Anderzijds is de procedure gericht op het in kaart brengen van vrijstellingen waarvoor sommige instromende studenten opteren. Daarvoor wordt een intake-assessment afgenomen. Resultaat van het assessment (uitgevoerd door assessoren aangewezen door de examencommissie) is een advies aan de examencommissie over te verlenen vrijstellingen voor professionaliseringstaken. Het panel is in de basis positief over de goed uitgewerkte instroomprocedure. Wel merkt het op dat de beoordeling van voldoende werkervaring in de instroomprocedure duidelijker kan worden beschreven, zodat deze eenduidig gehanteerd kan worden.

Naast de reguliere instroom kennen de opleidingen ook instromende categorieën die hiervan afwijken. Deze kandidaten worden altijd besproken tussen de kerndocenten en het hoofd van de opleiding. Op grond daarvan wordt een beslissing genomen over de toelating, die formeel bekrachtigd wordt door de instituutsdirecteur.

In geval van deficiënties kunnen aanvullende eisen worden gesteld, zoals vermeld is in het Onderwijs- en Examenreglement (OER). De examencommissie dient een besluit te nemen over een eventueel deficiëntieprogramma.

Door de hierboven beschreven instroomprocedure willen de opleidingen een zorgvuldige aansluiting tot stand brengen bij het aangeboden onderwijs. Daarnaast bestaat haar aanbod van begeleiding (zie standaard 12). De opleidingen ervaren al een aantal jaren dat niet zozeer de inhoudelijke aansluiting, maar voornamelijk de combinatie van een opleiding en een baan, met inbegrip van reistijd en een privéleven, tot problemen kan leiden. Reden voor de opleidingen om daaraan voldoende aandacht te besteden bij de intakeprocedure. Het panel is hierover positief en hoort ook van studenten terug dat de opleiding hier vooraf

duidelijke voorlichting en adviezen over geeft. De opleidingen willen onder andere door een tripartiete overeenkomst (werkgever, hogeschool en student) bereiken dat studenten in hun werktijd ook voldoende ruimte krijgen voor studieactiviteiten. Het panel ontvangt deze verbetermaatregel positief.

Overwegingen

Positief wordt door het panel gewaardeerd de goed uitgewerkte instroomprocedure en de begeleidingsmogelijkheden die worden geboden om de aansluiting te optimaliseren. In de uitvoering van de intakeprocedure is het panel gebleken dat het beleid ruimte biedt voor het toelaten van mensen met uiteenlopende kwalificaties. Het panel heeft gezien dat over deze instromers een gesprek plaatsvindt leidend tot een finale afweging, maar merkt op dat ondanks het lastige heterogene karakter van de instroom de opleiding een verdergaande borging bij de finale afweging zou kunnen ontwikkelen.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor alle opleidingen.

Standaard 6 Studeerbaarheid

<i>Het programma is studeerbaar.</i>

Bevindingen

Studielast en contacturen

De opleidingen hebben de studielast over het onderwijsprogramma verspreid. Elke jaar kent een studielast van dertig EC. Het onderwijs is georganiseerd in vier perioden van elk acht onderwijsweken. Elke periode kent een genormeerde studielast van zeven of acht EC.

De contacturen worden op jaarbasis gepland en voorafgaand aan het studiejaar op intranet gepubliceerd. Alle ingeroosterde contacturen vinden plaats op de lesdag (woensdag) tussen 14 en 21 uur. Tijdens de contacturen is er sprake van sterke docentsturing op inhoud en vormgeving; er is altijd een begeleidend docent aanwezig. Per periode van acht weken is voorzien in veertig tot vijfenveertig contacturen.

Naast de ingeroosterde uren kan er maatwerkbegeleiding plaatsvinden op afspraak tussen de student en de docent. Ook de studieloopbaanbegeleiding valt buiten de ingeroosterde contacturen.

Studenten met een functiebeperking krijgen een passende benadering in lijn met het NHL Hogeschoolbeleid.

Voorwaarden voor studievoortgang

De opleiding kent geen drempels in het vakdeel van het programma. Voor de professionaliseringstaken geldt wel dat de vorige taak minimaal voldoende moet zijn afgerond voordat met de volgende taak (en daarmee fase) kan worden gestart.

De professionaliseringstaken hebben zo'n opbouw en samenhang dat de output van een voorgaande taak de input levert voor de volgende.

Evaluatie

Per jaar worden per opleiding minimaal vier onderwijseenheden via een vast instrument geëvalueerd. In de evaluatie wordt gevraagd naar de overeenkomst tussen de genormeerde studielast en de werkelijk bestede uren. Per vakgroep worden uitkomsten besproken en neemt de opleiding zo nodig maatregelen. De onderzoeken naar de studielast bij de modules en p-taken geven voor de opleidingen geen aanleiding tot grote bijstellingen. In zijn algemeenheid komt de genormeerde studielast goed overeen met de werkelijke studielast. Het leerplanonderzoek van 2009 liet zien dat de tijdsbesteding voor de opleidingen onder druk stond. Zo scoorden de opleidingen gemiddeld een 5,9 (op een tienpuntsschaal) voor de stelling: de opleiding biedt mij voldoende mogelijkheden om de studielast af te stemmen op andere verplichtingen. In 2011 bleek uit de ESE (eindstudie-evaluatie) dat de studenten positiever waren over de tijd en ondersteuning die de school gaf om de opleiding goed te kunnen doen. Het panel leidt hieruit af dat de afstemming tussen werkdruk en studielast is verbeterd. De opleiding geeft aan hier reeds meerdere jaren aan te werken, ook in landelijk verband. De combinatie van een (omvangrijke) baan, privé-omstandigheden, opleiding en reistijd is naar mening van de opleidingen hier in belangrijke factor hierin. Door middel van studieloopbaanbegeleiding voor de studenten, intakegesprekken en afstemming met de leidinggevenden van de studenten, proberen de opleidingen de combinatie van werken, studeren en privéleven zo draagbaar mogelijk in te richten, met het oog op de studeerbaarheid. De evaluatie van de p-taken (zomer 2011) liet zien dat de studielast voor alle p-taken goed overeenkomt met de werkelijke inspanning met een score tussen de 3 en 3,5 op een schaal van vier.

Overwegingen

Het panel is meer dan gemiddeld tevreden over de studeerbaarheid van het onderwijsprogramma. Allereerst merkt het panel op dat de opleiding de juiste instrumenten heeft om de studielast blijvend te monitoren en waar nodig maatregelen te nemen. In de praktijk gebeurt dit ook. De resultaten vanuit de evaluatieinstrumenten zijn overwegend positief. Van studenten van de verschillende opleidingen heeft het panel gehoord dat de opleiding (goed) te doen is in de tijd die ervoor staat. Waar nodig stellen de opleidingen voorwaarden aan het vervolgen van studieonderdelen en studiebelemmeringen worden weggenomen bijvoorbeeld door het aanbieden van studieloopbaanbegeleiding. Het maken van tripartiete afspraken met werkgevers (scholen), studenten en de opleiding draagt, naar oordeel van het panel, positief bij aan het borgen van voldoende studietijd voor studenten.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **goed** voor alle opleidingen.

Standaard 7 Duur

De opleiding voldoet aan wettelijke eisen met betrekking tot de omvang en de duur van het programma.

Bevindingen

Elke opleiding biedt een programma met een omvang van 90 studiepunten. Dit is uitgewerkt in de leerplannen die het panel heeft gezien. De 90 EC zijn verdeeld over drie studiejaren van elk 30 EC.

Overwegingen

De hbo-masteropleidingen hebben elk een omvang van 90 EC verdeeld over drie studiejaren. Daarmee voldoen zij aan de wettelijke eisen die gelden voor de omvang en de duur van het programma.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldaan** voor alle opleidingen.

Personeel

Standaard 8 Personeelsbeleid

De opleiding beschikt over een doeltreffend personeelsbeleid

Bevindingen

De NHL heeft een beleidsregeling voor coachen, beoordelen en belonen¹ opgesteld die van toepassing is op het loopbaanbeleid voor alle docenten. Gemaakte afspraken voor scholing en professionalisering voor docenten van de opleidingen zijn afgestemd op deze regeling. IEC heeft uitgangspunten voor haar personeelsbeleid beschreven in de Personeelsnotitie IEC². Hierin is het kwalitatieve en kwantitatieve beleid voor dit instituut geformuleerd. Dit beleid sluit aan bij de kaders van NHL Hogeschool.

Het systeem van coachen, beoordelen en belonen wordt zo toegepast dat een docent jaarlijks een plan- en een beoordelingsgesprek heeft. Het plangesprek vindt plaats aan het begin van het cursusjaar en het beoordelingsgesprek op het einde.

¹ Regeling coachen, beoordelen en belonen, 2008

² Personeels-, formatie en organisatienotitie IEC, oktober 2010

De masteropleidingen hebben het personeelsbeleid afgeleid van het IEC-beleid en in de notitie Master is Meerwaarde beschreven. Hierin is onder meer vastgelegd:

- competentieprofielen en functie-eisen voor docenten, kerndocenten en gastdocenten. Sterker dan bij de bacheloropleidingen ligt de nadruk op een hoogwaardig vakniveau en onderzoekservaring, bij voorkeur in de vorm van (promotie)onderzoek.
- Criteria voor werving en selectie.
- Het kwantitatieve personeelsbeleid, waaronder taakbelastingbeleid.
- Het beleid voor deskundigheidsbevordering binnen de kaders van het IEC-beleid.

Het panel heeft het personeelsbeleid bestudeerd en is hierover in de basis positief. Het panel heeft gezien dat het beleid een goede structuur biedt voor de inrichting van de formaties. Het panel is van oordeel dat het professionaliseringsbeleid nog verbeterd kan worden. Met name de koppeling tussen gewenste kwaliteiten in team (onder meer vanuit de competentieprofielen) en het professionaliseringsbeleid kan versterkt worden.

Elke opleiding heeft een kerndocent die, binnen de kaders van het centrale beleid, als onderwijskundig leider verantwoordelijk is voor de inhoudelijke ontwikkeling en vormgeving van de (eigen) opleiding. De kerndocent is de verbindende schakel tussen de eigen opleiding en het kernteam, waar afstemming plaatsvindt onder leiding van het afdelingshoofd. Het afdelingshoofd is formeel eindverantwoordelijke in de besluitvorming.

Overwegingen

Het aanstellingsbeleid wordt door het panel positief beoordeeld. De cyclus van plan- en beoordelingsgesprekken is naar oordeel van het panel goed. Vanuit de context wordt gekeken naar de scholingsbehoefte. Het panel is wel van oordeel dat de opleidingen nog wel sterker kunnen sturen op de professionalisering van haar medewerkers. Het panel heeft geen duidelijke professionaliseringsagenda aangetroffen, die vanuit de behoefte van opleidingen richting geven aan de professionalisering van de teams als geheel.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor alle opleidingen.

Standaard 9 Kwaliteit van het personeel

Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Bevindingen

NHL Hogeschool heeft het *Competentieprofiel Docenten NHL (2006)* opgesteld. Daarin beschrijft de instelling tien competenties met gedragsindicatoren voor de docenten. Daarnaast heeft de hogeschool promotielijnen gedefinieerd. Het IEC heeft aansluitend een *Personeelsnotitie (2010)* opgesteld, waarbij tevens eisen zijn opgenomen voor de inschaling van de medewerkers. Het competentieprofiel voor de masteropleidingen maakt tevens deel

uit van *Master is Meerwaarde* (2009). Er zijn specifieke profielen en functie-eisen beschreven voor vaste docenten, kerndocenten, coördinator onderzoek en gastdocenten. De opleidingen gebruiken de profielen onder meer bij de werving en selectie. Het panel heeft de profielen bestudeerd en vindt deze goed passen bij de masteropleidingen.

De cv's van docenten zijn door het visitatiepanel bestudeerd. In grote lijnen is het panel tevreden over de kwalificaties van de docenten. Vrijwel alle docenten (op twee na) beschikken over een eerstegraads bevoegdheid. De uitzonderingen betreffen docenten met een kleine aanstelling, die specifieke deskundigheid inbrengen en over actuele onderzoekservaring beschikken. Het betreft bijvoorbeeld een docente natuurkunde die in 2012 promoveert op een kernfysisch onderwerp en een docent wiskunde die gepromoveerd is op het domein van dynamische systemen. Het panel concludeert op basis van het bestuderen van alle cv's dat voor de verschillende opleidingen de juiste vakspecifieke kennis aanwezig is en dat zij voldoende onderwijskundig en didactische vaardig zijn om het masteronderwijs te verzorgen. Ook merkt het panel op dat de praktijkcomponent goed in de profielen van de docententeams zijn vertegenwoordigd.

Het volgende schema geeft een kort overzicht van de opleidingsachtergrond van het docententeam:

Opleiding (aantal docenten)	Universitaire opleiding afgerond	Gepromoveerd of bezig met promotie
Duits (3)	3	DAAD-lector: 1
Engels (6)	6	-
Fries (2)	2	2
Nederlands (6)	6	2
Algemene Economie (3)	3	2
Natuurkunde (3)	3	1
Wiskunde (6)	6	2

De onderzoekservaring wordt mede ingebracht door de gepromoveerde docenten. Het ontbreekt in het team nog aan ruime ervaring met praktijkgericht onderzoek. De verbinding met het onderzoek in de lectoraten is nog in ontwikkeling. Het scholingsbeleid is erop gericht de onderzoeksexpertise van de docenten te versterken (zie ook standaard 8). Hoewel het panel op basis van de cv's overtuigd is van de kwaliteiten van een deel van de docenten aangaande onderzoek, heeft het panel gemerkt dat de expertise op het gebied van praktijkgericht onderzoek nog beperkt is en de vertaling van de aanwezige expertise naar de begeleiding van het onderzoek van de studenten nog verbeterd kan worden. Met de nieuwe opzet van de professionaliseringstaken krijgen de docenten van de opleidingen meer ruimte om de studenten te begeleiden bij hun onderzoek. Het panel is positief over deze ontwikkeling, en wijst op het belang om docenten ook voldoende te faciliteren om hun kwaliteiten in te zetten en elkaar te versterken.

Naast de inzet van vaste docenten maken de opleidingen gebruik van gastdocenten. Op deze manier brengen de opleidingen specifieke en actuele kennis in het onderwijs. Zo zet de opleiding Nederlands een hoogleraar in, die een bijdrage levert aan de module Vakverdieping,

bij Engels treedt een universitaire gastdocent op bij de module Applied Linguistics en de opleiding Duits heeft uitwisselingscontacten met de Universiteit van Oldenburg. Ook worden van buiten de opleidingen assessoren ingezet die een rol spelen bij het beoordelen van specifieke onderdelen van de opleidingen (zie standaard 16). De externe assessoren geven een (advies)oordeel over de prestaties van de studenten. De opzet van een beoordeling waarbij het werkveld ook een stem heeft, wordt door het panel gewaardeerd. Om de beoordeling te kunnen uitvoeren werken de externe assessoren met beoordelingsformulieren. Het panel is van oordeel dat de opleidingen de kwaliteit van de beoordelingen door assessoren kan versterken door blijvend afstemming over beoordelingen te organiseren en te waarborgen.

Studenten spreken in het gesprek met het panel waardering uit voor de kwaliteiten van de docenten van de verschillende opleidingen. Ook de resultaten van evaluaties geven blijk van tevredenheid. Zo waarderen de studenten de inhoudelijke en didactische kwaliteiten van de docenten in 2010 en 2011 met scores boven de 3.0 (scores tussen 3,0 en 4,5)

Overwegingen

Het panel heeft geconstateerd dat de docententeams de benodigde kwalificaties hebben om het onderwijs op het beoogde niveau te verzorgen. Daaraan ontleent het panel de basis van haar oordeel. Het panel maakt opmerkingen over de inzet van de onderzoeksvaardigheden ten behoeve van het onderwijsprogramma en over het trainen van de externe assessoren.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor alle opleidingen.

Standaard 10 Kwantiteit van het personeel

<i>De omvang van het personeel is toereikend voor de realisatie van het programma.</i>
--

Bevindingen

Het IEC hanteert een taakbelastingssystematiek die specifiek is gemaakt voor master lerarenopleidingen. Voor het masteronderwijs wordt, meer dan in de bacheloropleidingen, een intensiteitsfactor toegekend, wat betekent dat er meer uren beschikbaar zijn voor de uitvoering van het onderwijs. Het totaal aantal beschikbare uren per onderwijseenheid wordt bepaald door de groepsgrootte, het aantal EC en de intensiteitsfactor.

Elk jaar wordt een kader voor de taakbelasting opgesteld, waarin de uitgangspunten en het kwantitatieve beleid uiteengezet worden. Dit kader wordt in het kernteam besproken, waarna dit per opleiding gebruikt wordt voor de toekenning per taak en per docent. De kerndocenten adviseren het afdelingshoofd over de toekenning van taken.

Voor de zomer van een nieuw cursusjaar ontvangt elke docent een spreadsheet met de gegevens voor zijn taakbelasting. De spreadsheet levert een compleet overzicht van taken zoals uitvoering van onderwijs, assessments, ontwikkeltaken, scholingsruimte, deelname aan

werkgroepen, lidmaatschap van de examencommissie, et cetera. Ook wordt ruimte gemaakt voor het inwerken van nieuwe collega's. In de cursusjaren 2010-2011 en 2011-2012 hebben vier docenten naast hun 10 procent professionaliseringstijd extra tijd gekregen voor het doen van praktijkonderzoek (zie standaard 8).

De taakbelastingssystematiek leidt uiteindelijk tot een toekenning van uren (formatieomvang). Deze kan afgezet worden tegen het aantal studenten, waarmee de student/fte-ratio kan worden gegeven. Per november 2011 is deze ratio als volgt:

Opleiding	Aantal studenten	Formatieomvang (fte)	Ratio student-docent
Duits	30	1,14	26,3:1
Engels	36	1,65	21,8:1
Fries	3	0,3	10:1
Nederlands	45	1,76	25,6:1
Algemene economie	55	1,95	28,2:1
Natuurkunde	21	0,99	21,2:1
Wiskunde	52	1,85	28,1:1

Het panel is positief over de gerealiseerde ratio voor alle opleidingen. In de hier gepresenteerde formatieomvang is niet de inzet van gastdocenten meegenomen, hetgeen een positief effect zal hebben op de ratio.

De afdeling Educatieve Masters wordt ondersteund door het onderwijsservicebureau Groningen en een stafmedewerker. De laatste wordt direct aangestuurd door het afdelingshoofd; de functionaris heeft een baanomvang van 0,6 fte. Zaken rond logistiek en organisatie zijn hun eerste verantwoordelijkheden. Ook het beheer van de elektronische omgevingen (Intranet en Educator) behoren tot hun takenpakket.

Vanuit de cyclus van plan- en beoordelingsgesprekken is door docenten van verschillende opleidingen geregeld aandacht gevraagd voor de forse werkdruk. In de kernteams is dit ook herhaaldelijk besproken. Docenten krijgen in hun aanstelling uren voor 'ruis in de organisatie' om enigszins tegemoet te komen aan het probleem van werkdruk. Het aantal vergaderingen wordt kritisch bekeken en het onderwijsservicebureau en de stafmedewerker slagen er steeds meer in om de administratieve en organisatorische kant van het onderwijs voor de docenten te verminderen. Docenten herkennen de activiteiten die worden ondernomen om de werkdruk te verbeteren.

Studenten van de verschillende opleidingen geven in de gesprekken met het panel aan tevreden te zijn over de bereikbaarheid van docenten. Resultaten van NSE 2010 en 2011 geven tevens blijk van tevredenheid over de betrokkenheid en bereikbaarheid van de docenten (scores in 2011 allen boven de 3,4 op een vijfpuntsschaal).

Overwegingen

De student/fte-ratio van de opleidingen is naar oordeel van het panel positief. Docenten ervaren wel werkdruk, maar herkennen ook (resultaten van) de activiteiten om die terug te brengen.

Studenten zijn positief over de bereikbaarheid en de betrokkenheid van docenten, hetgeen door het panel een belangrijke indicator acht, bij de beoordeling van deze standaard.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **goed** voor alle opleidingen.

Voorzieningen

Standaard 11 Materiële voorzieningen

De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend voor de realisatie van het programma.

Bevindingen

Ten tijde van de visitatie zijn de opleidingen verhuisd naar een nieuwe locatie. Tot en met november 2011 werden de opleidingen verzorgd vanuit gebouwen van de RUG op de Zernike Campus in Groningen, en december 2011 zijn zij in een nieuw eigen gebouw van NHL Hogeschool ondergebracht. Dit gebouw staat eveneens op de Zernike Campus.

De opleidingen maakten tot november 2011 gebruik van de faciliteiten van de RUG, zoals werk- en lesruimten. Deze waren voorzien van de benodigde middelen zoals een beamer en een interactive board. Ook was op de RUG-locatie een computerzaal beschikbaar voor de masterstudenten. Op de leslocatie beschikten docenten over een werkkamer. Voor vergaderingen maakten docenten gebruik van de vergaderzalen van het UOCG³. Bij het UOCG zat tevens het secretariaat ter ondersteuning van studenten en docenten.

De nieuwe leslocatie van NHL Hogeschool in Groningen is voorzien van alle nodige voorzieningen, zoals leslokalen, vergaderzalen, spreekkamers, werkplekken voor docenten en studenten en het onderwijsservicebureau. Het enige wat door studenten gemist wordt is een cateringvoorziening in het gebouw. De staf geeft aan dat in een ander gebouw op loopafstand wel cateringvoorzieningen aanwezig zijn. De lesdag is zo ingericht dat studenten daar goed gebruik van kunnen maken.

Voor zowel de oude als de nieuwe locatie geldt dat studenten toegang hebben tot alle digitale en elektronische voorzieningen van de NHL, waaronder e-mail, Educator, de elektronische leeromgevingen en de toegang tot de digitale mediatheek.

Verder kunnen studenten in Groningen toegang krijgen tot de universiteitsbibliotheek en kunnen studenten van natuurkunde gebruik maken van laboratoriumvoorzieningen van de bètafaculteit.

³ UOCG: Universitair Onderwijs Centrum Groningen

Het panel heeft tijdens het visitatiebezoek een rondleiding door het gebouw en langs de verschillende voorzieningen gekregen. Het panel beschouwt de voorzieningen van de locatie als toereikend voor het onderwijs. Voor (opleidings)specifieke voorzieningen maken de opleidingen doelmatig gebruik van de reeds aanwezige voorzieningen op de Zernike Campus. In de gesprekken met alle betrokkenen heeft het panel vernomen dat de verhuizing een verbetering is ten opzichte van de oude situatie, waarbij de leslocaties verspreid waren over gebouwen van de RUG. Dat de opleidingen nu op één eigen locatie geconcentreerd zitten, wordt als een belangrijke verbetering gezien. Het panel ziet de meerwaarde eveneens.

Overwegingen

Met de verhuizing naar de nieuwe locatie is afscheid genomen van een situatie waarbij het onderwijs van de master lerarenopleidingen verspreid was over verschillende gebouwen van de RUG. De opleidingen beschikken nu over een eigen, naar oordeel van het panel goed geëquipeerd gebouw aan de rand van de Zernike Campus. De voorzieningen zijn toereikend voor de verzorging van het onderwijs.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **goed** voor alle opleidingen.

Standaard 12 Studiebegeleiding

De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten bevorderen de studievoortgang en sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Bevindingen

Het begeleidingssysteem voor de master lerarenopleidingen bestaat uit een aantal componenten:

1. Begeleiding van de jaargroepen bij het modulair opgebouwde vakonderwijs. Uitzondering hierop zijn de kleine opleidingen Duits, Fries en Natuurkunde die voor het eerste- en tweedejaars programma een carouselrooster hanteren, waardoor er geen sprake is van jaargroepen.
2. Begeleiding van de professionaliseringstaken (P-taken). Voor P1 en P2 is per opleiding een docent verantwoordelijk voor de uitvoering. Voor P3 kunnen er per opleidingen meerdere docenten verantwoordelijk zijn; als norm geldt dat een docent maximaal 8-10 afstudeerstudenten kan begeleiden. De uitvoering van alle P-taken gebeurt onder inhoudelijke en organisatorische coördinatie van de werkgroep Coördinatie Onderzoek Praktijk, bestaande uit vier docenten.
3. Persoonlijke en professionele ontwikkeling: deze studiebegeleiding gebeurt buiten de contacturen om en is voor een belangrijk deel de verantwoordelijkheid van een student zelf, in samenspraak met zijn studiebegeleider. Als uitgangspunt geldt dat elke studenten een slb'er krijgt voor de gehele studietijd. De taak van de slb'er is beschreven in het document *Taken van de studieloopbaanbegeleider* (2010).

4. Begeleiding in de praktijk: het gaat hier over de begeleiding op de school waar de student als leraar werkzaam is. De student heeft zelf de verantwoordelijkheid om een coachbegeleider aan te zoeken. Bij voorkeur is dit een ervaren collega uit hetzelfde vakgebied. IEC is bezig om deze vorm van begeleiding steviger in te bedden door het afsluiten van een tripartiete overeenkomst.
5. Elektronische begeleiding: Begeleiding bij het onderwijsproces via de e-mail en de elektronische omgevingen die de opleidingen bieden.

Het panel heeft het systeem van studiebegeleiding bestudeerd en vindt deze passend bij het aangeboden onderwijs en de deeltijdse onderwijsvorm. Studenten geven in gesprek met het panel aan over het algemeen tevreden te zijn over de studiebegeleiding. Waar zich problemen voordoen, weten zij zich altijd met succes tot iemand van de opleiding te wenden voor (aanvullende) begeleiding. De structuur die hierboven is beschreven, biedt daartoe vaste contacten, maar in de praktijk is er sprake van zo'n betrokkenheid dat ook via andere kanalen begeleiding aan de studenten wordt geboden. Het panel is positief over deze informele vormen van begeleiding, naast het formele systeem.

De opleidingen verstrekken op meerdere wijzen informatie over de studie. Informatie over de onderwijseenheden wordt gepubliceerd op de elektronische leeromgeving. Via Intranet hebben studenten toegang tot organisatorische informatie zoals (tentamen)roosters, jaarplanningen, beschrijvingen van alle onderwijseenheden, examenprogramma's, onderwijsaanbod en kwaliteitszorg. Vanaf het cohort 2010 wordt gewerkt met het programma Educator, daarvoor werd gebruik gemaakt van Progress. In deze programma's zijn voor de studenten onder meer de studieresultaten zichtbaar. Met de komst van het nieuwe programma is de cijferadministratie verbeterd.

Studenten ontvangen daarnaast het studentenstatuut, mailings en bij het onderwijsservicebureau en de stafmedewerker kunnen studenten terecht met vragen, zowel persoonlijk, per telefoon als per e-mail. Het panel is positief over de informatievoorziening binnen de opleidingen.

Overwegingen

Zowel de studiebegeleiding als de informatievoorziening worden door het panel gewaardeerd. De betrokkenheid van de medewerkers van de opleidingen draagt ook hier bij aan de tevredenheid van de studenten, hetgeen door het panel als een belangrijke indicator wordt meegenomen.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **goed** voor alle opleidingen.

Kwaliteitszorg

Standaard 13 Evaluatie resultaten

De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Bevindingen

Het kwaliteitszorgsysteem en het kwaliteitsbeleid dat door de opleidingen wordt gehanteerd is direct afgeleid van het integrale kwaliteitszorgsysteem en het integrale kwaliteitsbeleid van NHL Hogeschool (Beleidsnotitie Visie, 2010). Het systeem is zo ingericht dat alle door de opleidingen benoemde kwaliteitsaspecten van onderwijsuitvoering en onderwijsorganisatie worden afgedekt, waaronder het accreditatiekader. Het beleidskader en de uitvoering van het kwaliteitszorgsysteem staan beschreven in het Handboek Kwaliteitszorg (versie 2011) van de masteropleidingen. De opleiding participeert in de kwaliteitskring van het instituut, waar de afstemming op het IEC-beleid plaatsheeft.

Binnen de eigen afdeling is een werkgroep Kwaliteitszorg actief met de uitvoering van de maatregelen uit het handboek met als taakstellingen de PDCA-cyclus op alle onderdelen te bewaken en om de te bereiken kwaliteitsdoelstellingen te borgen. Door de deelname van docenten aan de werkgroep is directe input vanuit het onderwijsprogramma en -organisatie verzekerd. Het panel vindt dit een waardevolle toevoeging aangezien de studentenaantallen soms klein zijn en het informeel delen van meningen gebruikelijk is. Op deze manier worden ook die geluiden onderdeel van de kwaliteitszorgsystematiek.

De werkgroep wordt bijgestaan door de stafmedewerker, een consultant kwaliteitszorg en een consultant onderwijs vanuit NHL Hogeschool (Service Centre Kwaliteit en Organisatie). Mede door hun inbreng wordt ook de aansluiting op het kwaliteits- en onderwijsbeleid van de hogeschool gerealiseerd. De werkgroep komt eens per zes weken bij elkaar en werkt aan de hand van de plannen vanuit het handboek.

In de kritische reflectie presenteren de opleidingen overzichtelijk de evaluaties die vanuit de kwaliteitszorgsystematiek voortvloeien. De instrumenten zijn daarin benoemd, voorbeelden zijn: module-evaluatie, evaluatie p-taak, tentamenevaluatie, curriculumevaluatie, eindstudie-evaluatie (bij aanvraag diploma), evaluatie alumni en evaluatie werkveld. Per instrument is het niveau, de frequentie, de doelstellingen, de indicatoren, de streefnormen en de wijze van verslaglegging benoemd. Het panel is positief over de uitwerking naar de verschillende evaluatie-instrumenten. Het panel ziet dat er sprake is van een uitgewerkt systeem, waarbij toetsbare streefnormen worden gebruikt. Voor de module-evaluaties bijvoorbeeld wordt gewerkt met een vierpuntsschaal en is de minimale streefscore 3,0, bij de eindstudie-evaluatie wordt gewerkt met een tienpuntsschaal en is de minimale streefscore een 6,2.

Om het aantal evaluaties werkbaar te houden is ervoor gekozen elke module eens per drie jaar te evalueren. Nieuwe óf sterk gewijzigde modules worden direct geëvalueerd.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat de opleidingen een kwaliteitszorgsysteem hanteren waarbij sprake is van periodieke evaluaties aan de hand van toetsbare streefnormen. Het systeem is passend bij het karakter van de opleidingen. Er is tevens aan gedacht geluiden die informeel gedeeld worden onderdeel te maken van de cyclus, het panel is hiervan onder de indruk.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **goed** voor alle opleidingen.

Standaard 14 Verbetermaatregelen

De uitkomsten van deze evaluaties vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan realisatie van de streefdoelen.

Bevindingen

Om tot verbetering van het onderwijs te komen naar aanleiding van de resultaten van evaluaties, worden door de opleidingen diverse besprekingen georganiseerd. In verschillende samenstellingen zijn daarbij betrokken: de vakdocenten, de kerndocenten (het kernteam), de werkgroep COB en de werkgroep kwaliteitszorg.

Voor de algemene evaluaties (curriculum-evaluatie, alumni-evaluatie, en de eindstudie-evaluatie) is de werkgroep kwaliteitszorg de initiërende partij om tot verbeteringen te komen. De uitkomsten van evaluaties worden door de werkgroep en het kernteam besproken. Het kernteam neemt in die overleggen uiteindelijk de besluiten over te ondernemen verbetermaatregelen.

Voor de evaluaties van de modules geldt dat het kernteam zelf de resultaten van de evaluaties bespreekt, waarbij ook de docenten (van de vakgroep) worden betrokken. Met elkaar wordt besloten tot verbetermaatregelen naar aanleiding van de evaluaties. Waar nodig worden ook studenten bij het opstellen van maatregelen betrokken. Bij de professionaliseringstaken is de werkgroep COB verantwoordelijk voor de te houden evaluaties. Op basis van de resultaten worden, waar nodig, verbetermaatregelen geformuleerd, die ter besluitvorming aan het kernteam worden voorgelegd.

Het panel ziet dat de verschillende actoren om tot verbeteringen te komen zich voldoende daarvoor inzetten en met resultaat. Het panel maakt wel een opmerking bij deze opzet. Door de verschillende actoren raakt het overzicht van het totaal aan verbeteractiviteiten en het overzicht over de gehele lijn van een opleiding wat op de achtergrond. Het panel is van oordeel dat het overzichtelijker organiseren van de verbeteractiviteiten een winst kan opleveren voor de opleidingen.

De opleiding geeft in de kritische reflectie voorbeelden van verbetermaatregelen die in de voorgaande periode hebben plaatsgevonden. De opleiding noemt de herinrichting van de beroepslijn (professionaliseringstaken) zowel inhoudelijk als qua samenhang. Een onderdeel van deze verbetermaatregel is de intensivering van de theorie bij de module Methoden van

Onderzoek. Een ander voorbeeld betreft de opleidingen Talen. Op basis van evaluatie-resultaten van 2009-2010 is besloten de module Taalgebruik en Taalbeleid aan te passen. Zo heeft de opleiding Engels deze module vervangen door een module Applied Linguistics. Ook de verhuizing naar een andere locatie (standaard 11) is onder andere een resultante van de matige tevredenheid van studenten en docenten over de voorzieningen.

Het panel constateert dat de opleidingen werk hebben gemaakt van de te verbeteren onderdelen die in de vorige visitatie aan het licht kwamen. Zo werd destijds aanbevolen om meer werk te maken van de inrichting van de werkplek van de studenten. Het panel ziet dat de opleiding daartoe de tripartiete-overeenkomst onder meer in het leven heeft geroepen. Resultaten van het instellen hiervan zijn nog niet bekend. Ook is in het vorige visitatierapport aandacht geweest voor de kwetsbaarheid van de opleidingen in verband met de schaalgrootte. De opleiding heeft daar eigenlijk ieder jaar aandacht voor, zo blijkt voor het panel. Het zoeken naar (landelijke) samenwerkingsverbanden is daar een voorbeeld van om tot goede en efficiënte aantrekking en uitwisseling van docenten te komen.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat de evaluaties en de resultaten daarvan aanleiding vormen voor de opleidingen om verbetermaatregelen te nemen. Deze dragen naar oordeel van het panel aantoonbaar bij aan de realisatie van streefdoelen. Het panel heeft bijvoorbeeld gezien dat de resultaten van het NSE 2011 een hogere mate van tevredenheid over de opleidingen laat zien, dan het onderzoek in 2010. Wel merkt het panel op dat het proces om tot verbeteractiviteiten te komen overzichtelijker georganiseerd kan worden.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor alle opleidingen.

Standaard 15 Betrokkenheid bij kwaliteitszorg

Bij de interne kwaliteitszorg zijn de opleidings- en examencommissie, medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Bevindingen

In een tabel presenteren de opleidingen hoe de diverse groepen genoemd bij deze standaard bij de interne kwaliteitszorg worden betrokken. Daarbij worden de volgende overlegvormen onderscheiden: opleidingscommissie, examencommissie, docentenoverleg, kernteam, vakgroepen, werkveldadviescommissie, werkgroep kwaliteitszorg Vakmasters, kwaliteitskring IEC en de landelijke werkgroep vakmasters.

Daarnaast beschrijft de opleiding de betrokkenheid van de groepen:

De schaal van de opleidingen is klein, waardoor er korte lijnen zijn ontstaan tussen de docenten en de studenten. Via de colleges, individuele begeleiding door de studieloopbaanbegeleider en de positie van de kerndocent worden veel zaken besproken en in goed overleg

opgepakt. De opleiding hecht eraan deze (informele) werkwijze in stand te houden, hetgeen door het panel begrepen wordt aangezien de meerwaarde groot is. Naast deze informele betrokkenheid van studenten bij de opleiding, zijn studenten ook een belangrijke groep in de kwaliteitszorgsystematiek van de opleidingen. Het panel heeft dit bevestigd gezien in de verschillende evaluaties die onder studenten worden gehouden. Daarnaast organiseert de opleiding naar behoefte gesprekken met (groepen) studenten over uitkomsten van evaluaties. In de opleidingscommissie is elke opleiding vertegenwoordigd door een student. De opleidingscommissie vergadert minimaal twee keer per jaar en adviseert het afdelingshoofd over kwaliteit van het onderwijs en de wijze van uitvoering van het onderwijsprogramma.

Medewerkers van de opleidingen vergaderen in de verschillende vakgroepen, waarbij ook aandacht is voor de uitkomsten van geëvalueerde modules, problemen met de studievoortgang van studenten en de redenen van studiestakers. Daarnaast zijn er algemene docentenvergaderingen, waarin aandacht is voor de kwaliteit van de opleidingen. De jaarplannen worden als onderdeel van de PDCA-cyclus jaarlijks opgesteld door het afdelingshoofd in samenspraak met kerndocenten en besproken in de teams. Het kernteam vergadert eens per vier tot vijf weken. Standaardpunt van de agenda is de kwaliteitszorg. NHL Hogeschool houdt om de twee jaar een medewerkerstevredenheidsonderzoek. Ook hier merkt het panel dat het informeel delen van informatie leidt tot nodige verbeteringen.

De werkveldadviescommissie vergadert twee keer per jaar en adviseert ook over het kwaliteitsbeleid. Hierbij is de relatie met de scholen waar de studenten werken een belangrijk aandachtspunt. De werkveldadviescommissie adviseerde over notities zoals Masters is Meerwaarde en het voornemen te komen tot nadere betrokkenheid met scholen over het afstudeeronderzoek. De evaluaties die uitgezet worden in het werkveld, vinden eens per drie jaar plaats. De resultaten ervan worden zowel in het kernteam als in de WAC besproken. Alumni worden eveneens eens per drie jaar bevraagd vanuit de evaluatiesystematiek. Alumni ontvangen het alumniblad *De Educator* als onderdeel van het alumnibeleid. Het voornemen van de opleidingen is om alumni actiever te betrekken bij het verzorgen van het onderwijs, bijvoorbeeld door inzet als gastdocent.

De rol van de examencommissie is beschreven in de *OER* en de NHL-hogeschool-notitie *Code of Good Practices Examencommissies* (2010). Ook het hogeschoolbrede Actieplan examencommissies 2011-2012 (2011) biedt een referentiekader voor de activiteiten van de examencommissie. De master lerarenopleidingen hebben een gezamenlijke examencommissie, bestaande uit vier docenten. De rol van de examencommissie bestaat uit taken zoals: toezicht houden op de kwalitatieve toetsing, aanwijzen van examinatoren, zorgdragen voor een goede gang van zaken bij toetsing, instaan voor het niveau van afgestudeerden en het verlenen van vrijstellingen op basis van een vast procedure. Het panel constateert dat de examencommissie vanaf 2009-2010 bezig is om haar werkzaamheden in te richten conform het NHL-beleid en de landelijke richtlijnen. Het toekennen van voldoende tijd om alle (examencommissie)taken uit te voeren blijkt een punt van zorg van de opleidingen die gedeeld wordt door het panel. Hoewel het panel voorbeelden heeft gehoord van goede activiteiten van de examencommissie, is het van

oordeel dat de overgang naar de nieuwe verantwoordelijkheden voortvloeiend uit landelijk beleid, nog niet goed geïmplementeerd zijn. In het gesprek van het visitatiepanel met een vertegenwoordiging van de examencommissie is gesproken over het *Plan van aanpak 2011-2012* om de taken en verantwoordelijkheden in lijn te brengen met het beleid. Het panel is, ook met het oog op nog niet geagendeerde zaken in het plan van aanpak, van oordeel dat de rol van de examencommissie nog versterkt kan worden.

Overwegingen

Het panel is van oordeel dat de verschillende groepen voldoende bij de interne kwaliteitszorg zijn betrokken. De rol van de examencommissie zal nog versterkt moeten worden om in lijn te werken met de richtlijnen hieromtrent.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor alle opleidingen.

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

Standaard 16 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

<i>De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.</i>
--

Zie rapportage deel B

3 Eindoordeel over de opleiding

Oordelen op de standaarden

Het visitatiepanel komt tot de volgende oordelen op de standaarden:

Tabel oordelen uit rapportage deel A (standaarden 1 en 5 tot en met 15)

Standaard	Oordeel
<i>Standaard 1 Beoogde eindkwalificaties</i>	Voldoende
<i>Standaard 5 Instroom</i>	Voldoende
<i>Standaard 6 Studeerbaarheid</i>	Goed
<i>Standaard 7 Duur</i>	Voldaan
<i>Standaard 8 Personeelsbeleid</i>	Voldoende
<i>Standaard 9 Kwaliteit van het personeel</i>	Voldoende
<i>Standaard 10 Kwantiteit van het personeel</i>	Goed
<i>Standaard 11 Materiële voorzieningen</i>	Goed
<i>Standaard 12 Studiebegeleiding</i>	Goed
<i>Standaard 13 Evaluatie resultaten</i>	Goed
<i>Standaard 14 Verbetermaatregelen</i>	Voldoende
<i>Standaard 15 Betrokkenheid bij kwaliteitszorg</i>	Voldoende

Tabel oordelen uit rapportage deel B (standaarden 2, 3, 4 en 16)

Standaard	Oordeel						
	NL	FR	EN	DU	AE	NA	WK
<i>Standaard 2 Oriëntatie van het programma</i>	V	V	V	G	V	V	V
<i>Standaard 3 Inhoud van het programma</i>	V	V	G	G	V	V	V
<i>Standaard 4 Vormgeving van het programma</i>	V	V	V	V	V	V	V
<i>Standaard 16 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties</i>	V	V	V	G	V	V	G

Overwegingen

Uit bovenstaande overzichten blijkt dat alle standaarden ten minste met voldoende zijn beoordeeld. Om tot het eindoordeel goed te kunnen komen, dienen ten minste de standaarden 1, 3, 6, 9, 13, 14, 15 en 16 als goed te worden beoordeeld. Aangezien een aantal van genoemde standaarden met voldoende zijn beoordeeld, komt het panel tot het eindoordeel voldoende.

Conclusie

Het visitatiepanel beoordeelt de kwaliteit van de zeven bestaande hbo –master leraren opleidingen Nederlands, Fries, Engels, Duits, Algemene Economie, Natuurkunde en Wiskunde van NHL Hogeschool als **voldoende**.

4 Aanbevelingen

De aanbevelingen:

- Het visitatiepanel raadt de opleidingen aan de aandacht voor de (vak)didactische component meer expliciet zichtbaar onderdeel van het programma te maken.
- Het visitatiepanel raadt de opleidingen aan de aandacht voor de onderzoekscomponent in de opleidingen te verstevigen.
- Het visitatiepanel raadt de opleidingen aan het professionaliseringsbeleid duidelijker in lijn te formuleren met een gewenst competentie(team)profiel
- Het visitatiepanel raadt de opleidingen aan bij het beoordelen van het go-no go moment voor het afstudeeronderzoek structureel een tweede beoordelaar in te zetten teneinde de kwaliteit van de onderzoeksopzet en daarmee het vervolg steviger te waarborgen.
- Het visitatiepanel raadt de opleidingen aan de examencommissie zo te faciliteren dat deze haar rol volgens huidige voorschriften kan inrichten en daar naar kan functioneren.
- Het visitatiepanel raadt de opleidingen aan de lectoren structureel te betrekken bij de verdere ontwikkeling van de kwaliteit van het onderzoek (onderzoeksvaardigheden) van studenten.

5 Bijlagen

Bijlage 1: Eindkwalificaties van de opleiding

De competentiebibliotheek

DOCENT VHO : Competenties met bijbehorende handelingsindicatoren

1. Interpersoonlijk Competent	2. Pedagogisch Competent	3. Didactisch en vakinhoudelijk Competent
<p>Een interpersoonlijk competente leraar vho bezit het vermogen om vanuit zijn eigen houding en (professioneel) gedrag invloed uit te oefenen op het gedrag van leerlingen en hierdoor een constructief werk- en leerklimaat te bewerkstelligen.</p>	<p>Een pedagogisch competente leraar vho beschikt over het vermogen om een veilige, coöperatieve leer- en werkomgeving te bieden waarin rekening wordt gehouden met de individuele kwaliteiten van de leerlingen en waarin zij worden ondersteund (begeleid) in hun ontwikkeling tot een zelfstandig en zelfverantwoordelijke persoon.</p>	<p>Een didactisch en vakinhoudelijk competente leraar vho heeft het vermogen om krachtige leeromgevingen te creëren, die leerlingen in staat stellen kennis, vaardigheden en houdingen uit de onderscheiden leer- of vakgebieden te verwerven en hen te begeleiden bij het maken van een keuze voor een vervolgstudie.</p>
<p>1. vertaalt de implicaties vanuit de groepsdynamica en (interculturele) communicatie voor het pedagogisch-didactisch handelen in adequaat docentengedrag; 2. brengt een leef- en leerklimaat tot stand dat de ontwikkeling van adolescenten naar zelfstandigheid en zelfverantwoordelijkheid bevordert. 3. maakt leerlingen medeverantwoordelijk voor een tot samenwerking stimulerend klassenklimaat, daarbij gebruikmakend van kennis betreffende de hedendaagse jeugdcultuur en leefwerelden van jongeren;</p>	<p>1. vertaalt ontwikkelingspsychologische opvattingen op het gebied van emotionele, cognitieve en morele ontwikkeling van adolescenten in het eigen docentengedrag; 2. treedt problemen en belemmeringen m.b.t. de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van adolescenten op een doeltreffende manier tegemoet (o.a. door verwijzing naar begeleidingsinstanties); 3. verantwoordt zijn handelen met betrekking tot multiculturaliteit en intellectuele en sociale heterogeniteit, daarbij gebruik makend van resultaten van wetenschappelijk onderzoek en passende methodische inzichten; 4. is zich bewust van de eigen beroepsidentiteit en verantwoordt vanuit welke waarden en normen hij handelt in relaties met leerlingen, collega's en andere betrokkenen;</p>	<p>1. ontwerpt en realiseert betekenisvolle onderwijsarrangementen, waarin onder andere een beroep wordt gedaan op zelfstandig en /of samenwerkend leren en onderzoekend handelen; 2. vertaalt de kennisbasis van het vak naar voor leerlingen krachtige leeromgevingen met gebruikmaking van een variëteit aan didactische middelen waaronder moderne media; 3. kijkt over de eigen vakgrenzen heen bij het gezamenlijk ontwerpen van vakoverstijgend onderwijs; 4. verantwoordt de eigen vakinhoudelijke en (vak)didactische opvatting(en), daarbij gebruik makend van uitkomsten van actuele, wetenschappelijke en methodische inzichten; 5. reflecteert op de legitimering van de eindtermen van zijn schoolvak en de plaats en functie daarvan voor de persoonlijke ontwikkeling van de leerling en de samenleving;</p>

4. Organisatorisch Competent	5. Competent in het samenwerken met collega's	6. Competent in samenwerking met de omgeving
<p>Een organisatorisch competente leraar vho beschikt over het vermogen zorg te dragen voor een ordelijke en taakgerichte leeromgeving, waarin sprake is van heldere leer- en werkinstructies.</p>	<p>Een leraar vho die competent is in het samenwerken heeft het vermogen om met zijn/haar collega's een bijdrage te leveren aan een stimulerend, constructief schooldkimaat en het goed functioneren van de schoolorganisatie.</p>	<p>Een leraar vho die competent is in de samenwerking met de omgeving bezit het vermogen om voor een goede communicatie met ouders of verzorgers van de leerlingen te zorgen ent op een adequate manier gebruik te maken van professionele, educatieve netwerken op diverse niveaus (van lokaal tot internationaal).</p>
<p>1. hanteert op een consequente wijze eenduidige, functionele en door de leerlingen gedragen procedures en afspraken; 2. gaat op een efficiënte en effectieve manier om met de organisatorische aspecten van de verschillende leeromgevingen; 3. hanteert een zodanig tijds- en werkplanning, dat leerlingen hun eigen planning daarop kunnen afstemmen.</p>	<p>1. werkt samen met collega's in het ontwerpen, uitvoeren (team-teaching) en evalueren van onderwijs; 2. werkt volgens in de schoolorganisatie geldende afspraken, procedures en systemen; 3. hanteert een toegankelijke registratie en administratie van leerlingengegevens (onderwijsresultaten e.d.) en deelt waar gewenst informatie over individuele leerlingen met collega's; 4. draagt aanwijsbaar bij onderwijsontwikkeling en vervult daarin de rol van initiator en innovator; 5. draagt bij aan de interne kwaliteitszorg van de school.</p>	<p>1. onderhoudt op een open en constructieve manier contacten met ouders, verzorgers en andere belanghebbenden ten dienste van een individuele leerling of de school als geheel; 2. zorgt dat het binnen- en buitenschoolse leren alsmede de interne en externe begeleiding van de leerlingen goed op elkaar zijn afgestemd en dat ieders verantwoordelijkheden hierin duidelijk geregeld zijn; 3. anticipeert in het ontwerpen en uitvoeren van (zijn) onderwijs op maatschappelijk en onderwijskundige ontwikkelingen en neemt aan ter zake aan relevante, externe activiteiten deel.</p>

7. Competent in reflectie en professionele ontwikkeling

Een leraar vho die competent is in reflectie en professionele ontwikkeling heeft het vermogen om zich in reflectieve en evaluatieve zin te bezinnen op zijn/haar beroepsopvatting en professionele bekwaamheid en planmatig te werken aan een verdere ontwikkeling en/of verbetering daarvan.

1. expliciteert zijn visie op het leraarsberoep en de uitoefening van de daartoe behorende taken en rollen in het licht van de pedagogische en/of levensbeschouwelijke identiteit van de school;
2. benut supervisie respectievelijk intervisie en/of collegiale consultatie (al dan niet in teamverband) ten behoeve van de eigen professionele ontwikkeling;
3. handelt probleemoplossend en vertaalt nieuwe (wetenschappelijke) inzichten naar verschillende contexten.

8. Competent in onderzoekend handelen

Een onderzoekscompetente leraar vho beschikt over het vermogen om vanuit een nieuwsgierige, innovatieve houding gebruik te maken van zowel vakinhoudelijk als praktijkgericht onderzoek ten dienste van eigen professionalisering en de onderwijsontwikkeling van het eigen vakgebied.

1. vertoont een innovatiegerichte houding die hem als professional in staat stelt in zijn onderwijspraktijk aan te sluiten bij en vorm te geven aan vernieuwingen die voor zijn doelgroep relevant zijn;
2. raadpleegt en interpreteert de inhoud van onderzoeksrapporten op relevantie (toepasbaarheid) voor het eigen handelen als docent;
3. beoordeelt resultaten van onderzoek op hun validiteit en betrouwbaarheid;
4. voert praktijkgericht onderzoek uit ter verdieping of uitbreiding van de eigen competenties en/of ter verbetering van de onderwijskwaliteit van het vakgebied;
5. voert vakgericht onderzoek uit overeenkomstig de wijze(n), waarop binnen het betreffende vakgebied (wetenschappelijke) kennisontwikkeling plaatsvindt;
6. presenteert eigen onderzoeksresultaten op een heldere en overtuigende wijze.

Bijlage 2: Overzicht opleidingsprogramma

Overzicht opleidingsprogramma Nederlands

Leerplan	Jaar 1	Jaar 2	Jaar 3
Vak- en vakdidactisch onderwijs	Modules (24 EC)	Modules (24 EC)	Modules (15 EC)
Taalbeheersing (16 EC)	<ul style="list-style-type: none"> • Mondelinge Taalvaardigheid 5 EC • Leesvaardigheid 5 EC 	<ul style="list-style-type: none"> • Schrijfvaardigheid 4 EC • Argumenteren 2 EC 	
Taalkunde (15 EC)	<ul style="list-style-type: none"> • Taalbeleid en Taalgebruik 4 EC • Taalkunde (en Letterkunde) Gouden Eeuw 2 EC 	<ul style="list-style-type: none"> • Algemene Taalkunde 3 EC • Taalontwikkeling in Onderwijs 2 EC • Taalkunde (en Letterkunde) Middeleeuwen 2 EC • (Poëzie-analyse en) Semantiek 2 EC 	
Letterkunde (21 EC)	<ul style="list-style-type: none"> • Moderne Letterkunde 6 EC • (Taal- en) Letterkunde Gouden Eeuw 2 EC 	<ul style="list-style-type: none"> • (Taal- en) Letterkunde Middeleeuwen 3 EC • Poëzie-analyse (en Semantiek) 2 EC • Wereldliteratuur 4 EC 	<ul style="list-style-type: none"> • Letterkunde 18^e en 19^e eeuw 4 EC
Vakverdieping en Keuzemodule, het laatste naar eigen invulling: Taalbeheersing, Taalkunde, Letterkunde of Didactiek / ICT (11 EC)			<ul style="list-style-type: none"> • Vakverdieping (inclusief Wetenschapsfilosofie) 7 EC • Keuzemodule 4 EC
Beroepslijn (didactiek en praktijkonderzoek)	Oriëntatiefase	Ontwerpfase	Afstudeerfase
	Professionaliserings-taak 1 (p1) 6 EC	Professionaliserings-taak 2 (p2) 6 EC	Professionaliserings-taak 3 (p3) 15 EC

Leerplan	Jaar 1	Jaar 2	Jaar 3
Vak- en vakdidactisch onderwijs	Modules (24 EC)	Modules (24 EC)	Modules (15 EC)
Taalbeheersing (16 EC)	<ul style="list-style-type: none"> • Mondelinge Taalvaardigheid 5 EC • Leesvaardigheid 5 EC 	<ul style="list-style-type: none"> • Schrijfvaardigheid 4 EC • Argumenteren 2 EC 	
Taalkunde (15 EC)	<ul style="list-style-type: none"> • Taalbeleid en Taalgebruik 4 EC • Taalkunde (en Letterkunde) Gouden Eeuw 2 EC 	<ul style="list-style-type: none"> • Algemene Taalkunde 3 EC • Taalontwikkeling in Onderwijs 2 EC • Taalkunde (en Letterkunde) Middeleeuwen 2 EC • (Poëzie-analyse en) Semantiek 2 EC 	
Letterkunde (21 EC)	<ul style="list-style-type: none"> • Moderne Letterkunde 6 EC • (Taal- en) Letterkunde Gouden Eeuw 2 EC 	<ul style="list-style-type: none"> • (Taal- en) Letterkunde Middeleeuwen 3 EC • Poëzie-analyse (en Semantiek) 2 EC • Wereldliteratuur 4 EC 	<ul style="list-style-type: none"> • Letterkunde 18^e en 19^e eeuw 4 EC
Vakverdieping en Keuzemodule, het laatste naar eigen invulling: Taalbeheersing, Taalkunde, Letterkunde of Didactiek / ICT (11 EC)			<ul style="list-style-type: none"> • Vakverdieping (inclusief Wetenschapsfilosofie) 7 EC • Keuzemodule 4 EC
Beroepslijn (didactiek en praktijkonderzoek)	Oriëntatiefase	Ontwerpfase	Afstudeerfase
	Professionaliserings-taak 1 (p1) 6 EC	Professionaliserings-taak 2 (p2) 6 EC	Professionaliserings-taak 3 (p3) 15 EC

Overzicht opleidingsprogramma Fries

	Jaar 1	Jaar 2	Jaar 3
Periode 1	Frysk as minderheidstaal (even jaren) 5 ec Literatuer yn kontekst (oneven jaren) 5 ec		Meertaligheid: 10 ec Wetenschapsfilosofie 5 ec Ontwerfase en Afstudeerfase
	Taalgebruik en taalbeleid (4 ec)	Wereldliteratuur (4ec)	
Periode 2	Frysk as minderheidstaal (even jaren) 5 ec Literatuer yn kontekst (oneven jaren) 5 ec		
	Taalfeardichheid (even jaren) 5 ec Taalkunde (oneven jaren) 5 ec		
Periode 3	Oriëntatiefase		
	Ontwerfase		
Periode 4	Tarringing op it Ondersyk (oneven jaren) 10 ec		

Overzicht opleidingsprogramma Engels

	Jaar 1 (aantal ec)	Jaar 2 (aantal ec)	Jaar 3 (aantal ec)
Periode 1	Drama / Oral Skills (4 ec)		Keuzeruimte: Vakverbreiding en -verdieping (5 ec) p3 (15 ec)
	Revised / Reading (4 ec)	Wereldliteratuur (4 ec)	
Periode 2	Revised / Reading (4 ec)	Wereldliteratuur (4 ec)	Keuzeruimte: Vakverbreiding en -verdieping p3
	Start p1 (6 ec)	Start p2 (6 ec)	
	Discourse Analysis / Reading (4 ec)		
Periode 3	Novel B / Writing (4 ec)		History of Culture (5 ec) Keuzeruimte: Vakverbreiding en -verdieping p3
	p1	p2	
Periode 4	Literature@school (4 ec)		Keuzeruimte: Vakverbreiding en -verdieping p3
	Cultural Affairs (3 ec) p1	p2	
Alle perioden	Taalportfolio (1 ec)	Taalportfolio (4 ec)	Taalportfolio (5 ec)

Overzicht opleidingsprogramma Duits

	Jaar 1 (aantal ec)	Jaar 2 (aantal ec)	Jaar 3 (aantal ec)
Periode 1	Epische Kurzformen (4 ec)		Internationalisierung & Weiterbildung (5 ec)
	Taalgebruik en taalbeleid (4 ec)	Wereldliteratuur (4 ec)	Keuzeruimte (4 ec) Onderzoek (3 ec) Vakdidactische concepten (3 ec) p3 (15 ec)
Periode 2	Taalgebruik en taalbeleid Start p1 (6 ec)	Wereldliteratuur Start p2 (6 ec)	Keuzeruimte Onderzoek
	Lyrik (4 ec)		Vakdidactische concepten p3
Periode 3	Landeskunde (4 ec)		Keuzeruimte Onderzoek
	p1	p2	Vakdidactische concepten p3
Periode 4	Ideeengeschichte (4 ec)		Keuzeruimte Onderzoek
	p1	p2	Vakdidactische concepten p3
Alle perioden	Reflexion/Assessment (4 ec)	Reflexion/Assessment (4 ec)	

Overzicht opleidingsprogramma Algemene Economie

	Jaar 1	Jaar 2	Jaar 3
Periode 1	Macro-economie 1 7 ec	Micro-economie 1 7 ec	Geschiedenis & methode van de economie (1)
			Afstudeerfase
Periode 2	Wiskunde 7 ec	Internationale economie 7 ec	Geschiedenis & methode van de economie (2)
			(1) + (2) = 9 ec Afstudeerfase
Periode 3	Macro-economie 2 5 ec	Overheidsfinanciën 5 ec	Nieuwe ontwikkelingen 6 ec
	Oriëntatiefase: 3 ec	Ontwerpfase: 3 ec	Afstudeerfase
Periode 4	Geldwezen 5 ec	Micro-economie 2 5 ec	Afstudeerfase in totaal 15 ec
	Oriëntatiefase: 3 ec	Ontwerpfase: 3 ec	

Overzicht opleidingsprogramma Natuurkunde

	Jaar 1	Jaar 2	Jaar 3
Periode 1	Wiskunde	Profielwerkstuk (periode 1+2)	Kennisonwikkeling Vakdidactiek Afstudeertase Uit te voeren en af te ronden: • Keuzerimte • Practicum-portfolio
	Mechanica 1 (even jaren)		
	Elektriciteit en magnetisme 1 (oneven jaren)		
Practicumportfolio (hele jaar)	Practicumportfolio (hele jaar)		
Periode 2	Wiskunde	Profielwerkstuk (periode 1+2)	Kennisonwikkeling Vakdidactiek Afstudeertase Uit te voeren en af te ronden: • Keuzerimte • Practicum-portfolio
	Mechanica 2 (even jaren)		
	Elektriciteit en magnetisme 2 (oneven jaren)		
Periode 3	Optica (even jaren)		
	Kernfysica (oneven jaren)		
	Oriëntatiefase (p1)	Ontwerfase (p2)	
Periode 4	Practicumportfolio (hele jaar)	Practicumportfolio (hele jaar)	Kennisonwikkeling Vakdidactiek Afstudeertase Uit te voeren en af te ronden: • Keuzerimte • Practicum-portfolio
	Thermodynamica (even jaren)		
	Kwantumfysica & Atoomfysica (oneven jaren)		

Overzicht opleidingsprogramma Wiskunde

	Jaar 1	Jaar 2	Jaar 3
P1	Getaltheorie (6 ec) Geometrie (3 ec)	Statistiek (9 ec)	Dynamische systemen (6 ec) Afstudeerfase (15 ec)
P2	Differentiaalrekening (6 ec) Geometrie	Gratieentheorie (6 ec) Statistiek	Dynamische systemen Afstudeerfase
P3	Presentaties (3 ec) Oriëntatiefase (6 ec)	Lineaire algebra (6 ec) Ontwerpfase (6 ec)	Wiskunde in beroep (3 ec) Afstudeerfase
P4	Integraalrekening (6 ec) Oriëntatiefase	Constructies meetkunde (6 ec) Ontwerpfase	Afstudeerfase Keuzeruimte (3 ec)

Bijlage 3: Deskundigheden leden visitatiepanel en secretaris

Nadere informatie over de achtergronden van de leden van het beoordelingspanel en secretaris:

De heer drs. J.W.G. van Meegen, voorzitter

De heer Van Meegen is ingezet vanwege zijn ervaringen als voorzitter en vanwege zijn auditdeskundigheid, zijn onderwijsdeskundigheid en zijn domeindeskundigheid. Ervaring als voorzitter heeft hij opgedaan als directeur van verschillende opleidingen van Hogeschool van Arnhem en Nijmegen; als voorzitter van diverse internationale onderwijsprogramma's; als voorzitter internationaal trainingsteam managementvaardigheden en als voorzitter buitenlandse kwaliteitszorgprojecten onder andere in het kwaliteitszorgproject onderwijs van de provincie Lublin, Polen. Van 1991 tot 2011 is de heer Van Meegen lid van de directie van Hogeschool van Arnhem en Nijmegen geweest, van 2005 tot 2010 directeur van de Lerarenopleiding (ILS). In die periode heeft hij het accreditatieproces van de 12 vakopleidingen van de lerarenopleiding geleid. Hij heeft lezingen gegeven aan diverse universiteiten in de Verenigde Staten, Zuid-Afrika, Indonesië en in vrijwel alle Europese landen. Voor deze visitatie heeft de heer Van Meegen onze handleiding voor panelleden ontvangen en in een voorbereidende vergadering is hij aanvullend individueel geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

1968 – 1976 Sociale Geografie – Katholieke Universiteit Nijmegen
2000 – heden diverse managementtrainingen o.a. SIOO opleidingen en coaching on the job

Werkervaring:

1973 – 1991 Docent aardrijkskunde en management voortgezet onderwijs (o.a. conrector)
1991 – 2011 directie Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
2000 – 2010 lid Faculteitsdirectie Educatie
1991 – 2000 hoofd international programmes
2000 – 2002 directeur pedagogiek
2002 – 2005 directeur HRD/opleidingskunde
2005 – 2010 directeur Lerarenopleiding (ILS)
2010 – 2011 directeur masterprogramma's (ad interim)
2011 – heden Rector Maaslandcollege

Bijzondere werkervaringen:

- Ervaring met opbouwen en onderhouden van internationaal netwerk.
- Intensief betrokken bij vredesprocessen in Israël/ Palestinian Authority, Noord Ierland en Cyprus.
- Vijf jaar lang trainingen voor schoolleiders verzorgd in Barcelona (ES), Limerick (EIR), Helsinki (FIN) en Berlijn (DE).
- Adviseur Ministerie van Onderwijs in de provincie Lublin (PO).
- Gastcolleges gegeven op universiteiten in China, de Verenigde Staten, Indonesië, Turkije, en vrijwel alle Europese landen. Een aantal lezingen en artikelen zijn in tijdschrift- of boekvorm uitgebracht.
- Meerdere jaren voor de Europese Commissie op internationale conferenties het dagvoorzitterschap verzorgd.
- Lid dagelijks bestuur ETDF (Europese vereniging HRD/HRM), gevestigd in Parijs.
- Tijdens directeurschap ILS (HAN) TTO programma lerarenopleiding ingevoerd.

- In die periode samen met VO Raad en ministerie OCW het concept Opleidingsscholen vormgegeven.
- Voor NVAO verschillende Nederlandse (master-)opleidingen geaccrediteerd.
- Lid bestuur basisschool.
- Voorzitter selectiecommissie Ondernemersprijs Uden e.o.

Mevrouw dr. Y.A.M. Leeman (opleidings-/onderwijsdeskundige)

Mevrouw Leeman is ingezet vanwege haar deskundigheid op het gebied van onderwijskunde. Zij werkte als lerarenopleider, universitair docent en onderzoeker in de onderwijskunde. Lopend onderzoek is vooral gericht op de concretisering van pedagogische kwaliteit en de ontwikkeling en integratie van burgerschapseducatie in het onderwijs. Mevrouw Leeman is actief in de professionalisering van leraren gericht op een pedagogische kijk op onderwijs en op de ontwikkeling van de beroepsidentiteit. Zij adviseert leraren, scholen en beleidsinstanties. Zij publiceert (inter)nationaal over onderwijs in de pluriforme samenleving en de professionaliteit van leraren. Voor deze visitatie heeft mevrouw Leeman onze handleiding voor panelleden ontvangen en in een voorbereidende vergadering is zij aanvullend geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

	Hbs-A
	Sociologie RU Leiden
1994	Promotie sociale wetenschappen

Werkervaring:

1980-1982	Docent CUMA Pedagogische Academie te Dordrecht
1980-1982	Contractonderzoeker Kohnstamm Instituut
1982- 2009	Universitair docent onderwijskunde Universiteit van Amsterdam
2004-heden	Lector Pedagogische kwaliteit van het onderwijs te Windesheim
2009-heden	Universitair hoofddocent Educatie bij de Universiteit voor Humanistiek te Zwolle
	Diverse nevenfuncties

Publicaties:

Vakgericht

- Leeman, Y., Wardekker, W. & Majoor, D. (2007) *Pedagogische kwaliteit op de kaart* Baarn: HBUitgevers. (95 pag.) ISBN 9789055745678
- Polter, Evelien & Leeman, Yvonne (2008) Ingrediënten voor burgerschapseducatie. *Profiel. Vakblad voor de bve-sector* 17(8), 17-19.
- Leeman, Y. (2009). Interetnische conflicten in het voortgezet onderwijs. In Berkeley, E. & Walraven, G. (eds), *Dialog op school. Investeren in een pluriforme samenleving* (pp 30-31). Den Haag: Nicis Institute
- Leeman, Y. (2009) Onderwijs *plus* lectoren: naar een pedagogisch kwaliteitskenmerk. In Wardekker, W. (red.) *Onderwijs Plus. Markering van vijf jaar lectoraat.* (pp 9-15). Zwolle: Windesheim, Lectoraat Pedagogische Kwaliteit van het Onderwijs.
- Leeman, Y. (2009) Leraren kunnen van spinnen leren. In *Evidence based: het beste onderwijs? Onderwijslezing 2009* (pp19-26). Zwolle: Christelijke Hogeschool Windesheim.
- Leeman, Y. & Wardekker, W. (2010) Verbeterd onderzoek het onderwijs? *Tijdschrift voor lerarenopleiders (Velon/Velov)* 31(1) 19-22.

- Leeman, Y. & Wardekker, W. (2010) Leraren leren met behulp van onderzoek over pedagogische kwaliteit. *Tijdschrift voor lerarenopleider (Velon/Velov)* 31(2) 4-10.
- Leeman, Y. (2011) Opvoeden voor multicultureel samenleven. 91-104. Klarus, R. & Wardekker, W. (red.) *Wat is goed onderwijs? Bijdragen uit de pedagogiek*. Den Haag: Boom Lemma.

Wetenschappelijk

- Leeman, Yvonne (2007) School leadership and equity: Dutch experiences. *School Leadership and Management* 27(1) 51-63
- Radstake, H. & Leeman, Y. & Meijnen, W. (2007). Spanningsvolle situaties in etnisch-heterogene klassen: ervaringen van leerlingen. *Pedagogische Studiën* 84(2) 117-131.
- Veugelers, W., Dam, G. ten, Kat, E. de, Klaassen, C., Leeman, Y., Leenders, H., Maas, S., Meijnen, W., Miedema, S., Radstake, H., Schuitema, J., Zwaans, A. (2007) De pedagogische functie van het onderwijs op klas- en schoolniveau. Inleiding op het themanummer. *Pedagogische Studiën* 84(2) 75-83.
- Leeman, Yvonne (2007) Dutch urban schools and teachers' professionalism Pink, William, T. & Noblit, G., W. (eds) *International Handbook of Urban Education* 523-538. Springer US. ISBN 978-1-4020-5198-2 (1270p.)
- Bhatti, G., Gaine, C., Gobbo, F. & Leeman, Y. (eds) (2007). *Social justice and intercultural education an open-ended dialogue*. Stoke on Trent UK/ Sterling USA: Trentham Books. (213 pag.) ISBN-13: 978 1 85856 403 6
- Bhatti, G., Gaine, C., Gobbo, F. & Leeman, Y. (2007) Introduction (ix-xv)
- Radstake, H. & Leeman, Y. (2007) Tense situations in ethnically diverse classrooms. In Bhatti, G., Gaine, C., Gobbo, F. & Leeman, Y. *Social justice and intercultural education an open-ended dialogue* (pp 183-196). Stoke on Trent UK/ Sterling USA: Trentham Books.
- Leeman, Y. (2008). Education and diversity in the Netherlands, *European Educational Research Journal* 7(1), 50-59. www.words.eu/EERJ, <http://dx.doi.org/10.2304/eeerj.2008.7.1.50>
- Roede, E., Karsten, S. & Leeman, Y. (mmv M. Boogaard, H. Radstake & A. Veen) (2008). *Een kwestie van perspectief? Etniciteit en cultuur in conflicten op scholen voor basis en voortgezet onderwijs*. Den Haag: Nicis Institute.
- Radstake, H. & Leeman, Y. (2008). Begeleiden van gesprekken in de klas over problemen met etnisch gemengd samenleven. *Pedagogiek* 28(3), 171-189.
- Oers, B. van, Leeman, Y. & Volman, M. (red). (2009). *Burgerschapsvorming en identiteitsontwikkeling. Een bijdrage aan pedagogische kwaliteit in het onderwijs*. Assen: van Gorcum.
- Oers, B. van, Leeman, Y. & Volman, M. (2009). Inleiding. In Oers, B. van, Leeman, Y. & Volman, M. (red) (2009). *Burgerschapsvorming en identiteitsontwikkeling. Een bijdrage aan pedagogische kwaliteit in het onderwijs* (pp 1-4). Assen, van Gorcum.
- Leeman, Y., Koeven, E., Lange, H. de & Roefs, E. (2009). Pedagogische kwaliteit van de leraar. Opdiepen en ontwikkelen. In Oers, B. van, Leeman, Y. & Volman, M. (red) (2009). *Burgerschapsvorming en identiteitsontwikkeling. Een bijdrage aan pedagogische kwaliteit in het onderwijs* (pp 103-115). Assen, van Gorcum.
- Leeman, Y. & Pels, T. (2009) Bürgerschaftliche Erziehung im holländischen multi-ethnischen Kontext. Sauer, Karin & Held, Joseph (red) *Wege der Integration in heterogenen Gesellschaften – Studien* (pp 178-192). Wiesbaden: VS Verlag für vergleichende sozialwissenschaften.
- Van Koeven, E. & Leeman, Y. (2010) Dilemma's van burgerschapsvorming in het protestants-christelijk basisonderwijs: de keuze van kinderliteratuur, *Pedagogiek* 30(2)101-120.
- Radstake, H. & Leeman Y. (2010) Guiding discussions in the class about ethnic diversity *Intercultural education* 21(5) 429-442.
- Bhatti, G. & Leeman, Y. (2011) Convening a network within the European Conference on Educational Research: a history of the Social Justice and Intercultural Education Network. *EERJ*

European Educational Research Journal 10 (1) 129-142.

<http://dx.doi.org/10.2304/eeerj.2011.10.1.129>

- Leeman, Y. & Wardekker, W. (2011) The moral side of education: Helping teachers to develop a moral perspective on teaching. In: Veugelers, W (ed.) *Education and Humanism. Linking autonomy and humanity*, 181-193. Rotterdam/Taipeh/Boston: Sense Publishers.
- Bruijn, de E. & Leeman, Y. (2011) Authentic and self-directed learning in vocational education: Challenges to vocational educators. *Teaching and Teacher education* 27(2011) 694-702. Published online: <http://dx.doi.org/10.1016/j.tate.2010.11.007>
- Leeman, Y. & Wardekker, W. (2011) Redesigning vocational education: The possibilities of design-based research. *Journal of Curriculum Studies*, 2011, 1-19

De heer drs. W.R. van den Berg (werkvelddeskundige)

De heer Van den Berg is ingezet als lid van het kernteam als werkvelddeskundige vanwege zijn onderwijsdeskundigheid, zijn domeindeskundigheid en zijn auditdeskundigheid. De heer Van den Berg beschikt over onderwijsdeskundigheid door zijn jarenlange ervaring als docent, conrector en rector, daarnaast heeft hij een brede onderwijsbestuurlijke ervaring in het doorlichten van organisaties, het activeren van directies en onderwijspersoneel en het wegnemen van blokkades in organisaties, alsmede met verantwoordelijkheid voor onderwijsontwikkeling en advies op het gebied van revitalisering van scholen in binnensteden. De heer Van den Berg heeft ervaring met audits, voor deze visitatie is hij aanvullend individueel geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

1962 – 1968	HBS-A
1968 – 1975	Bondstrainer tafeltennisbond
1970 – 1978	Sociale Geografie, UVA
1988 – 2006	Diverse management opleidingen, w.o. onderwijscontroleer

Werkervaring:

1975 – 1977	Scholengemeenschap Broklede, Breukelen; docent Aardrijkskunde
1978 – 1980	Rijnlands Lyceum, Sassenheim; docent Aardrijkskunde en leerlingenbegeleider
1980 – 2000	OSG De Rietlanden, Lelystad; docent Aardrijkskunde, geschiedenis, economie. Coördinator bovenbouw H/A, conrector met vrijwel alle portefeuilles, waarneming rector, extern overleg, o.m. verantwoordelijk voor 2e fase, personeel, facilitering, gebouw, financiën.
2000 – 2009	Rector Gemeentelijk Gymnasium Hilversum, bestuurstaken, interim karakter in eerste jaren, organisatie omgevormd, verzelfstandiging, grote bouwprojecten, school van noodlijdend naar excellente school begeleid.
2009 - heden	Adviseur bestuur Gemeentelijk Gymnasium Hilversum, interim divisiedirecteur over 6 scholen Havo/VWO LMC Rotterdam, coach Bestuursvoorzitter LMC Rotterdam, Internationalisering Gemeentelijk Gymnasium en 2 scholen in Rotterdam, advies Veluws College kwaliteitsimpuls, uitbouw relaties China, voorbereiding bouwproject 2e gebouw gymnasium.

Overig:

- Diverse visitaties voor NQA
- Coach rector en ondersteuning van één van de conrectoren Gemeentelijk Gymnasium Hilversum
- Voorbereiding Brede Kunstschool Rotterdam

- Implementatie Atheneum op de Havo voor Muziek en Dans
- Voorbereiding ondernemersleerlijn aan het Cosmicus College Rotterdam
- Voorbereiding gemeenschappelijk projectprogramma Mengzi Highschool Yunnan China en De Theater Havo/Atheneum Rotterdam.
- Voorjaar 2011 gedurende 4 maanden interim-directeur van een grote Havo/Atheneumschool.
- International leadership programmes waarvoor nu gesprekken plaatsvinden met o.m. Erasmus Universiteit, Nijenrode en Hogeschool Rotterdam.

De heer prof. dr. F. Zwarts (adviseur Nederlands)

De heer Zwarts is ingezet vanwege zijn deskundigheid op het gebied van de Nederlandse taalkunde. Hij is jarenlang werkzaam geweest in de opeenvolgende leerjaren van de universitaire opleiding Nederlandse taal en cultuur, eerst als universitair docent, later als hoogleraar. Als hoogleraar Nederlandse taalkunde heeft hij bijgedragen aan de ontwikkeling van zijn vakgebied door nationale en internationale publicaties en lezingen. Hij is lange tijd voorzitter geweest van de vakgroep Nederlandse taalkunde en de afdeling Nederlandse taal en cultuur. Ook is hij vicedecaan geweest van de Faculteit der Letteren. Als blijk van erkenning is hij in 1999 benoemd tot lid van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (sectie Taal- en Letterkunde). In 2002 is hij benoemd tot rector magnificus van de Rijksuniversiteit Groningen, een functie die hij tot 1 maart 2011 heeft bekleed. In bestuurlijke en organisatorische zin heeft hij bijgedragen aan de totstandkoming van de universitaire educatieve master, die gericht is op het eerste- én het tweedegraads domein. In zijn huidige functie van hoogleraar-bestuurder van de University Campus Fryslân geeft hij leiding aan de realisatie van universitair onderwijs in Friesland, waaronder een tweejarige master Meertaligheid. De heer Zwarts is van 2006 tot 2010 lid geweest van de Rectors' Advisory Group van de COIMBRA-groep, een netwerk van 40 klassieke Europese universiteiten, waaronder Cambridge en Oxford. Sinds 2010 is hij vicevoorzitter van de COIMBRA-groep, in het bijzonder belast met de portefeuille Employment and Career Guidance.

Voor deze visitatie heeft de heer Zwarts onze handleiding voor panelleden ontvangen en in een voorbereidende vergadering is hij aanvullend geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

1967-1973	Nederlandse taal- en letterkunde (kandidaats) en Algemene taalwetenschap (doctoraal) aan de Universiteit van Amsterdam
1986	Categoriale grammatica en Algebraïsche semantiek (proefschrift Rijksuniversiteit Groningen)

Werkervaring:

1973-1975	Onderzoekmedewerker Nederlandse Organisatie voor Zuiver-Wetenschappelijk Onderzoek (Universiteit van Amsterdam)
1974	Visiting scientist, Department of Linguistics, Massachusetts Institute of Technology
1975-1987	Universitair docent Nederlandse taalkunde, Rijksuniversiteit Groningen
1987-heden	Hoogleraar Nederlandse taalkunde, Rijksuniversiteit Groningen
1992	Visiting scientist, Department of Linguistics, University of California Los Angeles
2002-2011	Rector magnificus van de Rijksuniversiteit Groningen
2011-heden	Hoogleraar-bestuurder van de University Campus Fryslân

Publicaties:

- C Koster, P H Been, E M Krikhaar, F. Zwarts, H D Diepstra, T H van Leeuwen (2005). *Differences at 17 months: Productive language patterns in infants at familial risk for dyslexia and typically developing infants*. Journal of Speech, Language and Hearing Research 48, 426-438.
- T H van Leeuwen, P H Been, C T L Kuijpers, B Maassen, F Zwarts, A van der Leij (2006). *Mismatch response is absent in 2-month-old infants at risk for dyslexia*. Neuroreport 17, 351-355.
- J E Rispens, P H Been, F. Zwarts (2006) *Brain responses to subject-verb agreement violations in spoken language in developmental dyslexia: An ERP study*. Dyslexia 12, 134-149.
- T H van Leeuwen, P H Been, M van Herten, B Maassen, F. Zwarts, A van der Leij (2007). *Cortical categorization failure in 2-month-old infants at risk for dyslexia*. Neuroreport 18, 857-861.
- M van Herten, J Pasman, T van Leeuwen, P Been, A van der Leij, F Zwarts, B Maassen (2008). *Differences in AERP responses and atypical hemispheric specialization in 17-month-old children at risk of dyslexia*. Brain Research 1201, 100-105.
- T van Leeuwen, P Been, M van Herten, F Zwarts, B Maassen, A van der Leij (2008). *Two-month-old infants at risk for dyslexia do not discriminate /bAk/ from /dAk/: A brain-mapping study*. Journal of Neurolinguistics 21, 333-348.
- P Been, T van Leeuwen, M van Herten, F Zwarts, B Maassen, A van der Leij (2008). *Auditory P2 is reduced in 5-month-old infants from dyslexic families*. In: Z Brenitz (ed), *Brain research in language*. Berlin: Springer, pp. 93-110.
- B Maassen, A van der Leij, N Maurits, F Zwarts (2011). *Neurolinguistic and neurophysiological precursors of dyslexia: Selective studies from the Dutch dyslexia programme*. In: Benasich & Fitch (eds), *Developmental dyslexia: Early precursors, neurobehavioural markers and biological substrates*. To appear

De heer prof. dr. G.T. Jensma (adviseur Fries)

De heer Jensma is ingezet vanwege zijn deskundigheid op het gebied van Friese taal en letterkunde. Hij verzorgt BA en MA onderwijs aan de afdeling Friese Taal en Cultuur van de Rijksuniversiteit Groningen. Hij draagt bij aan de ontwikkeling van het vakgebied voornamelijk door middel van publicaties en congresbijdragen. Voor deze visitatie heeft de heer Jensma onze handleiding voor panelleden ontvangen en in een voorbereidende vergadering is hij aanvullend geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

1967-1974	Willem Lodewijk Gymnasium, Groningen (alfa)
1974-1981	Studies geschiedenis en filosofie (kand.)
2004	Promotie in de Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap, Rijksuniversiteit Groningen (cum laude)

Werkervaring:

1981-1993	Hoofdzakelijk free-lance historicus, kortdurende aanstellingen aan Erasmus Universiteit Rotterdam, Open Universiteit Heerlen
1994-1998	Onderzoeksmedewerker bij Godgeleerdheid en godsdienstwetenschap, Rijksuniversiteit Groningen
1999-2000	Free-lancer
2001-2008	Wetenschappelijk onderzoeker Fryske Akademy Leeuwarden
2006-2008	Bijz. Hoogleraar Friese Taal- en Letterkunde Universiteit van Amsterdam
2008-heden	Hoogleraar Friese Taal- en Letterkunde, Rijksuniversiteit Groningen
2010-heden	Directeur facultair Instituut voor Cultuurwetenschappelijk Onderzoek Groningen

Overig:

- Voorzitter Digitale Historische Bibliotheek Friesland "Wumkes.nl"
- Secretaris Adviescommissie Friese canon
- Redacteur Literêr-Histoaryske Rigen, Fryske Akademy Leeuwarden
- Lid Wetenschappelijke adviesraad KNAW-Waddenacademie
- Voorzitter Digitaal Oorkondenboek Drente-Groningen (Cartago)
- Lid advisory board Graduate School of Humanities, Rijksuniversiteit Groningen.

Publicaties:

- Jensma, G.Th. (2011). Oer de Fryske kolonisaasje fan Chili. It ferhaal fan in oarsprongsmite. Skanoskrift, 2011(februari), 27-33.
- Jensma, G.Th., & Lieburg, M.J. van (2011). Het 'doktersboek' van Douwe Ales. Rotterdam: Erasmus Publishing (ISBN 978-90-5235-206-0).
- Jensma, G.Th. (2010). Blogs en fetes. Oer konflikten yn it Fryske literêre fjild. Ensafh, 2010(juni), 6-12.

De heer drs. G.J. Koopman (adviseur Engels)

De heer Koopman is ingezet vanwege zijn deskundigheid op het gebied van Engelse taalkunde. Hij verzorgt algemeen didactisch en vakdidactisch onderwijs binnen de Educatieve Master aan de Universiteit Utrecht. Hij verzorgt onderwijs in de Engelstalige opleiding en is met name gespecialiseerd in de didactiek van Content and Integrated Language Learning. Hij is door zijn werk goed op de hoogte van de meest recente ontwikkelingen ten aanzien van het vreemde talen onderwijs (Engels in het bijzonder) en Algemene Didactiek. Daarnaast beschikt hij over kennis en ervaring aangaande het samen opleiden met scholen. De heer Koopman was van januari tot en met augustus 2006 werkzaam als lerarenopleider aan de educatieve faculteit van de Universiteit van Pretoria. Hij verzorgt regelmatig workshops en lezingen op buitenlandse congressen en seminars met betrekking tot CLIL. Hij onderhoudt een netwerk van buitenlandse opleidingen en bezoekt minimaal 2 keer per jaar buitenlandse opleidingen en scholen zowel binnen als buiten Europa. Voor deze visitatie heeft de heer Koopman onze handleiding voor panelleden ontvangen en in een voorbereidende vergadering is hij aanvullend geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

1965-1972	HBS-A (Corderius College Amersfoort)
1972-1976	Tweede graads bevoegdheid: Engels – Geschiedenis (Stichting Opleiding Leraren Utrecht)
1976-1979	Doctoraal Engelse Taal en Letterkunde (Universiteit Utrecht)
1992-1993	Master Educational Management (NSO Amsterdam)

Werkervaring:

1979-1994	Docent Engels (Cals College Nieuwegein)
1993-1996	Trainer/na-scholer (Christelijk Pedagogisch Studie Centrum Amersfoort)
1994-heden	Lerarenopleider Vakdidacticus Moderne Vreemde Talen Cluster coördinator Alfa cluster Director of Studies Utrecht Teaching Academy (Utrecht) (IVLOS Universiteit Utrecht)
2000-heden	Voorzitter visitatie team TTO scholen

Overig:

- Lid van ontwerpteam visitatietraject TTO scholen
- Lid van visitatieteam Keurmerk begeleidingsscholen UU en HU

Publicaties:

- Rosie Tanner, Rick de Graaff, Gerrit-Jan Koopman and Annelet Lykles; Facilitating the integration of language and content in CLIL; In *ELT* (forthcoming)
- Graaf, M., Graaff, R. de, Koopman, G.J., Tanner, R. Lykles, (2009). *Integratie van taal- en vakonderwijs in TTO [Integration of language and subject teaching in CLIL]*. IVLOS, Universiteit Utrecht.
- Graaff, R. de, Koopman, G.J., Anikina, Y. & Westhoff, G. (2007). [An observation tool for effective L2 pedagogy in content and language integrated learning \(CLIL\)](#). *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 10(5), 603-624.
- Graaff, R. de, Koopman, G.J. & Westhoff, G. (2007). [Identifying effective L2 pedagogy in content and language integrated learning \(CLIL\)](#). *Vienna English Working Papers*, 16(3), 12-19.
- Graaff, R. de & Koopman, G.J. (2007). Effective L2 pedagogy for content and language integrated learning (CLIL) - a European perspective. In *Joint AAAL and ACLA/CAAL Conference* (pp. 130). Montreal, QC, Canada: American Association for Applied Linguistics, Canadian Association of Applied Linguistics.
- Graaff, R. de & Koopman, G.J. (2006). [Didactische richtlijnen bij tweetalig onderwijs; onderzoek naar didactische gedragingen van docenten bij tweetalig onderwijs \[Effective pedagogy for CLIL: a study into CLIL teachers' language pedagogic repertoire\]](#). ISOR-rapport (Ext. rep. 06.02). Utrecht: Universiteit Utrecht, IVLOS, Onderwijskunde / ICO-ISOR.
- Koopman, G.J., Tanner, R., Graaf, M., Graaff, de, R. Lykles, *Effective integration of language and subject teaching in CLIL*. Forthcoming.

Presentaties:

- Valencia, May 2011; National Conference Trilingual Education: The Dutch perspective.
- Madrid, September 2009, ReN-CLIL: *How can teachers' learning and expertise throughout their career be optimised in order for them to be able to live up to the professional challenges encountered in their educational practice?*
- Ede, March 2009, Fourth National CLIL Network Conference: *Integrating content and language: collaboration between subject and language teachers*
- Tallinn, October 2008, CNN International Conference, CLIL Fusion: *Towards an effective Content and Language Integrated pedagogy*

De heer drs. C.E. van Eunen (adviseur Duits)

De heer Van Eunen is ingezet vanwege zijn onderwijsdeskundigheid en domeindeskundigheid. Sinds 1984 is hij mede-oprichter en actief lid van 'Deutsch macht Spaß'. Inhoudelijke zwaartepunten zijn (jeugd)literatuur & leesvaardigheidstraining, de inzet van liedmateriaal, verantwoord & motiverend gebruik van media, etc. Hij heeft voor het Europees Platform tijdschriftartikelen en o.a. een publicatie over geslaagde Duitslandprojecten geschreven. De heer Van Eunen heeft vele Europese projecten geïnitieerd en/of geleid, als laatste het INTERREG-project 'Falsche Freunde'. Hij kreeg voor z'n werk in 2002 de nieuw ingestelde 'Botschafterpreis' van de Duitse ambassade. Hij is ook na zijn pensionering één van de leiders van het INTERREG-project "Lesen ohne Grenzen". Hij leidde t/m 2008 een groot INTERREG-project: "Leren van de burenen"; en is ook nu nog lid van de 3-hoofdige projectleiding. De heer Van Eunen is voorzitter van de VLoD (Vereniging van Lerarenopleiders Duits) en is mede-organisator van het tweejaarlijkse Nationaal Congres Duits in Lunteren. Hij is lid van het

Netwerk Deutsch (ambassade, DIA, Goethe-Institut en D/NL Handelskamer) en heeft meegewerkt aan diverse visitaties van lerarenopleidingen Duits.

Voor deze visitatie heeft de heer Van Eunen onze handleiding voor panelleden ontvangen en in een voorbereidende vergadering is hij aanvullend geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

1963 gymnasium alfa in Groningen
1963-1970 studie Duits aan de RU Groningen

Werkervaring:

1968-1976 leraar Duits in Groningen en Emmen
1976-1979 wetenschappelijk medewerker CITO
1979-2005 lerarenopleider Duits en nascholer (talen/ICT) aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN).

Overig:

- veel nascholingscursussen wereldwijd
- gedurende 10 jaar externe 'Seminarleiter' van zomercursussen van het Goethe-Institut
- leergangauteur en ontwerper van allerlei andere soorten les- en projectmateriaal (commercieel en niet-commercieel). Uitgevers: Langenscheidt (wereldmarkt), Noordhoff, EPN, ThiemeMeulenhoff.

Zie ook de volgende websites van organisaties en projecten waarin hij leidinggevend is (geweest):

- Kongressprojekt: www.lernenvomnachbarn.de
- Leseförderungsprojekt NL/D: www.lesenohne Grenzen.eu
- Förderung DaF: www.deutschmachtspass.de
- Verein DaF-Lehrerausbilder (VLoD): <http://wiki.zum.de/VLoD>
- und: http://wiki.zum.de/Deutsch_in_den_Niederlanden

De heer drs. L.J.M. Kuijk (adviseur Wiskunde)

De heer Kuijk is ingezet vanwege zijn onderwijsdeskundigheid, domeindeskundigheid en auditdeskundigheid. Hij beschikt over onderwijsdeskundigheid als docent en als hoofddocent wiskunde en als lid van het managementteam en teamleider van Fontys Lerarenopleiding Tilburg en als manager onderwijs van de Eindhoven School of Education. De heer Kuijk heeft auditdeskundigheid opgedaan tijdens het verkrijgen van de accreditatie van de lerarenopleidingen 1e graad van FLOT als "master of Education" in 2006. Hij was lid van de ontwikkelgroep en accreditatieprojectgroep ten behoeve van de accreditatie van de nieuwe opleiding MSc in Science Education and Communication, een w.o. master die in 2008 in samenwerking met de andere twee TU's is gestart. In 2009 was hij mede opsteller van de accreditatieaanvraag voor de universitaire educatieve minor. Voor deze visitatie heeft de heer Kuijk onze handleiding voor panelleden ontvangen en in een voorbereidende vergadering is hij aanvullend geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

1956-1962 Gymnasium β , Titus Brandsma Lyceum Oss
1962-1968 doctoraal diploma wiskunde, lesbevoegdheid 1e graad in wiskunde, Kath.Universiteit Nijmegen

1989-1996 deelname aan managementtrainingen in het kader van managementontwikkeling van de Katholieke Leergangen c.q. Fontys Hogescholen.

Werkervaring:

1967-1973 leraar wiskunde havo/vwo
Vanaf 1969 tevens docent bij landelijke in-service-trainingen voor wiskundeleraren.

1972-1979 docent lerarenopleiding van de Katholieke Leergangen-Tilburg: Moller-instituut.
1973-1980 Lid plaatselijk schoolbestuur OMO Deurne-Asten, portefeuille onderwijsbeleid en personeel.

1979 -1986 hoofddocent wiskunde/voltydopleidingen van de Katholieke Lerarenopleiding Sittard.
1981-1987 Voorzitter Nationale Commissie voor nascholing van wiskundeleraren
1982-1984 Voorzitter redactie tijdschrift "Pythagoras", wiskunde voor jongeren

1986-1994 hoofddocent wiskunde Hogeschool Katholieke Leergangen Tilburg / Faculteit Educatieve Opleidingen, voltijd- en deeltijdopleidingen, 2e graad en 1e graad (voorheen nlo, mo-a en mo-b). Manager van de vakgroep wiskunde.

1994- 1997 clustervoorzitter van het cluster bètavakken van de FEO (Faculteit Educatieve Opleidingen) van de KL (wiskunde, natuurkunde, scheikunde, biologie, verzorging/huishoudkunde)

1997-1999 unit manager, Bèta opleidingen Faculteit Educatie van Fontys Hogescholen.

2000- 2002 lid managementteam Fontys Lerarenopleiding Tilburg (FLOT) portefeuille primair proces, voor 0.8 weektaak (o.a. aansturing coördinator kwaliteitszorg). De resterende 0.2 weektaak wordt ingevuld als docent bij de afdeling Wiskunde/Informatica.

2002-2004 na de reorganisatie van de FLOT (weer) teamleider vakteam bèta.

2004-2007 teamleider van het team Natuurkunde-Scheikunde-Techniek van de FLOT. Als lid van het MT ook belast met diverse taken op instituutsniveau.

2007-2009 manager onderwijs van de Eindhoven School of Education aan de Technische Universiteit Eindhoven (universitaire lerarenopleidingen wiskunde, natuurkunde, scheikunde, informatica), gedetacheerd vanuit Fontys Lerarenopleiding Tilburg.

Overig:

- Vanaf april 2009 betrokken bij het project FORPES als 2nd tier expert voor curriculum lerarenopleidingen bètavakken, meer bijzonder de masteropleidingen met speciale aandacht voor wiskunde. FORPES is een project van de Universidade Pedagogica (UP) in Mozambique, gesubsidieerd door NUFFIC met Fontys Hogescholen als uitvoerder van Nederlandse zijde. Doelstelling in het kort is: verbetering van de lerarenopleidingen van de UP, op de gebieden – Onderwijsinhoud en curriculumstructuur, – verhogen van de deskundigheid van de docenten, zorgen voor goede materiële voorzieningen (laboratoria bijvoorbeeld).
- Vanaf januari 2011 betrokken bij een project dat werkt aan verbetering van curriculum en deskundigheid van de opleiders van het CPI (Christelijk Pedagogisch Instituut) te Paramaribo, Suriname. CPI is een opleiding voor onderwijzers kleuter- en lagere school. De werkzaamheden bestaan uit het meewerken aan de vernieuwing van het curriculum met het oog op een accreditatie voor bachelor hbo niveau in algemene zin en verder speciaal de training van nieuwe opleiders voor het domein rekenen/wiskunde.

De heer drs. H.R. Goudsmit (adviseur Algemene Economie)

De heer Goudsmit is ingezet vanwege zijn deskundigheid op het gebied van algemene economie. Hij is als vakdidacticus Economie/M&O verbonden aan het Onderwijscentrum VU. Daarnaast is hij projectleider van het Landelijk Expertisecentrum Economie en Handel, katernen vakdidactiek (zie website www.expertisecentrumeconomie.nl), waar ook zijn publicaties vermeld staan. Tevens is hij

voorzitter van de sectie Algemene Economie van de vakvereniging VECON. Onlangs is hij benoemd tot voorzitter vakcommissie Economie Kennisbasis. Gedurende 11 jaar heeft hij samengewerkt met de Florida Atlantic University (award of recognition 2010), en met de Universiteit Gent als coördinator Internationalisering.

Voor deze visitatie heeft de heer Goudsmit onze handleiding voor panelleden ontvangen en in een voorbereidende vergadering is hij aanvullend geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

1972-1979 Stedelijk Gymnasium Leiden
1979- 1987 Rijksuniversiteit Leiden Economische Geschiedenis
Lesbevoegdheid eerstegraads Economie, Geschiedenis en Maatschappijleer

Werkervaring:

1984- 1999 Fioretticollege Lisse
1984- 1987 Immanuel Mavo Alphen a/d Rijn
1992-1998 Vakwerk, Katholiek Pedagogisch Centrum (invoering basisvorming, tweede fase)
1999-heden Vakdidacticus Economie /M&O, Onderwijscentrum VU
2002-2009 clustercoördinator Gamma
1999-2000 Docent Haagse Hogeschool, Facilitair Management
2007-heden Projectleider Landelijk Expertisecentrum Economie en Handel

Overig:

Lid van eerste commissie Teulings, nieuw examenprogramma Algemene Economie

De heer Dr. (PhD), ic W. Allaerts (adviseur Natuurkunde)

De heer Allaerts is ingezet vanwege zijn deskundigheid op het gebied van natuurkunde. Hij is werkzaam als docent-onderzoeker aan het FOM Instituut AMOLF en als docent natuur-, scheikunde, biologie in het voortgezet onderwijs. Hij heeft deelgenomen aan klankbordgroep brede regionale steunpunten (bèta-onderwijs), commissie nascholing bèta-vakken; almede aan commissie voor kennisbasis lerarenopleiding natuurkunde (hbo)(1ste en 2de graads). Publicaties van hem verschijnen in het Nederlands Tijdschrift voor Natuurkunde en in het NVOX, het periodiek van de Nederlandse Vereniging voor het Onderwijs in de Natuurwetenschappen (NVON). Hij is bestuurslid NNV, NVON-sectie natuurkunde. Voor deze visitatie heeft de heer Allaerts onze handleiding voor panelleden ontvangen en in een voorbereidende vergadering is hij aanvullend geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

1976-1978 Kandidaat Biologie (bach.), K.U. Leuven
1978-1980 Licentiaat Dierkunde (master), K.U. Leuven
1980-1982 Aggregatie Hoger Onderwijs (1e graads onderwijsbev.), K.U. Leuven
1986-1987, 1989 Baccalaureaat Filosofie, Doctor in de Wetenschappen, K.U. Leuven
1998-1999 Innovatieconsulent (TSM Business School, Universiteit Twente)

Werkervaring:

1980-1983 Fellowship I.W.O.N.L. (Brussel)
1983-1984 Docent scheikunde & biologie (Brussel)
1985-1989 Promotie-onderzoek (K.U. Leuven)

1989-1997	Postdoc wetenschappelijk onderzoeker (Leuven, Leiden, Rotterdam, Nijmegen)
1999-2002	Redactiesecretaris en stafmedewerker (Stichting FNWV en NWO-Medische Wetenschappen)
2005-heden	Docent-onderzoeker FOM Instituut AMOLF (Amsterdam) Docent natuur-, scheikunde, biologie (VO)

Meest recente publicaties (peer reviewed):

- **Allaerts W.** Towards the development of annotation grids for cell lineage studies: I. Study of paradigm shifts. *Med Hypotheses Res* 2008, Vol. 5 (1): 37-51.
- Tindemans, S., Mulder, B., Hawkins, R., Deinum, E. en **Allaerts, W.** Botsende Buizen. *Nederlands Tijdschrift voor Natuurkunde*, jg. 76 (11), november 2010, p. 382-386.
- **Allaerts W.** New cellular concepts in Neuroendocrinology: the anterior pituitary case (Review). *Current Trends in Endocrinology* 2011, Vol. 5: 19-28.

Mevrouw V.A.C. Trescher (studentlid)

Mevrouw Trescher is ingezet als studentlid. Zij volgt de master lerarenopleiding wiskunde in deeltijd bij Fontys Hogescholen te Tilburg. Tijdens het volgen van de bacheloropleiding wiskunde eveneens bij Fontys is zij gedurende één jaar betrokken geweest bij het studenten-docenten-overleg. Mevrouw Trescher is representatief voor de primaire doelgroep van de opleiding en beschikt over studentgebonden deskundigheden met betrekking tot de studielast, de onderwijsaanpak, de voorzieningen en de kwaliteitszorg bij opleidingen in het domein. Voor deze visitatie is mevrouw Trescher aanvullend individueel geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

2000 - 2006	VWO
2006 - 2010	Bachelor Lerarenopleiding Wiskunde
2010 - heden	Master Lerarenopleiding Wiskunde

Werkervaring:

2008 - 2010	Docente Wiskunde Commanderie College te Gemert
2010 - heden	Docente Wiskunde Varendonck College te Asten

Overig:

Verschillende Engelse cursussen gevolgd met eindniveau C1 als CEF niveau

De heer P. van Achteren BLL

De heer Van Achteren is ingezet als NQA-auditor. Hij heeft in 2006 de opleiding Sociaal Juridische Dienstverlening aan de Hogeschool van Utrecht afgerond. Daarna heeft hij onderwijskunde en politicologie gestudeerd. Sinds 2008 is de heer Van Achteren werkzaam als auditor bij NQA. Hij heeft ervaring met verschillende visitaties in uiteenlopende sectoren van het hbo. De heer Van Achteren heeft in het najaar van 2010 deelgenomen aan de training van de NVAO en is gecertificeerd secretaris.

Opleiding:

1995 – 1999	Mavo, RSG Stad en Esch, Meppel
1999 – 2001	Havo, profiel Economie en Maatschappij, RSG Stad en Esch, Meppel

2001 – 2002 Management, Economie en Recht, Christelijke Hogeschool Windesheim, Zwolle
2002 – 2006 Sociaal Juridische Dienstverlening, Hogeschool Utrecht, Utrecht
2006 – 2007 Onderwijskunde, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam
2006 – 2009 Politicologie, Politieke structuren en Processen, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam

Werkervaring:

2004 – 2005 Stagiair beleidsmedewerker/publieksvoorlichter Tweede Kamerfractie D66
2005 – 2007 Voorzitter opleidingscommissie SJD
2006 – 2007 Studentpanellid NQA, visitaties 3 SJD-opleidingen
2006 – 2007 Docentenauditor ISBW opleidingen
2008 – heden NQA, auditor

De heer drs. ing. A.G.M. Horrevorts

De heer Horrevorts is ingezet als panellid NQA. Hij bezit auditorkwaliteiten vanwege jarenlange visitatie-ervaring en cursussen gevolgd bij INK en Lloyd's Register. Door zijn ervaring heeft de heer Horrevorts tevens deskundigheid in de beoordeling van afstandsonderwijs. In 2000 volgde hij de postgraduate course 'Institutional Management and Change in Higher Education' aan het Centre for Higher Education Policy Studies (CHEPS), Universiteit Twente en Open University, Engeland. De heer Horrevorts heeft in het najaar van 2010 deelgenomen aan de training van de NVAO en is gecertificeerd secretaris.

Opleiding:

De heer Horrevorts studeerde Metaalkunde aan de HTS te Utrecht en Sociale Geografie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

Werkervaring:

Na de studie HTS werkzaam als ontwikkelingswerker / leraar in het technisch beroepsonderwijs op de Filippijnen.

Van 1985 tot 1992 werkzaam als projectleider 'ontwikkelingseducatie' in een project van de stichting Tool, HBO-raad en Nuffic. Ontwikkelen van educatief materiaal in samenwerking met HTS-en. Thema: Techniek en samenleving / internationalisering / ontwikkelingssamenwerking.

Van 1993 tot 2000 was de heer Horrevorts werkzaam bij de Nuffic als programmamedewerker hoger (beroeps)onderwijs en ontwikkelingssamenwerking. Hij beheerde onderwijsprojecten aan universiteiten in de Filippijnen, India en Bangladesh.

Van 2000 tot 2003 was hij werkzaam bij de HBO-raad, afdeling Kwaliteitszorg. Hij was secretaris van diverse visitatiecommissies: CMV, SJD, Technische Natuurkunde, Voortgezette opleiding Theater, Tuinbouw en Akkerbouw en de visitatiecommissie Landelijke Publieke Omroep.

De heer Horrevorts is sinds januari 2004 auditor bij de Netherlands Quality Agency (de verzelfstandigde afdeling Kwaliteitszorg van de HBO-raad).

Bijlage 4: Bezoekprogramma (dag 1 en dag 2)

09:00 – 12:00	Ontvangst en materiaalbestudering	
	Kernpanel bestudeert materiaal van 9-10 en van 11-12. Van 10-11 voert het kernpanel het gesprek: <u>Onderzoek en lectoraat</u>	Adviseurs bestuderen materiaal van 9-12
12:00 – 12:45	Blok Inhoud I Nederlands en Fries Docenten en externe begeleiders/beoordelaars (werkveldvertegenwoordigers) van de 3 door de opleiding geselecteerde eindwerken per opleiding	Blok Inhoud I Duits en Engels Docenten en externe begeleiders/beoordelaars (werkveldvertegenwoordigers) van de 3 door de opleiding geselecteerde eindwerken per opleiding
13:00 – 14:00	Lunch kernpanel en adviseurs	
14:00 – 14:45	Blok Inhoud II Nederlands en Fries Alumni (afgestudeerd max. 2 jaar) van de 3 door de opleiding geselecteerde eindwerken per opleiding + max. 2 derdejaarsstudenten per opl.	Blok Inhoud II Duits en Engels Alumni (afgestudeerd max. 2 jaar) van de 3 door de opleiding geselecteerde eindwerken per opleiding + max. 2 derdejaarsstudenten per opl.
15:00 – 15:45	Blok Inhoud III Nederlands en Fries Representatieve groep studenten van de opleidingen. Inhoudelijke bespreking van het onderwijsprogramma en aandacht voor randvoorwaarden. Uitgangspunt is max. 6 studenten	Blok Inhoud III Duits en Engels Representatieve groep studenten van de opleidingen. Inhoudelijke bespreking van het onderwijsprogramma en aandacht voor randvoorwaarden. Uitgangspunt is max. 6 studenten
15:45 – 16:30	Rondleiding en spreekuur	
16:30 – 17:15	Gesprek docenten Nederlands en Fries Representatieve groep docenten van de opleidingen Nederlands en Fries (spreiding naar studiejaar, vakgebieden, speciale taken zoals begeleiding). Inhoudelijke bespreking van het onderwijsprogramma (vakinhoud en vakdidactiek) en aandacht voor randvoorwaarden.	Gesprek docenten Duits en Engels Representatieve groep docenten van de opleidingen Duits en Engels (spreiding naar studiejaar, vakgebieden, speciale taken zoals begeleiding). Inhoudelijke bespreking van het onderwijsprogramma (vakinhoud en vakdidactiek) en aandacht voor randvoorwaarden.
17:30 – 18:30	Kernpanel voert gesprek met het opleidingsmanagement	Adviseurs stellen met een auditor de voorlopige oordelen op voor de vakspecifieke standaarden
Diner/ Avondprogramma	Intern (kern)paneloverleg bij het diner	

08:30 – 11:00	Ontvangst en materiaalbestudering	
	<p>Kernpanel bestudeert materiaal van 8.30-9.30 en van 10.30-11.00 uur. Voert van 09:30-10:30 het gesprek <u>Blok Borging</u> Examencommissie, docenten van opleidingscommissie(s), curriculumcommissie en andere relevante personen in het kader van borging.</p>	<p>Adviseurs bestuderen materiaal van 08:30-11:00</p>
11:00 – 11:45	<p>Gesprek met docenten Wiskunde en Natuurkunde Representatieve groep docenten van de opleidingen Wiskunde en Natuurkunde (spreiding naar studiejaren, vakgebieden, speciale taken zoals begeleiding). Inhoudelijke bespreking van het onderwijsprogramma (vakinhoud en vakdidactiek) en aandacht voor randvoorwaarden.</p>	<p>Gesprek met docenten Algemene economie Representatieve groep docenten van de opleiding Algemene Economie(spreiding naar studiejaren, vakgebieden, speciale taken zoals begeleiding). Inhoudelijke bespreking van het onderwijsprogramma (vakinhoud en vakdidactiek) en aandacht voor randvoorwaarden.</p>
12:00 – 12:45	<p>Blok Inhoud I Wiskunde en Natuurkunde Docenten en externe begeleiders/beoordelaars (werkveldvertegenwoordigers) van de 3 door de opleiding geselecteerde eindwerken per opleiding</p>	<p>Blok Inhoud I Algemene economie Docenten en externe begeleiders/beoordelaars (werkveldvertegenwoordigers) van de 3 door de opleiding geselecteerde eindwerken per opleiding</p>
13:00 – 14:00	Lunch kernpanel en adviseurs	
14:00 – 14:45	<p>Blok Inhoud II Wiskunde en Natuurkunde Alumni (afgestudeerd max. 2 jaar) van de 3 door de opleiding geselecteerde eindwerken per opleiding + max. 2 derdejaarsstudenten per opl.</p>	<p>Blok Inhoud II Algemene economie Alumni (afgestudeerd max. 2 jaar) van de 3 door de opleiding geselecteerde eindwerken per opleiding + max. 2 derdejaarsstudenten</p>
15:00 – 15:45	<p>Blok Inhoud III Wiskunde en Natuurkunde Representatieve groep studenten van de opleidingen. Inhoudelijke bespreking van het onderwijsprogramma en aandacht voor randvoorwaarden. Uitgangspunt is max. 6 studenten</p>	<p>Blok Inhoud III Algemene economie Representatieve groep studenten van de opleidingen. Inhoudelijke bespreking van het onderwijsprogramma en aandacht voor randvoorwaarden. Uitgangspunt is max. 6 studenten</p>
16:00 – 17:30	<p>Intern (kern)paneloverleg en voorbereiding afsluiting (terugkoppeling)</p>	<p>Adviseurs stellen met een auditor de voorlopige oordelen op voor de vakspecifieke standaarden (tot ongeveer 17 uur)</p>
17:30 – 18:00	Tweede gesprek management en afsluiting.	

Bijlage 5: Bestudeerde documenten

1. Beleidsdocumenten op opleidings- en hogeschoolniveau waaruit in kwalitatieve en kwantitatieve zin blijkt hoe in de afgelopen jaren aan de opleiding gestalte is gegeven en welk beleid de opleiding de komende jaren voor ogen heeft.
2. Onderwijsbeleid en toetsbeleid.
3. Een representatieve selectie uit het studiemateriaal, zoals:
 - Readers/syllabi (selectie)
 - Moduleboeken en handleidingen of studiewijzers (compleet overzicht),
 - (Stage- en afstudeer)handleidingen
 - Literatuurlijst en boekenlijst + selectie van boeken (onderscheiden in verplicht en aanbevolen)
 - Projectopdrachten (selectie).
4. Een representatieve set van gemaakte toetsen (inclusief beoordelingen):
 - Toetsen
 - Opdrachten
 - Portfolio's en assessments
 - Stageverslagen
 - Projectverslagen.
5. Personeelsbeleid (o.a. functie- en kwalificatieprofielen, documentatie over functioneren en professionaliseren, scholingsplan).
6. Informatie over het interne kwaliteitssysteem:
 - Beleid, overzicht van evaluatie-instrumenten, streefcijfers
 - Recente evaluatierapporten (zowel intern als extern, inclusief de meetinstrumenten) van aspecten van het onderwijs, zoals verslagen van geëvalueerden, evaluaties door studenten en docenten, module-evaluaties, studenten tevredenheidsonderzoek, uitkomsten en analyses van evaluaties en verbeteractiviteiten.
7. Samenstelling van relevante overlegorganen (opleidingscommissie, werkveldadviescommissie, examencommissie, stafoverleg, e.a.) statuten/reglementen en /notulen van de overlegorganen.
8. Overzicht van externe contacten en aard van die contacten.
9. Afstudeerproducten (zie lijst van 25), inclusief beoordelingen voor zo ver aanvullend op de reeds toegestuurde documenten. In het geval niet alle eindkwalificaties (facet 1.1) in de eindwerkstukken worden beoordeeld, wil het panel van enkele van de studenten ook de producten inzien, waaruit blijkt dat de overige eindkwalificaties zijn bereikt (facet 6.1). Dit kunnen bijvoorbeeld portfolio's, stagewerkstukken/-verslagen of andere producten zijn. Deze informatie ligt tijdens de visitatie ter inzage.
10. De meest recente voorlichtingsbrochure en overig relevant voorlichtingsmateriaal.
11. Alle overige documenten waar de opleiding in het zelfevaluatie-rapport naar verwijst.

Bijlage 6: Overzicht bestudeerde afstudeerwerken

Hieronder een overzicht van de studenten van wie het panel de afstudeerwerken heeft bestudeerd. Conform de regels van de NVAO zijn alleen de studentnummers opgenomen.

Nederlands	Fries	Engels	Duits
95664	74243	68840	28088
28493		39268	84572
124052		119512	116963
28649		97580	77900
78127		131628	54696
69447		70817	28115
72883		135100	67015

Algemene Economie	Natuurkunde	Wiskunde
123749	92412	77280
170534	124958	79734
98017	125741	97581
113905	123927	76293
85526	134333	128139
83303	136166	115614
166227	118273	33790

Bijlage 7: Verklaring van correctheid en volledigheid

Netherlands Quality Agency

Bladnummer 3

Verklaring van volledigheid en correctheid van de informatie

Betreffende de visitatie van de

Opleidingen: Master Lerarenopleidingen: Nederlands, Fries, Duits, Engels, Wiskunde, Natuurkunde en Algemene Economie.

Instelling: NHL Hogeschool

Visitatie datum: 14 en 15 december 2011

Ondergetekende: *J. Borhent*

vertegenwoordigend het management van de genoemde opleiding,

in de functie van: *afdelingshoofd afdeling Educatieve Masters*

verklaart hierbij dat alle informatie ten behoeve van de visitatie van de genoemde opleiding in volledigheid en correctheid ter beschikking wordt gesteld, *waaronder informatie over alternatieve afstudeerroutes die momenteel en/of gedurende de afgelopen 6 jaar (hebben) bestaan*, zodat het visitatiepanel tot een op juiste feiten gebaseerde oordeelsvorming kan komen.

Handtekening:

A handwritten signature, possibly 'J. Borhent', enclosed in a hand-drawn oval.

Datum:

29/11/11

NHL Hogeschool
Master Lerarenopleidingen:
Nederlands / Fries
Engels / Duits
Algemene economie
Natuurkunde
Wiskunde

Rapportage deel B
Uitgebreide opleidingsbeoordeling

Programma

Standaard 2 Oriëntatie van het programma

De oriëntatie van het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de beroepspraktijk

Algemeen

De leerplannen van de opleidingen hebben een identieke opbouw:

	jaar 1	jaar2	jaar 3
Vakdidactisch onderwijs waaronder:	24 EC	24 EC	15 EC
- vakverdiepende theorie,			
- toepassing en (activerende) didactiek,			
- vakgericht onderzoek			
Beroepslijn oriëntatiefase	6 EC		
Professionaliseringstaak 1 (P1)			
Beroepslijn ontwerpfas		6 EC	
Professionaliseringstaak 2 (P2)			
Beroepslijn afstudeerfase			15 EC
Professionaliseringstaak 3 (P3)			

De kennisbasis en vakdidactiek komen aan bod in het vakonderwijs. De kennisbasis van de zeven opleidingen gaat uit van de landelijke kennisbases die voor en door de opleidingen c.q. hun werkgroepen landelijk per vak zijn ontwikkeld (Kennisbasis Hbo-masteropleiding leraar vho). De vakdidactiek maakt ook deel uit van de professionaliseringstaken. De opleidingen schenken daarnaast aandacht aan internationale en actuele ontwikkelingen in het vakgebied. Dat komt tot uiting in het gebruik van verplichte literatuur en bronnen die studenten zelf gebruiken in de studie.

Bij de bestudering van de onderwijsprogramma's van de zeven opleidingen valt het panel op dat de aandacht voor de vaardigheden op het gebied van leraarschap steviger in de opleidingen verankerd kan worden. Als het gaat om de pedagogisch/didactische competentie is het panel van oordeel dat de opleidingen hier meer speciale aandacht voor kunnen hebben. Het panel heeft gezien en gehoord dat (vak)didactische aspecten van het leraarschap veelal verwerkt zijn in de modules en daarmee geïntegreerd aandacht krijgen. Het panel vindt die koppeling passend maar adviseert in het licht van het eigenstandige karakter van pedagogisch-didactische principes voor de bovenbouw, dit ook meer zichtbaar in de opleidingen op te nemen. Het panel hecht er waarde aan deze opmerking als algemeen aandachtspunt te benoemen, hoewel ze in de opleidingen wel verschillen heeft gezien in de mate van verwerking op dit terrein.

De verbinding tussen opleiding en school zit vooral in de beroepslijn van de drie professionaliseringstaken (P-taken). In de P-taken vindt de integratie plaats van kennisontwikkeling en de verdere ontwikkeling van de beroepsvaardigheden. In de P-taken bereidt de student zich voor op het uitvoeren van een praktijkonderzoek, maakt een onderzoeksontwerp en voert dit in jaar drie uit. De student leert zo een praktijkgericht (ontwerp)onderzoek uit te voeren, dat bij dient te dragen aan de vakontwikkeling op de scholen. In P1 verwerft de student inzicht in de methodologie van (sociaalwetenschappelijk) onderzoek en past dat toe in een kleine studie over een vakaspect in de bovenbouw. In P2 maakt de student kennis met ontwerpgericht onderzoek en maakt een eerste versie van een onderzoeksontwerp voor P3. In P3 werkt de student het ontwerp van P2 uit. Vervolgens voert hij het onderzoek in zijn school uit en evalueert het op effectiviteit. Vanaf 2009 – 2010 eist de opleiding dat het thema van het onderzoek uit de school (werkplek) van de student voortkomt en dat de student op de eigen school de resultaten presenteert en/of bespreekt in de vorm van een workshop. Dit draagt bij aan het creëren van draagvlak voor eventuele veranderingen op de school. En het creëert een mogelijkheid voor de opleiding om in gesprek te komen met de schoolleiding over de kwaliteit van de masteropleiding. Voorwaarden voor het uitvoeren van het praktijkonderzoek zijn: de student verzorgt onderwijs in de bovenbouw (ten minste vanaf het tweede jaar van de opleiding), de werkplek moet geschikt zijn voor het uitvoeren van een leer- en onderzoeksplek. De opleiding heeft een tripartiete overeenkomst ontwikkeld tussen student, schoolleiding en opleiding, waarin afspraken over de randvoorwaarden worden vastgelegd. Het panel stelt vast dat de onderzoekslijn en de P-taken in ontwikkeling zijn. Samenwerking met lectoren bij het praktijkgerichte onderzoek is in 2011 gestart.

Het panel heeft de onderwijsprogramma's bestudeerd en komt voor de afzonderlijke opleidingen tot onderstaande bevindingen en oordelen.

Nederlands

Bevindingen

De vakliteratuur is zonder meer actueel, relevant en representatief. Ook internationale literatuur is in voldoende mate aanwezig. Het boek van Geert Booij, *Construction Morphology*, is uiterst belangrijk. Hetzelfde geldt voor Baker's *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. Het boek *Mensentaal: een inleiding tot de algemene taalwetenschap* van Van de Craen, bestrijkt een breed terrein en wordt alom geprezen en is van hoog niveau. Dat geldt ook voor *Taalbeheersing als communicatiewetenschap* van Braet. De activiteiten die de opleiding onderneemt om meer aandacht te besteden aan wetenschapsfilosofie en –geschiedenis in het nieuwe domein Wetenschappelijke grondslagen en ontwikkelingen is toe te juichen (R. Bod, *De vergeten wetenschappen*). Er is in het programma voldoende aandacht voor taalbeheersing, taalkunde en letterkunde. Daarnaast is er ruimte voor vakverdieping (Wetenschapsfilosofie) en een keuzemodule. In het beroepsgerichte deel krijgt praktijkonderzoek, met name de methodologie daarvan, veel aandacht. Het panel merkt op dat de onderzoekslijn in het programma in ontwikkeling is. Een afdelingsbrede werkgroep brengt in 2011 – 2012 een advies uit over de invoering van het nieuwe domein Wetenschappelijke grondslagen en ontwikkelingen.

De beroepsvaardigheden komen in het vakdidactische deel van het programma wel aan bod, maar de (vak)didactiek kan op een hoger niveau aangeboden worden. Deze bouwt nu nog veel voort op de vakdidactiek van de onderbouw in havo en vwo. Meer expliciete aandacht voor vakdidactiek in de bovenbouw is gewenst (zie opmerking in het algemene deel). Studenten met wie het panel sprak zijn zeer te spreken over het programma-aanbod. Het programma voorziet, aldus de studenten, goed in hun behoefte aan verdieping van vakkennis. Dit beeld komt ook naar voren uit de NSE 2011.

Overwegingen

Het programma is goed vormgegeven. Het brengt tweedegraads docenten op een hoger niveau. De onderzoekslijn in het programma is nog in ontwikkeling. Het panel is positief over de aandacht voor praktijkonderzoek en juicht de invoering van het nieuwe domein Wetenschappelijke grondslagen en ontwikkelingen toe. Studenten melden dat zij vooral behoefte hebben aan verdieping van de vakkennis. Veel studenten hebben jarenlange ervaring in (de onderbouw van) het voorbereidend hoger onderwijs (vho) en hebben veelal vakdidactische cursussen gevolgd. Vakdidactiek heeft vanuit de vraag van de student vaak geen prioriteit. Het panel meent dat de opleiding meer specifiek aandacht zou moeten besteden aan de vakdidactiek gericht op de bovenbouwleerlingen in het vho.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor de opleiding Nederlands.

Fries

Van belang is in het bijzonder de positie van Fries als tweede taal in de provincie Friesland. De masteropleiding Fries leidt docenten voor de bovenbouw van het vho in Friesland op. Deze opleiding ontleent zijn legitimering met name ook aan de regionale betekenis.

Bevindingen

Het literatuurgebruik is van een voldoende niveau. Bij de cursus 'Literatuur yn kontekst' gebruikt de opleiding titels die up to date zijn en van voldoende niveau. Datzelfde geldt voor de modules 'Taalbeleid en Taalgebruik' en 'Frysk als minderheidstaal'. De vakspecifieke literatuur is relevant en op niveau te noemen. Van enkele werken is het panel van oordeel dat het niveau van de literatuur voor een master aan de lage kant is. Maar omdat het hier om onderdelen van het programma gaat waar reeds bestudeerde literatuur wordt opgefrist, is dit naar oordeel van het panel acceptabel.

Gezien de Europese discussies over minderheidstalen en –culturen zou meer vergelijkbare aandacht voor minderheidscultuur, bijvoorbeeld in de vorm van een internationaal vergelijkend onderzoek over minderheidscultuur, op zijn plaats zijn. Het panel heeft dit gemist in de opleiding.

De beroepsvaardigheden komen voldoende aan bod in de opleiding. De opleiding voorziet in drie opeenvolgende professionaliseringsmodules waarbinnen ook stages in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs plaatsvinden. In de P-taken komt toegepast onderzoek in voldoende mate aan bod.

De P-werkstukken die het panel heeft ingezien waren van goede kwaliteit. Vanwege het kleine aantal studenten in de opleiding Fries betrof dit het werk van één student, die momenteel de studie doorloopt.

Vakdidactiek komt in de opleiding niet expliciet aan bod. Studenten met wie het panel sprak, melden dat hierover wel discussies plaatsvinden in werkgroepen. In de kritische reflectie meldt de opleiding dat vakdidactiek Fries in de vakmodules herkenbaarder een plaats zou moeten krijgen. Het panel onderschrijft dit.

De studenten zijn positief over de aansluiting tussen opleiding en beroepspraktijk.

Mede doordat nog geen studenten het programma volledig hebben doorlopen, is het nog in ontwikkeling. De invoering van de landelijke kennisbasis in een hierbij passende opbouw van het curriculum vindt het panel een goede ontwikkeling.

Overwegingen

Het programma is goed vormgegeven. Het brengt tweedegraads docenten op een hoger niveau. Op basis van inzage in P1 en P2 taak van één student kan het panel geen compleet oordeel geven over de kwaliteit van de gehele onderzoekslijn (P1 tot en met P3). Het resultaat van de P1 en P2 taken ziet er goed uit.

Studenten melden dat zij vooral behoefte hebben aan verdieping van de vakkennis. Veel studenten hebben jarenlange ervaring in (de onderbouw van) het voorbereidend hoger onderwijs (vho) en hebben veelal vakdidactische cursussen gevolgd. Vakdidactiek heeft vanuit de vraag van de student vaak geen prioriteit. Het panel meent dat de opleiding meer specifiek aandacht zou moeten besteden aan de vakdidactiek gericht op de bovenbouwleerlingen in het vho. In de kritische reflectie heeft de opleiding dit als verbeterpunt voor 2012 opgenomen. Zij wacht een advies van de masterbrede werkgroep over dit onderwerp af (verwacht in februari 2012)

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor de opleiding Fries.

Engels

Bevindingen

De vakliteratuur is passend bij het masterniveau van de opleiding. Het geeft de 'state of the art' weer van de literatuur op dit vakgebied. De literatuur wordt adequaat bevonden voor deze doelgroep studenten. Positieve aspecten daarbij zijn de actualiteit, de relevantie en het internationale gehalte. Voorbeelden van literatuur zijn: *The Cambridge Encyclopedia of the English Language* (Chrystal), *Didactiek van het vreemdetalenonderwijs* (Kwakernaak), *Teaching second language listening* (Lynch), en *Style: Text Analysis and Linguistic Criticism* (Freeborn). Daarnaast lezen de studenten voor de modules Novel, Drama en Wereldliteratuur ook Engelstalige leesboeken. Deze keuzen van literaire werken sluit goed aan bij gangbare leeslijsten op scholen. Om de kenniscomponent blijvend te laten aansluiten bij de actualiteit is de opleiding sinds 2010-2011 bezig het onderwijs te laten aansluiten op de kennisbasis 2011.

Bij de uitvoering van een module wordt een drieslag toegepast: verwerving van nieuwe conceptuele kennis, toepassing van de kennis en de vakdidactische vertaling ervan.

Hiermee wordt vakkennis op masterniveau verworven en ontstaat inzicht in de relevantie ervan voor de bovenbouw. In de onderdelen toepassing van de kennis en de vakdidactische vertaling zit een belangrijk stuk van de benodigde beroepsvaardigheden.

Beroepsvaardigheden komen ook aan de orde in het beroepsgerichte deel van het leerplan (27 EC), bestaande uit drie op praktijkonderzoek gebaseerde P-taken.

Overwegingen

De vakliteratuur die de studenten krijgen aangereikt is naar het oordeel van het panel passend bij het masterniveau. Het panel is van oordeel dat de (vak)didactiek binnen de opleiding Engels een substantiële plek inneemt en het programma biedt voldoende waarborgen voor een gedegen vakinhoudelijke vorming. In het programma is volgens het panel de component onderzoek voldoende. De praktijkcomponent is in de onderzoeken telkens duidelijk aanwezig, maar het panel is van oordeel dat, hoewel in voldoende mate aanwezig, de onderzoekscomponent nog verder versterkt kan worden.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor de opleiding Engels.

Duits

Bevindingen

De opleiding Duits biedt aan de studenten aan vaklijn bestaande uit 63 EC. De vaklijn kent drie ijkpunten: 1. conceptuele kennis van het vak, 2. taalvaardigheden, en 3. afstemming op het vakonderwijs in de bovenbouw. De vaklijn behandelt de inhoud van de landelijke kennisbasis. Momenteel werkt de opleiding aan de aansluiting van het onderwijs op de meest recente kennisbasis. De vakmodulen in jaar 1 en 2 worden grotendeels volgens een carouselmodel aangeboden. Binnen elke module is er aandacht voor de volgende drie componenten: a. input van de vakwetenschappelijke theorie, b. verwerken en toepassen van de theorie en oefenen van taalvaardigheden, en c. vakdidactische vertaalslag naar het onderwijs van de bovenbouw. Het panel is positief over deze koppeling, die het onderwijs duidelijk in een praktijkgerichte context plaatst. Voor de vaklijn werkt de opleiding met een literatuurlijst waarin de basisliteratuur is opgenomen. In de modulebeschrijvingen zien de studenten welke literatuur ze voor de betreffende module moeten bestuderen. Voor de module 'Epische Kurzformen und Schreibfertigkeit' is als verplichte literatuur opgenomen *Literaturwissenschaft* (Allkemper, Eke) en voor de module 'Linguistik 1 und Hörfertigkeit' is *Germanistische Sprachwissenschaft* (Ernst) de verplichte literatuur. Het panel is bijzonder positief over de voorgeschreven literatuur, het masterniveau wordt daarin zonder meer herkend. De literatuur is daarbij actueel en vergelijkbaar met het materiaal waar internationaal mee gewerkt wordt.

Naast de vaklijn kent het programma een beroepsgericht deel van het curriculum. Dit deel is 27 EC en wordt ingevuld met de drie onderzoeksgerichte P-taken. Studenten krijgen voornamelijk via dit beroepsgerichte gedeelte van het programma onderzoeksvaardigheden aangereikt.

Overwegingen

Het panel is positief over de componenten behorend bij deze standaard. De vakliteratuur die studenten bestuderen vertegenwoordigt het masterniveau. Studenten krijgen de benodigde beroepsvaardigheden aangereikt, zowel vanuit de vaklijn waarin voortdurend een koppeling wordt gemaakt tussen de bestudeerde theorie en de toepassing ervan in de bovenbouw (vakdidactische component). Onderzoeksvaardigheden komen voornamelijk aan de orde in het beroepsgerichte deel van het leerplan. Het panel heeft de P-taken en het bijbehorende onderwijs bestudeerd en is positief over de wijze waarop studenten in staat worden gesteld (praktijkgericht) onderzoek uit te voeren aansluitend bij de eisen in het beroepsdomein.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **goed** voor de opleiding Duits.

Algemene Economie

Bevindingen

De vakinhoudelijke literatuur is goed te noemen. De expliciete aandacht voor (vak)didactische kennis kan naar oordeel van het panel in het programma versterkt worden. De literatuur die de opleiding gebruikt is representatief voor het vakgebied en actuele ontwikkelingen komen tijdens de colleges aan bod. Dit blijkt ook uit de vernieuwing van het programma naar aanleiding van het advies van de commissie Teulings¹. Deze vernieuwing is geplaatst in jaar 3. Vakinhoudelijk is dat, aldus het panel, onlogisch omdat de vernieuwingen juist vanaf moment één in jaar 1 zou moeten worden ingevoerd. Namelijk een andere manier van de opbouw van de vakkennis algemene economie. Micro-economie is de basis en dat mondt uit in macro-economie. Dit is zoals de commissie dit ook verwoord. De opleiding heeft gekeken naar de mogelijkheden om hierbij passende veranderingen door te voeren, maar door de bijkomende aanpassingen die nodig waren in de literatuur, is dit (nog) niet gerealiseerd.

Beroepsvaardigheden, waaronder onderzoeksvaardigheden, komen in voldoende mate aan bod in de P-taken. De literatuur op het terrein van onderzoek is, aldus het panel voldoende. Het toegepast onderzoek is gerelateerd aan de praktijk van de school waar de student les geeft. Een van de uitgangspunten van het onderzoek is dat de school gebruik moet kunnen maken van de uitkomsten van het onderzoek.

Het panel merkt op dat docenten zijn geëquipeerd om studenten te begeleiden. Daarbij zou, de opleiding meer gebruik kunnen maken van gastdocenten (versterken onderzoekslijn en begeleiding bij de uitvoering van onderzoek).

¹ De commissie Teulings I bracht advies uit over het programma economie in het voortgezet onderwijs (VO), de commissie Teulings II ontwierp het programma. Doel is de kloof te dichten tussen het VO-programma economie zoals dat in de afgelopen twintig jaar in het VO werd gegeven en moderne wetenschappelijke inzichten in de economische wetenschappen. In 2009 zijn de eerste pilot-examens economie in het VO afgenomen. In 2012 zal heel Nederland volgens dit programma werken. (Bron: www.examenblad.nl januari 2012)

Overwegingen

De ontwikkeling van (onderzoeks)vaardigheden komt in het programma voldoende aan bod. De vorm van de P-taken is goed gekozen. Het panel is van oordeel dat, hoewel in voldoende mate aanwezig, de onderzoekscomponent nog versterkt kan worden. De (vak)didactiek zou explicieter in het programma aandacht kunnen krijgen in de opleiding, aldus het panel.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor de opleiding Algemene Economie.

Natuurkunde

Bevindingen

De vaklijn van de opleiding Natuurkunde omvat 63 EC, die worden besteed aan de verwerving van natuurkundige kennis, inzichten en vaardigheden. De vaklijn bevat zowel verdiepende als verbredende modules en behandelt onder meer de volgende vakgebieden: optica, kwantumfysica, thermodynamica en moderne fysica. Een belangrijk boek binnen de opleiding is *Physics for scientist and engineers (with modern physics)* (Giancoli). Dit Engelstalige boek is dekkend voor de domeinen 1 tot en met 6 en 9 van de landelijke kennisbasis. Vanuit aanvullende literatuur (boeken, artikelen) worden ook de andere domeinen afgedekt. Zo lezen de studenten artikelen als *The gate and the key: Empericism, Mathematics and Experiment* (Alioto) en *The philosophical setting of medieval science* (Wallace). Het panel is positief over de literatuur die studenten krijgen aangereikt. Er wordt een duidelijke internationale component herkend in het studiemateriaal, hetgeen positief bevonden wordt. Naast de factor kennis, voeren studenten ook practica uit, ondersteunend aan de theorie. De uitvoering vindt plaats in de laboratoria van de RUG. Daarnaast hebben studenten ruimte om zelf experimenten te kiezen en deze al dan niet in samenwerking met medestudenten uit te voeren. De uitvoering kan in de eigen school, maar ook in de practicumzalen van de NHL Hogeschool in Leeuwarden. Studenten houden een practicumportfolio bij om zo voortgang en keuzes te kunnen laten zien. Vakdidactiek komt in een aparte module aan de orde in het derde studiejaar, en minder expliciet herkenbaar in de rest van het programma. Studenten maken in die module gebruik van actuele artikelen en publicaties, als: *Nieuwe natuurkunde adviesexamenprogramma's voor havo en vwo*, *Voorbeeldig Onderwijs* (Boltjes), en *Manieren van Leren in diverse Disciplines* (Kolb). In de beroepslijn volgt de masteropleiding Leraar Natuurkunde het instituutsvoorbeeld, met de drie onderzoeksgerichte P-taken.

Overwegingen

Bij de bestudering van het onderwijsprogramma heeft het panel geconstateerd dat de opleiding actuele en relevante literatuur aan de studenten aanbiedt. Hetgeen de studenten tot zich dienen te nemen aan (vak)literatuur vertegenwoordigt de inhoud van de landelijke kennisbasis, dit waardeert het panel positief. De beroepsvaardigheden worden via de beroepslijn voldoende afgedekt. De expliciete aandacht voor vakdidactiek kan daarin nog verder versterkt worden, aldus het panel. Ook het bijbrengen van relevante onderzoeksvaardigheden gebeurt naar het oordeel van het panel voldoende, maar ook daar ziet het ruimte voor verbetering.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor de opleiding Natuurkunde.

Wiskunde

Bevindingen

Binnen de opleiding Wiskunde wordt gesproken over een vakcomponent en een beroepscomponent. De vakcomponent volgt de verdeling die op instituutniveau is vastgelegd en bedraagt daarmee 63 EC. Bijna tweederde hiervan wordt besteed aan wiskundige kennisontwikkeling, verdeeld over vier leergebieden: Analyse, Meetkunde, Statistiek en Discrete Wiskunde. Bij de ontwikkeling van de wiskundige vakkennis maakt de opleiding gebruik van (Engelstalige) vakliteratuur. Bij de Analyse-modulen wordt onder andere gebruikt *Calculus* (Stewart), bij Meetkunde *Geometry revisited* (Coxeter), en bij Statistiek modulen behoren de boeken *Statistiek deel 2 en 3* (v.d. Brink & Koele) tot de verplichte literatuur. Het panel is positief over de literatuur en noemt onder meer het internationale gehalte als positief punt. Ook is het panel van oordeel dat de moduleboeken van de opleiding goed zijn. De resterende ruimte binnen de vakcomponent (achttien EC) is gericht op het aanleren van vaardigheden, die ondersteunend zijn en vaak een onderzoeksmatig karakter hebben. Het gaat dan bijvoorbeeld om het gebruiken van het Computer Algebra Systeem Maple en het gebruik van dynamische meetkundesoftware Geogebra. Bij deze onderdelen is ook ruimte voor eigen keuzes. Het programma is reeds in overeenstemming met de in 2011 gelegitimeerde landelijke kennisbasis wiskunde, hetgeen het panel positief waardeert.

De inhoud en vormgeving van de beroepscomponent zijn gericht op praktijkonderzoek en de hierbij behorende beroepsvaardigheden van de eerstegraads leraar wiskunde. De opleiding sluit aan bij de opzet die generiek voor alle opleidingen is: de drie op praktijk gebaseerde professionaliseringstaken.

Overwegingen

Het panel is positief over de invulling van het leerplan. De vakliteratuur die studenten krijgen aangereikt sluit aan bij het beoogde masterniveau en kent een duidelijke internationale component. Het studiemateriaal, dat ook vanuit de moduleboeken wordt aangeboden, is actueel en beroepsgericht. Het panel is voorts positief over de beroepsvaardigheden die studenten krijgen aangereikt. In de beroepscomponent van het programma herkent het panel een duidelijke focus op het praktijkgerichte onderzoek. Hierover is het panel positief.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor de opleiding wiskunde.

Standaard 3 Inhoud van het programma

De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

Algemeen

Het leerplan van de opleidingen omvat 90 EC. Ruim tweederde daarvan (63 EC) bestaat uit modulair onderwijs (vak en vakdidactiek). De beroepscomponent bestaat 27 EC. Het onderwijsaanbod van de opleidingen is per onderwijseenheid beschreven in Educator². Voor elke onderwijseenheid is in een format beschreven: de code en naam van de onderwijseenheid, de competenties die er in aan bod komen, de leerdoelen van de onderwijseenheid, ingangseisen en inhoud van de module, studiebelasting en leermiddelen. De systematiek voor het beschrijven van de programmaonderdelen is gebaseerd op de publicatie *Master is Meerwaarde, beleidsnotitie hbo-master eerstegraadsopleidingen* (NHL, oktober 2009). Deel 2 van deze publicatie beschrijft het onderwijskader voor een vakmaster en de uitgangspunten voor de inrichting van het curriculum van de masteropleidingen. Het panel heeft de inhoud van de onderwijseenheden bestudeerd en komt voor de afzonderlijke opleidingen tot onderstaande bevindingen en oordelen.

Nederlands

Bevindingen

Inhoud en samenhang van het programma bieden, aldus het panel, studenten de mogelijkheid om de beoogde eindkwalificaties te behalen. De opleiding heeft op een gestructureerde wijze de koppeling gelegd tussen inhoud en eindkwalificaties (Educator). De opleiding is bezig met het aanpassen van de inhoud van de opleiding aan de landelijke kennisbasis Nederlands. Het huidige programma dekt de landelijke kennisbasis reeds grotendeels af. Het lesmateriaal is naar het oordeel van het panel, over het algemeen op het juiste niveau.

De invoering van de landelijke kennisbasis is gaande, en de daarbij behorende indicatoren vervangen de voormalige eindtermen. De opleiding meldt in de kritische reflectie dat de omzetting van eindkwalificaties naar indicatoren in het studiejaar 2011 – 2012 voltooid zal zijn. Het panel verwacht dat het gebruik van de indicatoren bij zal dragen aan het verder versterken van de aansluiting tussen programma en eindkwalificaties, inhoudelijk en wat niveau betreft.

De opleiding heeft een verticale opbouw. Er is naar gestreefd een aantal vakmodules in een natuurlijke volgorde te plaatsen. Een typisch voorbeeld is de letterkunde, waar de moderne letterkunde voorafgaat aan de andere letterkundemodules, die meer historisch-verdiepend van aard zijn of de Nederlandse letterkunde in een internationaal perspectief plaatsen. Samenhang tussen theorie en praktijk is herkenbaar in het programma. De P-taken verbinden de vak- en beroepslijn van het curriculum. Studenten brengen in de P-lijn de eigen didactische inzichten en ervaringen uit de praktijk in en worden op de hoogte gebracht van relevante didactische aanpakken. Dit gebeurt meer impliciet dan expliciet (zie standaard 2), aldus het panel.

² Educator is het elektronische systeem van de NHL waarin het onderwijs is beschreven.

De opbouw in moeilijkheidsgraad is, aldus het panel, goed zichtbaar in de opeenvolgende letterkundemodulen. En in de beroepslijn hebben de drie P-taken een duidelijke opbouw in complexiteit. In een bijlage bij de kritische reflectie geeft de opleiding een overzicht van de relatie tussen de onderwijseenheden, de indicatoren uit de kennisbasis en de eindkwalificaties. Daaruit blijkt dat het programma de eindkwalificaties dekt. Studenten zijn tevreden over de samenhang tussen de verschillende onderdelen van het programma, de wetenschappelijke vaardigheden en het ontwikkelen van een kritische houding en kritisch beoordelen van praktijkgericht onderzoek (NSE 2010 en 2011).

Overwegingen

De opleiding heeft op een systematische wijze de relatie gelegd tussen de eindkwalificaties en het programma. Het panel is positief over de wijze waarop de opleiding werkt aan de doorvoering van de nieuwe landelijke kennisbasis. Het verwacht dat het gebruik van de indicatoren bij zal dragen aan het verder versterken van de aansluiting tussen programma en eindkwalificaties. Dit proces rondt de opleiding in 2012 af.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor de opleiding Nederlands.

Fries

Bevindingen

De inhoud van het programma biedt, aldus het panel, studenten de mogelijkheid om de beoogde eindkwalificaties te behalen. De opleiding heeft de koppeling gelegd tussen inhoud en eindkwalificaties (Educator). De opleiding kan, aldus het panel de koppeling tussen de kennisbasis en de onderzoekspraktijk nog verder structuur geven. Het panel noemt als voorbeeld de uitwerking van de domeinen taalkunde en cultuur in de kennisbasis. Deze onderdelen zijn abstract opgenomen in de kennisbasis, en kunnen zodoende te weinig specifiek en mogelijk niet voldoende in hun samenhang in het onderwijsprogramma worden opgenomen. De opleiding is momenteel bezig de gehele landelijke kennisbasis, inclusief de domeinen Taal en Cultuur (inclusief indicatoren), systematisch en in samenhang in te voeren. Het doel is de volledige invoering in 2013-2014 af te ronden.

De samenhang tussen P-taken (praktijk) en theorie in de vorm van de module *Tarieding op ûndersyk* (voorbereiding op onderzoek) is duidelijk. De masteropleidingen zijn bezig met het aanpassen van de inhoud van de opleiding aan de landelijke kennisbasis. Daartoe ontwikkelen zij een nieuwe module *Wetenschappelijke grondslagen en ontwikkelingen*. Dat betekent dat de module *Tarieding op ûndersyk* aanpassing behoeft.

De opbouw in moeilijkheidsgraad is, mede tengevolge van het gehanteerde carrouselstelsel, aldus het panel in de modules niet direct zichtbaar. De modules staan relatief los van elkaar. Daartegenover staat dat in de beroepslijn de drie P-taken een duidelijke opbouw in complexiteit hebben.

In een bijlage bij de kritische reflectie geeft de opleiding een overzicht van de relatie tussen de onderwijseenheden, de indicatoren uit de kennisbasis en de eindkwalificaties. Daaruit blijkt dat het programma de eindkwalificaties dekt.

De kleinschaligheid van de opleiding leidt ertoe dat studenten direct feedback krijgen op hun leerresultaten. Eventuele onduidelijkheden in het programma kunnen snel weggenomen worden. Studenten, met wie het panel sprak, melden dat de opleiding hen sterk vooruit helpt in het functioneren in de bovenbouw. De opleiding heeft een duidelijke meerwaarde, aldus de studenten.

Overwegingen

De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde eindkwalificaties te bereiken. Het panel stelt vast dat dit wel meer gestructureerd kan worden en dat de samenhang in de vakmodules versterkt kan worden. De opleiding is bezig met het afstemmen van het programma op de nieuwe kennisbasis. Dit betekent dat de opleiding wijzigingen aanbrengt in de verdeling tussen de modules en de inhoud van de modules. De vertaling van indicatoren naar doelen maakt hiervan deel uit. Het panel adviseert de opleiding hierbij aandacht te besteden aan de samenhang in het programma.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor de opleiding Fries.

Engels

Bevindingen

De eindkwalificaties zijn door de opleiding vertaald naar het onderwijsprogramma en zij bewaakt dit vanuit een overzichtschema. Het schema toont de relatie van de vakmodules en de professionaliseringstaken met de indicatoren vanuit de kennisbasis, de competenties. Daarbij toont het schema ook de relatie met de Dublin descriptoren. Het panel heeft de inhoud van het onderwijsprogramma bestudeerd en constateert dat het programma studenten de mogelijkheid biedt om de beoogde competenties te bereiken. De koppeling van de competenties aan de programmaonderdelen heeft het panel ook aangetroffen in de modulebeschrijvingen. Daar is de vertaling van de competenties naar het programma voor de studenten zichtbaar. Momenteel werkt de opleiding aan de aansluiting van het programma op de vernieuwde landelijke kennisbasis voor Engels. Het panel is positief over het proces dat hiervoor in gang is gezet.

De professionaliseringstaken (de beroepslijn) vormt feitelijk de schakel tussen de vakmodules en het beroep. Dit is voor de opleiding het fundament voor de horizontale samenhang in het programma. De verticale samenhang wordt gevormd door een funderende fase waarin studenten het grootste deel van de vakkennis krijgen aangereikt en ontwerpgericht onderzoek leren doen. De funderende fase wordt opgevolgd door een integrerende fase waarin de nadruk ligt op kennisontwikkeling en onderzoek. Het panel herkent in het programma een duidelijke opbouwende lijn van het eerste naar het derde jaar, van funderend naar integrerend. De opvolging van de P-taken wordt door het panel logisch bevonden. Het panel heeft tevens gezien dat het onderwijs een praktische insteek kent, hetgeen de relatie tussen theorie en praktijk ten goede komt.

Ook studenten geven in de tevredenheidsonderzoeken blijk van tevredenheid op relevante indicatoren. Zo scoort de opleiding in de NSE van 2011 positief op de stellingen: samenhang tussen de onderdelen en inhoud van de opleiding.

Ook in de einde-studie-evaluatie tonen studenten blij van tevredenheid op items als: het niveau van de vakcomponent past bij mijn verwachtingen en het niveau van de beroepscomponent past bij mijn verwachtingen.

Overwegingen

Het panel is positief over de elementen behorend bij deze standaard. De opleiding heeft de competenties van de opleiding herkenbaar vertaald naar de programmaonderdelen. De opleiding blijft ook voortdurende aansluiten bij recente eisen, zo blijkt uit de aanpassingen en toevoegingen die gedaan worden naar aanleiding van een update van de landelijke kennisbasis. Ook over de samenhang binnen het onderwijs is het panel positief. Zowel de horizontale als verticale samenhang worden door het panel duidelijk herkend.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **goed** voor de opleiding Engels.

Duits

Bevindingen

Het panel heeft vastgesteld dat de eindkwalificaties van de opleiding door het onderwijsprogramma afgedekt worden. In een schema heeft de opleiding de relatie tussen de onderwijseenheden, de competenties (gedragsindicatoren uit het competentieprofiel), de indicatoren van de kennisbasis en de Dublin descriptoren gelegd. Bij bestudering van de modulebeschrijvingen en het bijbehorende studiemateriaal heeft het panel de relatie bevestigd gezien. In de module *Epische kurzformen und Schreibfertigkeit* werken de studenten aan competenties: didactisch en vakinhoudelijk competent, competent in reflectie en professionele ontwikkeling, en competent in onderzoekend handelen. In de modulebeschrijvingen is voorts een vertaling gemaakt naar leerdoelen per module. Het panel is positief over deze vertaling. Momenteel werkt de opleiding aan de aansluiting van het programma op de vernieuwde landelijke kennisbasis voor Duits.

Samenhang wordt in het programma op verschillende wijzen gerealiseerd, zo blijkt voor het panel. Vanwege de kleine aantallen studenten per jaargroep werkt de opleiding Duits voor jaar één en twee met een carouselrooster voor een deel van de vakmodulen. Het panel is van oordeel dat studenten op deze manier goed bediend worden. De opleiding heeft de taalvaardigheden in de vakmodulen geïntegreerd, waardoor er sprake is van een sterke samenhang tussen deze twee componenten. De verticale samenhang wordt gevormd door een funderende fase waarin studenten het grootste deel van de vakkennis krijgen aangereikt en ontwerpgericht onderzoek leren doen. De funderende fase wordt opgevolgd door een integrerende fase waarin de nadruk ligt op kennisontwikkeling en onderzoek. Het panel herkent waar mogelijk (carouselrooster) in het programma een duidelijke opbouwende lijn van het eerste naar het derde jaar, van funderend naar integrerend. De opvolging van de P-taken wordt door het panel logisch en zinvol bevonden.

Om een beeld te krijgen van de studenttevredenheid over de inhoud van het programma, maakt de opleiding Duits met kleine studentenaantallen onder meer gebruik van de eigen eindstudie-evaluaties (ESE). Recente resultaten tonen blij van tevredenheid van studenten over het niveau van de vakcomponent en het niveau van de beroepscomponent.

Overwegingen

Het panel is positief over de inhoud van het programma en de wijze waarop de opleiding dit organiseert, bijvoorbeeld door te werken met een carouselrooster. De inhoud van het programma biedt de mogelijkheid om de competenties op het beoogde niveau te behalen. De relatie tussen de competenties en het programma is helder. De opbouw van het programma is naar oordeel van het panel goed. Zowel verticaal als horizontaal is de samenhang duidelijk herkenbaar aanwezig. In de lijn van P-taken is de koppeling tussen vakmodulen (theorie) en het beroep zichtbaar.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **goed** voor de opleiding Duits.

Algemene Economie

Bevindingen

De eindkwalificaties en de inhoud van het programma zijn goed aan elkaar gekoppeld. Wat betreft de vakdidactiek is de koppeling met de eindkwalificaties niet goed zichtbaar. De aandacht voor didactiek in de bovenbouw van havo en vwo is naar oordeel van het panel te impliciet in het programma verwerkt.

Het lesmateriaal is sterk gericht op de vakinhoud. De vakkennis die nodig is voor de beroepspraktijk komt in voldoende mate aan bod. De relatie tussen theorie en praktijk is duidelijk aanwezig in het programma. Voorbeelden daarvan zijn de feedback die de docent geeft aan studenten vanuit zijn ervaring met de beroepspraktijk. In de beroepslijn zijn dilemma's, problemen of ontwikkelingen uit de eigen context van de student de basis voor uit te voeren opdrachten en het afstudeeronderzoek.

Het studiemateriaal is van voldoende niveau. Ook hier geldt dat het panel onderscheid maakt tussen vakinhoudelijke literatuur en vakdidactische literatuur. De aandacht voor vakdidactische literatuur kan naar oordeel van het panel nog versterkt worden. In het onderzoek uit de P-taken is de vakdidactiek meer expliciet te herkennen. Wat betreft de opbouw van het programma is het beroepsdeel mooi opgebouwd in P1-, P2- en P3- taken. De P-taken vereisen een gedegen kennis van de vakinhoud. Het niveau is daar hoog, aldus het panel.

De kern van het curriculum bestaat uit de onderdelen Macro-economie en Micro-economie (vooral in het eerste en tweede jaar aangeboden). De onderdelen Geldwezen, Overheidsfinanciën en Internationale economie bouwen daarop voort. Het ondersteunende vak wiskunde biedt de opleiding in het eerste jaar aan. Hier besteedt de opleiding expliciet aandacht aan, omdat blijkt dat wiskunde als een moeilijk onderdeel wordt ervaren. In het derde jaar biedt de opleiding Nieuwe ontwikkelingen en Geschiedenis en methode van het economisch denken aan. In deze onderdelen worden actuele wetenschappelijke theorieën onderzocht en komen historische achtergronden aan bod van economische theorieën. In de opeenvolging van de programmaonderdelen en de vakliteratuur is een duidelijke opbouw te herkennen.

In een bijlage bij de kritische reflectie geeft de opleiding een overzicht van de relatie tussen de onderwijseenheden, de indicatoren uit de kennisbasis en de eindkwalificaties. Daaruit blijkt dat het programma de eindkwalificaties dekt. De opleiding is bezig om de invoering van

de indicatoren van de kennisbasis in te voeren. In een bijlage laat de opleiding zien wat de verandering is bij de vervanging van de oude eindtermen door de indicatoren uit de landelijke kennisbasis.

Uit evaluaties blijkt dat studenten positief zijn over de samenhang, inhoud en het praktijkgericht onderzoek en het niveau. (NSE 2010 en 2011, ESE 2011). De vakcomponent scoort zeer hoog.

Overwegingen

De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde eindkwalificaties te bereiken. Het panel vindt dat er meer expliciet aandacht besteed kan worden aan vakdidactiek. In 2012 zal de opleiding hier al meer aandacht aan besteden, aldus de kritische reflectie (invoeren van het domein Vakdidactiek).

De opleiding is bezig met het afstemmen van het programma op de nieuwe kennisbasis van algemene economie. Dit betekent dat de opleiding wijzigingen aanbrengt in de verdeling tussen de modules en op onderdelen de inhoud van de modules. De vertaling van indicatoren naar leerdoelen maakt hiervan deel uit en zal in 2012 worden afgerond. Het panel is positief over de wijze waarop de opleiding de kennisbasis invoert.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende**.

Natuurkunde

Bevindingen

Het panel heeft vastgesteld dat de eindkwalificaties van de opleiding door het onderwijsprogramma afgedekt worden. In een schema heeft de opleiding de relatie tussen de onderwijseenheden, de competenties (gedragsindicatoren uit het competentieprofiel), de domeinen van de kennisbasis en de Dublin descriptoren gelegd. Bij bestudering van de modulebeschrijvingen en het bijbehorende studiemateriaal heeft het panel de relatie bevestigd gezien. De opleiding heeft bij de vertaling van de kennisbasis naar het onderwijsprogramma rekening gehouden met het kader dat voor het masterniveau wordt gegeven. Het gaat daarbij om de aspecten: beheersniveau, wiskundige vaardigheden, experimentele vaardigheden en vakdidactiek. De opleiding is op het moment van de visitatie bezig de nieuwe landelijke kennisbasis te verwerken in het programma. Naar oordeel van het panel kan de vakdidactische component in het programma verbreed worden.

Het onderwijs wordt in jaar 1 en 2 aangeboden via een carouselrooster. Het panel is positief over de wijze waarop de opleiding het voor studenten mogelijk maakt om ieder jaar in te stromen. Het programma is hiermee naar oordeel van het panel flexibel, waarbij toch een logische opbouw wordt gerealiseerd. De verticale samenhang in het programma kenmerkt zich door een funderende fase van de opleiding in jaar één en twee, waarin de student een basis verwerft voor de verdieping en het onderzoek in jaar drie. Daarbij is een duidelijk onderscheid in de vaklijn en de beroepslijn, die door de professionaliseringstaken met elkaar worden verbonden. Het panel is van oordeel dat de opbouw van de professionaliseringstaken goed is en versterkt wordt door recente aanpassingen daarin. Studenten geven in de NSE 2011 blijk van tevredenheid over elementen bij deze standaard. Op een vijfpuntsschaal worden scores boven de drie gegeven voor: opdoen van

wetenschappelijke vaardigheden/praktijkgericht onderzoek, kritische houding en kritisch beoordelen van praktijkgericht onderzoek. Scores boven de vier krijgt de opleiding van studenten voor de samenhang tussen onderdelen en de inhoud van de opleiding.

Overwegingen

De opleiding biedt de studenten de mogelijkheid de beoogde eindkwalificaties van de opleiding te bereiken. De opleiding biedt daartoe een flexibel programma volgens een logische opbouw. In het programma kan de aandacht voor vakdidactiek naar oordeel van het panel verbreed worden.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor de opleiding Natuurkunde.

Wiskunde

Bevindingen

Het panel heeft het de concrete inhoud van de onderwijseenheden bestudeerd en ziet daarin de eindkwalificaties van de opleiding vertegenwoordigd. In een matrix presenteert de opleiding de doorvertaling van de eindkwalificaties (eindtermen/indicatoren kennisbasis en competenties) naar de modules overzichtelijk. Daarbij legt de opleiding tevens een koppeling met de Dublin-descriptoren. In de modulebeschrijvingen is de vertaling eveneens zichtbaar per module. De opleiding vervangt momenteel de oude eindtermen van de kennisbasis door de recent opgestelde kennisbasis-indicatoren. Het panel heeft in een tabel van de opleiding gezien welke onderdelen nog doorvertaald moeten worden en is positief over wijze waarop de opleiding dit proces zorgvuldig vormgeeft. Een onderdeel waar de opleiding nog aan werkt is de verdere inbedding van de vakdidactiek. Binnen het programma verzorgt de opleiding de vakdidactiek nu in een aantal gedidactiseerde modules. Het panel is van oordeel dat de vakdidactiek een explicietere plaats in het programma mag krijgen. De opleiding heeft hier reeds plannen voor gemaakt en vult het domein Vakdidactiek meer herkenbaar in met de implementatie van de landelijke kennisbasis.

De samenhang wordt in het programma gebracht door te werken met een vaklijn en een beroepslijn. In de vaklijn wordt verdiepende en verbredende theorie, soms in combinatie met vakdidactiek, aangereikt. In de beroepslijn werken de studenten aan de professionaliseringstaken. De volgorde van modules is aangebracht vanuit de natuurlijke wiskundige opvolging. Concreet betekent dat de module integraalrekening na de module differentiaalrekening is geplaatst en de module Constructies meetkunde wordt voorafgegaan door een module Lineaire Algebra. Het panel vindt dit een duidelijk opbouwende lijn.

Resultaten van de NSE en de ESE geven blijk van tevredenheid van studenten over de inhoud van het programma. De opleiding scoort in het NSE structureel boven de 3 (vijfpuntsschaal) op de items: inhoud van de opleiding, wetenschappelijke vaardigheden/praktijkgericht onderzoek, samenhang tussen onderdelen, kritische houding, en kritisch beoordelen van praktijkgericht onderzoek.

Overwegingen

Het panel is positief over de vertaling van de eindkwalificaties naar de concrete programma-inhoud. De opleiding is naar oordeel van het panel zorgvuldig bezig met de invoering van de nieuwe landelijke kennisbasis. De aandacht die de opleiding daarbij heeft voor het domein vakdidactiek vindt het panel terecht. Over de samenhang binnen het onderwijs is het panel positief. Het panel herkent een duidelijke opbouw in het programma.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor de opleiding Wiskunde.

Standaard 4 Vormgeving van het programma

De vormgeving van het programma zet aan tot studeren en biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde eindkwalificaties te bereiken

Algemeen

Bevindingen

De opleidingsdidactiek is beschreven in de publicatie *Master is Meerwaarde* (NHL, oktober 2009). Daarin beschrijft de opleiding welke didactische middelen zij inzet om bekwame vho-docenten af te leveren. Daarbij is mede rekening gehouden met het karakter van de opleiding (deeltijd) en de instromende studenten (volwassenen met veelal veel werkervaring in het onderwijs).

De opleiding biedt het onderwijs in verschillende vormen aan. Het vak(didactisch) onderwijs is docentgestuurd. Studenten brengen tijdens hoor- en werkcolleges eigen ervaringen in waarop de docenten / medestudenten reflecteren. Delen van kennis en ervaringen is een belangrijke activerende werkvorm. Naast de colleges vindt vanzelfsprekend zelfstudie plaats: voorbereiden van colleges en maken van opdrachten.

De opleiding maakt gebruik van ICT en een elektronische leeromgeving.

In de P-lijn vindt onderzoekgerichte studie plaats. Het praktijkonderzoek gaat uit van problemen of situaties uit de beroepspraktijk van de student. Aan de hand van een reële beroepssituatie (ontleend aan zijn werkplek) werkt de student aan het verwerven van onderzoeksvaardigheden, samen met medestudenten, maar ook individueel. Het resultaat van het onderzoek is een rapportage waarin de student suggesties doet voor verbetering van de onderwijspraktijk op zijn school.

In de afstudeerfase werken studenten in onderzoeksgroepen (communities of practice). In deze groep vindt uitwisseling plaats over onderzoeksaanpak en uitvoering. Elke afstudeergroep wordt begeleid door een docent met diepgaande vak(didactische) kennis en methodologische kennis. In de P-lijn staan professionaliseringstaken en werkplekleren centraal bij het verwerven van de competenties.

De opleiding heeft drie types opleidingsscholen beschreven waar werkplekleren plaatsvindt. Type 1 (niveau 1) is een school die passief meewerkt, type 3 (niveau 3) is een school die actief meewerkt en een eigen visie heeft op leraarschap en opleiden van leraren.

De school staat borg voor het begeleiden van de masterstudent en heeft dit onder andere vastgelegd in het personeelsbeleid. Type 2 neemt een tussenpositie in.

Afspraken met scholen, studenten en opleiding legt de opleiding vast in een tripartiete overeenkomst. Voor elk niveau is een specifieke begeleidingsstructuur noodzakelijk. Het bewaken van de kwaliteit van het werkplekleren is, aldus het panel, nog in de fase van ontwikkeling. De randvoorwaarden voor de P-lijn dienen nog verder uitgewerkt te worden. Het kader daarvoor is aanwezig. Het uitrollen van de begeleidingsstructuur vergt nog enige inspanning van zowel de masteropleidingen als van de opleidingsscholen.

Door de hele opleiding heen is er aandacht voor de wensen van de student. Dit gebeurt onder andere door de keuze van opdrachten uit de eigen praktijk van de student. Daarnaast biedt de opleiding de student, daar waar dat mogelijk is, gelegenheid de studie flexibel in te richten (rekening houden met kennis en vaardigheden die al bij de student aanwezig zijn). Het visitatiepanel ontleend aan de resultaten van NSE 2010 en 2011 een positief beeld van de tevredenheid van studenten over de vormgeving van het programma. ICT voorzieningen scoren het laagst, maar wel voldoende.

Overwegingen

De zeven opleidingen gebruiken dezelfde óf gelijksoortige werkvormen en zijn volgens dezelfde opleidingsdidactische uitgangspunten ingericht. De werkvormen en inrichting van de studie dragen, aldus het panel, in combinatie bij aan (zelfstandige) kennisverwerving, kritisch nadenken over het vak en de beroepspraktijk en verdieping van kennis en (onderzoeks)vaardigheden. Het delen van 'best practices' en bewust gebruik maken van aanwezige kennis motiveert studenten om te studeren. De vormgeving van de programma's is goed doordacht en past zeer goed bij de visie van de opleidingen. Wel is het panel van oordeel dat de opleidingen de kwaliteit van het werkplekleren en het beoordelen van de studenten aldaar, nog op hoger plan moeten brengen.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor de zeven opleidingen.

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

Standaard 16 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Algemeen

Bevindingen

Systeem van toetsing

De kaders voor het toetsbeleid zijn beschreven in het document Master is Meerwaarde (NHL, oktober 2009). Het toetskader is verder uitgewerkt in de notitie Toetsplan vakmasters, cursusjaar 2011-2012. De documenten beschrijven de inrichting van de toetsing, de kwaliteitscriteria, de rol van het werkveld en de examencommissie. Studenten die daar om vragen kunnen een intakeassessment laten afnemen. In het intakeassessment gaat de opleiding na of een student vrijstelling kan krijgen voor een of meer P-taken. Een groep van vier assessoren voert de procedure uit.

Elke opleiding heeft een toetsmatrijs waarin beschreven is op welke wijze de stof wordt getoetst, welke onderdelen aan bod moeten komen en de weging van de onderdelen in het eindoordeel. Elke onderwijseenheid is beschreven in Educator. Voor elke onderwijseenheid zijn leerdoelen beschreven alsmede de relatie van de leerdoelen met de eindkwalificaties. De leerdoelen leveren de ijkpunten op voor de beoordeling. De beschrijvingen van de onderwijseenheden en de toetsmatrijzen van de opleidingen geven inzicht in de relatie tussen de toetsen en de eindkwalificaties. In de kritische reflectie van de afzonderlijke opleidingen is een overzicht opgenomen waarin de relatie tussen het programma en de eindkwalificaties is aangetoond. De beoordelingsinstrumenten voor de drie P-taken zijn in handleidingen vastgelegd.

De opleidingen kennen diverse toetsvormen zoals tentamen, verslag, mondelinge toets, presentatie, rapport, assessment op basis van een portfolio. Bij de start van elke module is duidelijk hoe de toetsing en beoordeling er uitzien. Beoordelingscriteria van open opdrachten en P-taken worden zoveel mogelijk vormgegeven door het gebruik van rubrics.

Bij de toetsing zijn ten minste twee docenten betrokken (toetsontwikkeling). Mondelinge tentamens worden altijd afgenomen door twee docenten. De onderwijsuitvoerder is de eerste beoordelaar en een inhoudelijk deskundige de tweede beoordelaar.

Bij de P-taken zijn de begeleiders mede-beoordelaars. Bij de P1-taak geven medestudenten feedback en de begeleider geeft het eindoordeel. De opleiding beoordeelt de P2 en P3 opdrachten via een assessment. De eerste assessor is onafhankelijk en de tweede assessor is de begeleider van de P-taak. Voor P3 (afstudeeronderzoek) zet de opleiding ook assessoren uit het werkveld in. De opleidingen beschikken over een pool van assessoren. Een student mag starten met het afstudeeronderzoek als de opzet voldoet aan een aantal criteria (go – no go besluit). Bij twijfel raadpleegt de begeleidende docent een tweede docent.

Het werkveld is betrokken bij de beoordeling. Zo geeft de werkgever een oordeel over de kwaliteit van het geleverde product bij de P2 en P3-taak. Hiervoor is een beoordelingsinstrument aanwezig (feedbackformulier). Bij P2 en P3-taken geven studenten (in de vorm van een peer review) feedback op de kwaliteit van de producten. Ook hiervoor is een instrument beschikbaar.

Toetsprocedures zijn beschreven in de Onderwijs- en Examenregeling. Samenstellers van tentamens en opdrachten maken gebruik van kwaliteitscriteria voor toetsen. Ook docenten die een oordeel moeten geven over de kwaliteit van een toets gebruiken deze criteria. De criteria gelden ook voor assessments en het beoordelen van de P-taken. De opleidingen evalueren jaarlijks een deel van de onderwijseenheden. Daar maken de toetsen onderdeel van uit. Uit gesprekken met docenten blijkt bijvoorbeeld dat de begeleiders van de P-taken overleggen over de kwaliteit van het onderzoek. Zij bespreken de rubrics, de kwaliteit van de vraagstelling en gebruik van literatuur en beoordeling van de onderzoeksopzet (go no go besluit). Veldassessoren zijn ook betrokken bij deze discussie en worden getraind. De opleiding beschikt over een pool van getrainde assessoren. Bij de beoordeling van werkstukken spelen soms ook procesfactoren een rol. In geval van twijfel over het niveau laat de opleiding ook de omstandigheden waaronder het onderzoek is uitgevoerd meewegen.

Het beleid van de opleidingen is dat studenten voor het afstudeeronderzoek in tweetallen samenwerken. Voordeel daarvan is dat studenten elkaar kunnen versterken (onderlinge discussie over vraagstelling, methodische aanpak). Nadeel is dat studenten door hun volle agenda de samenspraak soms lastig kunnen organiseren. Studenten worden in het eindassessment individueel beoordeeld. Studenten die in tweetallen samenwerken melden het panel dat zij nauwkeurig moeten aangeven wat hun aandeel is geweest in het onderzoek.

Het panel merkt op dat de opleiding drie jaar geleden is gestart met een sterke herinrichting van de P-lijn. Hierbij is in de opzet de nadruk komen te liggen op het systematisch (leren) doen van praktijkgericht onderzoek op vakdidactische thema's. Daarvoor lag de nadruk op algemeen onderwijs-didactische thema's en het doen van actieonderzoek. Het panel stelt op basis van de gesprekken met de docenten vast dat de discussie over criteria voor de beoordeling van onderzoek gaande is. Het panel merkt op dat het analytisch gehalte in P-werkstukken versterkt kan worden en dat meer gebruik gemaakt kan worden van theorieën die elders ontwikkeld zijn.

De masteropleidingen hebben een gezamenlijke examencommissie die bestaat uit ten minste vier docenten. Een extern lid uit het werkveld van de bovenbouw moet nog aangezocht worden. De examencommissie is vanaf 2009 bezig met het inrichten en vormgeven van haar taken. Zij baseert zich daarbij op notities van de HBO-raad (Geslaagd! Handreiking Examencommissie, HBO-raad, 2011). Zie ook standaard 15.

In 2010 – 2011 heeft de examencommissie de kwaliteit van de afstudeerwerken geëvalueerd, door middel van een steekproef. Daaruit kwam naar voren dat de beoordelaars

verschillend omgaan met het invullen van de beoordeling en dat de beoordeling door de opleidingsschool verbetering behoeft. In de nieuwste handleiding voor het afstuderen zijn door de opleiding hiertoe aanpassingen gedaan. Zo zijn criteria aangepast en van een weging voorzien. De opleiding is in 2010 gestart met het werven en scholen van eerstegraads docenten van scholen in Noord-Nederland ten behoeve van het creëren van een pool van veldassessoren. Het panel beoordeelt dit positief.

De examencommissie vervult naast haar wettelijke taken ook de rol van toetscommissie. Zij controleert steekproefsgewijs de kwaliteit van de toetsen en rapporteert haar bevindingen aan de vakgroep en/of het kernteam. De opleidingen zijn voornemens het lectoraat meer te betrekken bij de invulling van de P3-taken. Het lectoraat gaat steekproefsgewijs de kwaliteit beoordelen van de P3-taken. Het panel merkt op dat op dit moment de relatie lectoraat onderwijs / onderzoek nog zeer beperkt is.

Nederlands en Fries

Het panel heeft toetsen, opdrachten en beoordelingen ingezien en stelt vast dat de opleiding het toetsbeleid volgt. Er is sprake van voldoende feedback naar de student en in beginsel is de beoordeling duidelijk. Het panel merkt wel op dat de definiëring van het niveau of de rubrics vaak nog te abstract is. Daarmee is een heldere afbakening van het niveau niet goed mogelijk. Een nadere precisering van de rubrics en reflectie op het toetsinstrument is wenselijk. Dit bevordert de eenduidigheid en objectiviteit van de beoordeling.

Studenten zijn positief over de wijze van beoordelen. Tijdige informatie over resultaten en beoordelingen scoort laag (NSE 2010 en 2011).

Engels

Het panel heeft toetsen, opdrachten en beoordelingen ingezien en stelt vast dat de opleiding het toetsbeleid volgt. Het panel is van oordeel dat de opleiding afwisselende toetsvormen gebruikt, hetgeen het panel positief waardeert. Er zijn schriftelijke en mondelinge tentamens, dossiers en portfolio's, presentaties en praktijkopdrachten. Het portfolio wordt ingezet om de taalvaardigheidontwikkeling van de student bij te houden, een taalportfolio. Zo verzamelt de student bijvoorbeeld essayopdrachten met feedback, een groeimeter (DIALANG) en reviews in het writing-portfolio om aan te tonen het niveau C2 van het ERK te beheersen. In de modulebeschrijving van de onderwijseenheden is naar oordeel van het panel duidelijk beschreven welke toetsen de studenten bij die module kunnen verwachten. Het panel heeft gezien dat de opleiding daarin ook inzicht geeft in de criteria, bijvoorbeeld door de rubric te publiceren. De rubrics worden bijvoorbeeld gebruikt bij dossiers, werkstukken en mondelinge tentamens. Bij het bestuderen van verschillende toetsen heeft het panel kunnen vaststellen dat deze aansluiten op de inhoud van de modules en daarmee op de eindkwalificaties van de opleiding.

Duits

Het panel heeft toetsen, opdrachten en beoordelingen ingezien en stelt vast dat de opleiding het toetsbeleid volgt. De opleiding biedt een mix van toetsvormen aan, hetgeen door het panel positief wordt ontvangen. Binnen de aangeboden onderwijseenheden worden kennis en vaardigheden op diverse manieren getoetst, bijvoorbeeld door een combinatie van

mondelinge en schriftelijke toetsen. Voor wat betreft de taalvaardigheden wordt gebruik gemaakt van de internationaal erkende C2 toetsen van het Goethe-Institut. Daarmee is het masterniveau gezekerd. De aansluiting op de verschillende module-inhoud (leerdoelen) is naar het oordeel van het panel goed en wordt ook door studenten zo bevonden blijkt uit het gesprek van het panel met hen. De toetscriteria worden door het panel duidelijk en transparant bevonden. Ook over de uitvoering van de beoordeling is het panel positief. Het panel kan zich vinden in de gegeven beoordeling en studenten krijgen feedback op het gemaakte werk.

Algemene Economie

Het panel heeft toetsen, opdrachten en beoordelingen ingezien en stelt vast dat de opleiding het toetsbeleid volgt. De toetsen sluiten, aldus het panel, in voldoende mate aan bij de leerdoelen en de toetscriteria zijn doorgaans duidelijk. De criteria zijn beschreven in handleidingen (Educator) en bij de studenten bekend. Het panel beoordeelt dit positief. Uit de gesprekken met studenten blijkt dat er sprake is van duidelijkheid over de toetsen. Dit blijkt ook uit NSE 2010 en 2011. Studenten geven aan dat er goed en duidelijk wordt nagekeken en dat er nauwelijks sprake is van onenigheid over de uitslag.

Natuurkunde

Het panel heeft toetsen, opdrachten en beoordelingen ingezien en stelt vast dat de opleiding het toetsbeleid volgt. De opleiding hanteert meerdere toetsvormen, hetgeen door het panel positief wordt gewaardeerd. De opleiding hanteert schriftelijke tentamens voor de kennistoetsen van de vakmodules, een portfolio voor het practicum en de beroepslijn, verwerkings- en toepassingsopdrachten, (onderzoeks)verslagen en presentaties. Waar in de funderende fase van de opleiding de nadruk ligt op schriftelijke toetsen, wordt in de afsluitende fase in de vaklijn vooral producten (vakdidactisch en onderzoekend van aard) gebruikt als toetsvorm. Het panel heeft bij de bestudering van de toetsen en de beoordeelde uitwerkingen gezien dat er voldoende aansluiting is tussen de inhoud van de onderwijseenheid en de toetsen. De toetscriteria zijn helder. De opleiding biedt daar onder meer de rubrics voor, waarin per onderdeel beschrijvingen worden gegeven voor de oordelen: onvoldoende, voldoende, goed en zeer goed (rubric vakdidactiek).

Wiskunde

Het panel heeft toetsen, opdrachten en beoordelingen ingezien en stelt vast dat de opleiding het toetsbeleid volgt. Het panel is positief over het systeem van toetsen dat binnen de opleiding wordt gehanteerd. De toetsvormen zijn afwisselend. Er zijn schriftelijke tentamens, portfoliotoetsing, inleveropdrachten, onderzoeksverslagen, mondelinge eindgesprekken, peerevaluaties en presentaties. Het panel herkent in de toetsen een duidelijke koppeling naar de inhoud van de modules en daarmee naar de eindkwalificaties van de opleiding. Het panel herkent deze koppeling ook in de beoordelingsformulieren die zijn gehanteerd. Bij de beoordelingen worden ook rubrics gebruikt om tot een gelijklopend oordeel te komen. Een voorbeeld daarvan is de rubric voor de module Geogebra. In de beoordelingen worden verschillende onderdelen (componenten) meegenomen: (1) verantwoord van de digitale uitwerkingen van het introductiepracticum, (2) onderzoeksverslag rond het meetkundethema en (3) aanpak van een nieuw probleem. Bij de beoordeling zijn in de rubric vervolgens

omschrijvingen gegeven voor de oordelen onvoldoende, voldoende, goed en uitstekend. Het panel kan zich goed vinden in de gegeven beoordeling die het heeft bestudeerd. Het panel is positief over het systeem van toetsen en beoordelen.

Realisatie van de beoogde eindkwalificaties

Het panel heeft van elk van de opleidingen, met uitzondering van de opleiding Fries, zeven eindwerkstukken beoordeeld. Daarbij is gekeken naar de omschrijving van de probleemstelling, methodologische aanpak, de uitwerking ervan, literatuurgebruik en de relatie van de probleemstelling met de conclusie.

Nederlands

In de zeven bestudeerde eindwerkstukken (beoordeeld in de range van 6 tot 9) is de probleemstelling voldoende duidelijk verwoord. Bij één werkstuk is de probleemstelling zeer helder beschreven en dit werkstuk is van bijzonder hoog niveau. De onderzoekskeuze is goed verantwoord en er is een duidelijke koppeling tussen onderzoeksvraag en conclusie. Bij de overige werkstukken zijn deze aspecten van voldoende niveau met één werkstuk dat zwak is. Dit werkstuk is ook met een lage score beoordeeld.

In alle werkstukken is gebruik gemaakt van relevante en actuele literatuur. Waarbij de helft ook gebruik heeft gemaakt van internationale bronnen. Het panel stelt vast dat de werkstukken adequaat zijn beoordeeld. Het panel komt in enkele gevallen tot een wat lagere beoordeling dan de opleiding, maar vindt wel dat de afstudeerwerken ten minste voldoen aan het masterniveau. Eén werkstuk was voor het panel een twijfelgeval. Het panel beschouwt dit na bespreking met de docenten als een eenmalig voorval. Bij het onderdeel systeem van toetsen is al gemeld dat de inrichting van de toetsing en beoordeling van P3 verder ontwikkeld wordt en dat het verfijnen van de criteria uit de rubric onderdeel is van de verbeteracties van de opleiding.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor de opleiding Nederlands.

Fries

De opleiding Fries kent nog geen afgestudeerden. Het panel heeft inzage gehad in de producten van de P1 en P2 taak van een student die op het moment van de visitatie in het derde jaar zit. Het panel vindt de gekozen opzet van onderzoek, de literatuurstudie en de grondigheid waarmee de opdrachten (tot zover) zijn uitgevoerd, goed. Ook in overige producten heeft het panel de verwachte kwaliteit aangetroffen. Wel merkt het panel op dat een definitief oordeel over het gerealiseerde niveau hier niet gegeven kan worden, omdat de opleiding nog door geen enkele student is voltooid.

Toch is het panel, op basis van de kwaliteit van de beroepsproducten P1 en P2 die het heeft gezien en de beoordeling daarvan, ervan overtuigd dat de opleiding Fries waarborgt dat het masterniveau gerealiseerd wordt. Dit is mede gebaseerd op het oordeel over de opleiding Nederlands. De opleidingen Fries en Nederlands hebben veel gemeenschappelijke onderdelen.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor de opleiding Fries.

Engels

Bevindingen

Het panel heeft voorafgaand aan het visitatiebezoek zeven afstudeeronderzoeken van studenten bestudeerd (beoordeeld in de range 6 tot en met 7 en Voldoende tot en met Goed). Het panel is van oordeel dat studenten het masterniveau bereiken. Studenten laten in de onderzoeken zien relevante onderzoeken in hun eigen praktijkomgeving te kunnen doen. In de uitvoering van deze onderzoeken herkent het panel positieve elementen, maar ook onderdelen die nog voor verbetering vatbaar zijn. Studenten weten vanuit een gesignaleerd probleem tot een duidelijke vraagstelling te komen met subvragen. Studenten betrekken bij de beantwoording van de vragen relevante theorieën. De wijze waarop de literatuurstudie door studenten wordt uitgevoerd verschilt, zo merkt het panel. Waar de ene student een afgewogen betoog schrijft naar aanleiding van de literatuurstudie, schrijft een andere student een samenvattend stuk, soms voorzien van weerwoord óf reflectie vanuit de eigen ervaringen in de onderwijspraktijk. In de werken van de studenten is duidelijk zichtbaar in hoeverre de studenten boven de bestudeerde literatuur staan en de theorie kunnen toepassen in het onderzoek. In de beoordelingen van de werken herkent het panel deze verschillen ook terug, hetgeen positief wordt bevonden. Waar studenten in duo's afstudeerden heeft het panel ook gezien dat er onderbouwd onderscheid wordt gemaakt in de beoordelingen. Het panel is van oordeel dat het abstractieniveau van sommige werken verhoogd kan worden. De praktische toepasbaarheid van het resultaat (educatief ontwerp) is in enkele werken overheersend, waar het panel tevens meer conclusies had verwacht die meer generiek van toepassing zijn voor docenten Engels in de bovenbouw. Het panel kan zich over het algemeen vinden in de gegeven beoordelingen en ziet daarin ook het resultaat van de eindassessments terug.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor de opleiding Engels.

Duits

Bevindingen

Het panel heeft zeven eindwerken van de opleiding Duits bestudeerd (beoordeeld in de range van 7 tot en met 8 en van Voldoende tot en met Goed). Elk van de werken voldoet naar oordeel van het panel aan het masterniveau. Studenten laten in de werken zien in staat te zijn een onderzoeksplan op te zetten, waarin zij relevante en (soms) originele vraagstellingen laten zien ten behoeve van het ontwerpen van educatief materiaal. Uit de bestudeerde werken is voor het panel gebleken dat studenten in staat zijn een duidelijke doelstelling te formuleren, passend bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding. Het panel is positief over de methoden die studenten gebruiken om het doel te bereiken, zij verantwoorden de keuzes die zij daarin hebben gemaakt en passen de methode goed toe. Voorbeelden van gehanteerde methoden zijn literatuuronderzoek, interviews, enquêtes, waarbij studenten in sommige onderzoeken ook nul-, tussen- en eindmetingen laten zien.

De conclusies van studenten en de uiteindelijke ontwerpen zijn goed onderbouwd en zijn relevant voor de (beroeps)praktijk van de studenten. Het panel kan zich over het algemeen vinden in de oordelen die door de beoordelaars aan de werken zijn toegekend.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **goed** voor de opleiding Duits.

Algemene Economie

Bevindingen

In de zeven bestudeerde eindwerkstukken (beoordeeld in de range van 6 tot 8) is de probleemstelling voldoende duidelijk verwoord. De werkstukken zijn in de ogen van het panel voldoende wat betreft literatuurgebruik en voorstudie, methodische verantwoording en de mate waarin de conclusies passen bij de vraagstelling. De aanbevelingen die studenten na hun onderzoek doen, zijn duidelijk onderbouwd. Het panel vindt dat de afstudeerwerken ten minste voldoen aan het masterniveau. In één enkele studie was de vraagstelling veelomvattend (veel factoren die tegelijkertijd onderzocht werden), waarbij de voorstudie enigszins onduidelijk was. Dit is bij het verder uitwerken van het afstudeerwerkstuk een complicerende factor gebleven, zo heeft panel kunnen vaststellen. Het panel heeft dit werkstuk (en andere) specifiek besproken met de begeleidende en beoordelende docenten. Gebleken is dat het hier om een eenmalig voorval gaat. Voor het panel is gebleken dat de nieuwe opzet van de P-taken en het steviger inbouwen van een voortgangsmoment zo'n situatie niet meer voor hoeft te komen.

Bij het onderdeel systeem van toetsen is al gemeld dat de inrichting van de toetsing en beoordeling van P3 verder ontwikkeld wordt en dat het verfijnen van de criteria uit de rubric onderdeel is van verbeteracties van de opleiding.

Conclusie

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor de opleiding Algemene Economie.

Natuurkunde

Bevindingen

Het panel heeft de eindwerken van zeven studenten (beoordeeld met een 7, en met een range tussen V en G) ingezien en daarover gesprekken gevoerd met de betrokkenen. In de werken wordt over het algemeen het masterniveau herkend, hoewel tevens mogelijkheden tot verbetering zichtbaar zijn, aldus het panel. Positieve elementen zijn de relevantie van de werken voor de bovenbouw, de werken gaan veelal uit van een duidelijk uitgewerkte probleemstelling en de methoden die studenten hanteren zijn herkenbaar en passend bij de onderzoeksopzet. Verbetermogelijkheden zijn er naar oordeel van het panel ten aanzien van de concluderende passages in de werken en over het abstractieniveau. Door het toegepaste karakter van de eindwerken zijn deze met name toegesneden op de eigen specifieke onderwijspraktijk. Aan de ene kant schetst dit in positieve zin het praktijkgerichte karakter van de werken, aan de andere kant mist het panel hierdoor in de werken soms enig abstractieniveau.

Het panel herkent de beoordelingen van de opleidingen, maar merkt wel op dat het zelf op basis van de schriftelijke producten veelal tot een iets lagere beoordeling was gekomen. Bij het eindcijfer is echter ook het resultaat van een eindassessment opgenomen. Uit de gegeven beoordelingen blijkt dat studenten in dit assessment goed scoren, hetgeen een verhogend effect heeft op het totale eindcijfer voor het afstudeerwerk.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende** voor de opleiding Natuurkunde.

Wiskunde

Bevindingen

Het panel heeft de eindwerken van zeven studenten het ingezien en daarover gesprekken gevoerd met de betrokkenen. Het panel heeft in de eindwerken het masterniveau kunnen vaststellen. De werken laten het panel zien dat studenten in staat zijn relevante onderwerpen vanuit de praktijk op te halen en deze te vertalen naar een praktijkgericht onderzoek. Het opzetten van de onderzoeken gebeurt in de regel goed, maar het panel merkt op dat de opleiding soms sterker kan sturen bij het formuleren van de onderzoeksvragen. Studenten hanteren relevante (onderzoeks)methoden, zo worden interviews en enquêtes gebruikt en worden metingen gedaan met voor- en natoetsen. Het panel is daarover positief. Er wordt veelal relevante literatuur gebruikt in de onderzoeken. De conclusies die door studenten worden getrokken zijn voor het panel te volgen. Daarover merkt het wel op dat studenten in de concluderende fase soms praktische afwegingen vanuit de onderwijservaring van studenten worden betrokken. Het panel kan zich vinden in de beoordelingen die studenten voor het gemaakte werk hebben gekregen en de transparante en adequate motivering van de beoordelaars.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **goed** voor de opleiding Wiskunde.